

ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ

ಅಂಕ ಒಂದು : ದೃಶ್ಯ ೧

[ಅರಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಕಾವಲು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದಂತಿದೆ. ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಭಯಗೊಂಡವನಂತೆ, ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಯಾರನ್ನೂ ನೋಡುವವನಂತೆ ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.]

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏನು ಸದ್ದು! ಅವರೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ. ಎಲ್ಲ ವೇದಾಂತಿಗಳು! ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ; ಬಂದು ನೋಡಿ ಎಂದರೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. (ಬೆಚ್ಚಿನೋಡಿ) ಅದೇನದು? (ನಡುಗುವನು) ಇವತ್ತು ನಾನೇನೋ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ! ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೇ, ತಿಂಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ನಿನ್ನೆಯ ರೂಪವಲ್ಲ? - ಅಯ್ಯೋ ಆ ಸನ್ಮಾಸಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ವಿಭೂತಿ ತರುವುದನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲ! ಶಿವನೇ, ಇವತ್ತು ಹೇಗಾದರೂ ಕಾಪಾಡು! ನಾಳೆ ವಿಭೂತಿ ತರುತ್ತೇನೆ; ತಂದೇ ತರುತ್ತೇನೆ! - ಅಯ್ಯೋ ಇದೇನು, ನೆಟ್ಟಗೆ ನನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದೆ! (ಶ್ಯಮುಗಿದುಕೊಂಡು) ಸ್ವಾಮಿ, ಭೂತರಾಯ, ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಏನಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡು. ನಿನಗೆ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೋಡುತ್ತೇನೆ.

(ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಮೊಣಕಾಲೂರುವನು)

[ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಸುನಕ್ಕು ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ತರುಣ.]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಇದೇನೊ ಇದು, ಕೆಂಚಣ್ಣ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಕಣ್ಣೆರೆದು) ಅಯ್ಯೋ ನೀವೇನು? (ಎದ್ದು ನಿಂತು) ನಾನು ಅದೇ ಬಂತೆಂದು ಸತ್ತೇಹೋಗಿದ್ದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ ಮಂಕೂ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಕಂಡಿದ್ದೂ ನನ್ನಂತ ಭೂತವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. - ಸರಿಯಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನುಸುಮ್ಮನೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಸಾಯುವುದು! ಥೂ! ನಿನ್ನ ಗಂಡಸುತನಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಾಕಲಿ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಹೊನ್ನಯ್ಯಾ, ನೀವು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡದೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ಕುರುಡೇ? ಮಂಕೇ? ನಿನ್ನ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆಯಷ್ಟೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಇವತ್ತು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆ ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೆಯೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಲು ನಾನೇನು ಹೆಂಗಸೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಿಮ್ಮಂತಹ ಗಂಡಸರಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಹೆಂಗಸರೇ ಲೇಸಯ್ಯ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸುಮ್ಮನೆ ನೀವೇ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ? ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಿನ್ನೆ, ನೋಡಿ, ಓ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಂತು. ನಾನು ಯಾರೋ ಮನಿಷ್ಯರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ "ಯಾರಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ಕರೆದೆ. ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕರೆದೆ. ಮಾತಾಡದೆ ಸರ ಸರ ಸರ ಬಂದೇ ಬಂತು. ಏನು ಸ್ವಾಮಿ! ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು; ಬೆಳ್ಳಿಗಿತ್ತು! ಮತ್ತೆ ಯಾರೋ ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯರಿರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ "ಯಾರು ಸ್ವಾಮಿ ಅದು?" ಎಂದು ಕೂಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಾರಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡಿತು. ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಬರುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆದರೂ ನನಗೆ ಭೂತ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಏನು ನೋಡುವುದು! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಮ್ಮ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮಹಾರಾಜರು! ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ತಕಪಕ ತಕಪಕ ಕುದಿಯುವ ಬಿಸಿನೀರು ಚಲ್ಲಿದಂತಾಯ್ತು. ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲೆಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂತು. ಹಾಗೆ ಕೈ ಕಾಲು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಕೆಂಚಣ್ಣ, ನಿನಗೆ ಕಳ್ಳುಗಿಳ್ಳು ಕುಡಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೇನು? ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಹೊನ್ನಯ್ಯನನ್ನು ದುರುದುರು ನೋಡಿ) ಏನು ಸ್ವಾಮಿ! ನೀವೇನೋ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು. ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ಹೇಳುವುದು ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲ. ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಆಪ್ತ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು; ಇವತ್ತೇನಾದರೂ ಬಂತೇನು ಹೇಳು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅದೇನು ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಮುನಿಸಿನಿಂದ) ಏನೋ ಸ್ವಾಮಿ! ಇರಬಹುದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಮುನಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಕೆಂಚಣ್ಣ. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ನಮ್ಮ ಭಯ, ನಮ್ಮ ಭ್ರಾಂತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅದ್ಭುತರೂಪಗಳು ಕಾಣುವುದುಂಟು. . .

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನನಗೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಣೆ ಇಟ್ಟು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಎಂಥೆಂಥವರಿಗೂ ಕಾಣುವುದುಂಟು. ವೇದಾಂತ ಓದಿದರೆ ನಿನಗೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಇದೆಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏನೋ ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮ ವೇದಾಂತದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನುಣುಚಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವೇದಾಂತಗಳಿವೆಯೋ ನಾನೇನು ಬಲ್ಲೆ! ಅಂತೂ ನೀವೇನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಿ, ನಾನೇನೂ ಕಂಡಿದ್ದು ನಿಜ. ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲೆ ನಿನ್ನೆ ಅದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೂ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಇರಬಹುದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹಾಗಾದರಿವತ್ತೆಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭೂತ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ಕಾದು ನೋಡೋಣ. ಇನ್ನೇನು ಬರುವ ಹೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನೆಯೂ ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನೋಡಿ, ಓ ಆ ನಕ್ಷತ್ರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇನ್ನೇನು ಬೆಳಗಾಗುವ ಹೊತ್ತೆಂದು ನಾನು. . . ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅದೇ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಅದೇ! ಅದೇ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಚೆನ್ನಾಗಿ ಈಡ್ಡಿಸಿ) ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಶಿವಮಂತ್ರ ಜಪಿಸು. ಶಿವ! ಶಿವ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಹೌದು ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನೆಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿತ್ತು. ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಏನು ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ! - ಹೌದು, ಶಿವೈಕ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರಂತೆಯೇ ಇದೆ. ನನಗೂ ಕೂಡ -

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನೋಡಿ, ಹತ್ತಿರ ಬಂತು! ಮಾತಾಡಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಮಾತಾಡಿಸಿ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

[ಭೂತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಓ ನಿಶಾ ಸಂಚಾರಿ,
ನೀನಾರೆ ಆಗಲಿ, ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡು.
ತೀರಿಹೋಗಿಹ ನಮ್ಮ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರ
ವೇಷವನು ತಲೆದಿಂತು ನಿರ್ಜನ ರಜನಿಯಲಿ
ಅನಾಥ ಪ್ರೇತದ ತೆರದಿ ಸಂಚರಿಸುತಿಹೆಯೇಕೆ?
ಬಯಕೆ ಏನಿದ್ದರೂ ಹೇಳು. ನಡೆಯಿಸುವೆ.
ಓ ನಿಂತು ಮಾತಾಡು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಕೋಪಗೊಂಡಂತಿದೆ!

ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹೋಗದಿರು, ಹೋಗದಿರು, ನಿಲ್ಲು, ಮಾತಾಡು.

ನಿನ್ನಾಸೆಯೇನುಸುರು. ಬಿದನೂರಿಗೆಂ ಕೇಡು

ಸೂಚಿಸುತ ಇಂತು ನೀ ತೊಳಲುತಿಹೆ? ಶಿವನಾಣೆ!

ನಿನಗೆ ನುಡಿಯುವ ಬಲೈ ಇರುವುದಾದರೆ, ನುಡಿ!

ಶಿವನಾಣೆ! ನಿಲ್ಲು! ನಿಂತು ಮಾತಾಡು!

[ಭೂತ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ]

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಶಿವ ಶಿವ ಎಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯು) ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ದೊರೆಗಳಿಗೆ ನೀವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅಪರಾಧ.

ಭೂತವಾದರೆ ಏನಂತೆ? ನಮ್ಮ ದೊರೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದೇನು ರೂಪ! ಅದೇನು ಗಾಂಭೀರ್ಯ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಮೂಕನಾಗಿ ಭೂತವು ಹೋದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತು) ಅಂತೂ ಹೋಗಿಯೆ ಬಿಟ್ಟಿತು!

ಮಾತು ಕೂಡ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಇದೇನೊ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆಯಪ್ಪಾ! ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಏನು ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆಯೊ

ನಾನರಿಯೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ಸುಳ್ಳು, ಭ್ರಾಂತಿ, ಮಂಕು, ಹುಚ್ಚು, ಕಳ್ಳು! ಈಗ ನೀವೇ ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡಿರಲ್ಲ. ಈಗ

ಹೇಳಿ; ಇದೇನು ಸಟೆಯೋ ದಿಟವೋ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಕಾಣದೆಯೆ ಸುಳ್ಳೆಂದು ಹಳಿಯುವರು ನಾವೆಂಥ

ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳು! ಇದನು ಸಟೆಯೆಂಬುವನೆ ಮಂಕು.

ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ

ಗೂಢಾರ್ಥವಿರಬೇಕು. ಸತ್ತುರುಷನಾದ ದೊರೆ

ಸತ್ತಿಂತು ದೆವ್ವವಾಗುವುದೆಂದರೇನು?

ಸತ್ತಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವನು ಮಗನೆ ಮಾಡಿರುವನು.

ಜಂಗಮರನೇಕರಿಗೆ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿದೆ -

ಆದರೂ ಇದರೊಳೇನೊ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿಹುದು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ, ನೀನು ಇದನಾರಿಗೂ ಹೇಳದಿರು.

ನಾಳೆ ನಮ್ಮರಸುಕುವರ ಬಸವಯ್ಯನನೆ

ಕರೆತರುವೆ. ನಮ್ಮೊಡನೆ ನುಡಿಯದೀ ಭೂತ,

ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರೆ ದಿಟವಾದ ಪಕ್ಷದಲಿ

ತಮ್ಮಣುಗ ಬಸವಯ್ಯನೊಡನೆ ನುಡಿಯದಿರದು, -

ನೋಡದೋ, ನೇಸರಾಗಲೆ ಮೂಡುವೆಟ್ಟಿನಲಿ

ಕೆಂಪು ಮುಂಬೆಳಕನೆರಚುತ್ತಿಹನು. ಬಾ, ಇದನು

ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳದಿರು! ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಪ್ಪಣೆ, ಸ್ವಾಮಿ.
(ಹೋಗುವರು)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಒಂದು : ದೃಶ್ಯ ೨

[ಅರಮನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ. ಬಸವಯ್ಯನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಶತಪಥ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ತರುಣ. ಸುಂದರನಾದರೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎತ್ತರವಾಗಿ ನಸು ತೆಳ್ಳಗಿದ್ದಾನೆ.]

ಬಸವಯ್ಯ - ಎಷ್ಟು ತೊಡಕಾದುದೀ ಬುವಿಯ ಬಾಳು!

ಇಂತಹ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಷ್ಟದಶೆ.

ಬಾಳೆಂಬುದೇ ಹಾಳು. ಹುಟ್ಟಿದಿರುವುದೆ ಲೇಸು.

ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹಾಳು ಕರ್ಮದ ಬುತ್ತಿ ನಮ್ಮ

ಹಿಂದುಗಡೆ ಬಂದೆ ಬರುವುದು ನೆಳಲಿನಂತೆ! -

ನಾನೊ

ಸ್ವಪ್ನ ಮುದ್ರಿತ ಜೀವಿ! ಅದನರಿತೆ ಎಲ್ಲರೂ

ನನ್ನನುಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೆ ನಡೆದಪರು. ಓ ತಂದೆ,

ನನ್ನೊಬ್ಬನನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಿರಲ್ಲಿಗೆ ನೀವು?

ನಿಮ್ಮನುಳಿದೆನಗಿಂದು ಲೋಕವೆ ಬೆಂಡಾಗಿ

ಹೋಗಿಹುದು. ಏನೊಂದೂ ಬೇಡವಾಗಿದೆ ನನಗೆ

ನನ್ನ ಮಲತಾಯಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸಿ, ಆ ಶನಿ

ಸೇನಾಧಿಪತಿಯೊಡನೆ ಸರಸಕಾರಂಭಿಸಿಹಳು!

ಓ ಪಿತನೆ, ವಂಶಕೆ ಕಳಂಕವನು ತರುತಿಹಳು!

ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೇಳದೆಯೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿ

ಚೆಲುವಾಂಬೆಯನ್ನೇಕೆ ಮದುವೆಯಾದಿರಿ ಮರಳಿ?

ನೀವು ತೀರಿಕೊಂಡಿನ್ನೂ ವಾರಗಳು ಕೂಡ

ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮಸಣದ ಮೇಲೆ ಹೊಸಹಸುರು

ಕೂಡ ಹಬ್ಬಲಾರದಿದೆ; ಅತ್ತವರ ಕೆನ್ನೆಯಲಿ

ಕಣ್ಣೀರು ಬತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಗಲೇ ಚಕ್ಕಂದ-

ದಿಂದಿಹಳು ಆ ದುರುಳ ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡಗೂಡಿ.

ಓ ಚಂಚಲತೆ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲೆ?

ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರಾ,

ನಿನಗೆ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೇ? ನಿನಗೆ ದಯೆಯಿಲ್ಲವೇ?

ನೀನು ಧರ್ಮದ ಮೂರ್ತಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆಯೇಕೆ?

ಅಥವಾ ನೀನಿರುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಓ ವಿಧಿ,

ನೀನಿರೇ ಅಧರ್ಮವಿಂತೇಕೆ ಚಲ್ಲಾಟದಲಿ

ಮುಳುಗಿಹುದು? ಪಾಪವರಿಯದ ಗಿರಿಯ ಶಿಖರಗಳ

ಮೇಲೆ ಎರಗುವ ಸಿಡಿಲೇ, ಬಡಿಯಬಾರದೆ ಬಂದು

ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಳೆದೆಗೆ! ಯಾರಿಗೊರೆಯಲಿ ಇದನು?

ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳ ನಂಬರು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೂಡ ಆ ಮಾರಿಯಲಿ

ಮೋಸವನು ಕಾಣಲಾರದೆ ಇರುವರಿನ್ನೂ! (ಚಿಂತಿಸುವನು)

[ಲಿಂಗಣ್ಣಮಂತ್ರಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು ಅತನು ಮುದುಕ. ಅದರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ

ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯ ಕಳೆ ಇದೆ. ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಶೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಾದಾರ್ಥ್ಯದ ವಜ್ರಬಲವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.]

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ರಾಜಕುಮಾರ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ತಿದುಗಿನೋಡಿ) ಬನ್ನಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನೀನಿನ್ನೂ ಚಿಂತೆಯನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೇಗೆ ಬಿಡಲಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೇ? ಬೆಂಕಿಯಾರಿದ ಹೊರತೂ ಬಿಸಿ ಹೋಗುವುದೆ? ನಿಂತಿರುವಿರೇಕೆ? ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.(ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನನಗಿನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಯ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೇಳಿದರೂ ನಂಬದಿದ್ದರೆ ಹೊಳೆಯುವುದು ಹೇಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಿನ್ನದು ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಸಂಶಯ, ಬಸವಯ್ಯ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನೀವೇನೂ ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯರು; ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಆಪ್ತರಾದವರು; ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಿಳಿವೇ ದಿಟವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಬಾರದು, ಮಗೂ.

ಬಸವಯ್ಯ - (ಸ್ವಲ್ಪ ರಭಸದಿಂದ) ಇನ್ನೇನು ಆಧಾರ ಬೇಕು ನಿಮಗೆ? ತಾಯಿ - ಅಯ್ಯೋ ಎಷ್ಟು ಕರ್ಕಶವಾಗಿದೆ ಆ ಕೋಮಲ ಶಬ್ದ! ನನ್ನ ಮಲತಾಯಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ಆ ಸೇನಾಧಿಪತಿ ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡನೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ನಲಿಯುತ್ತಿರುವಳು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು ಆಧಾರ ನಿಮಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಕ್ಷಮಿಸು, ರಾಜಕುಮಾರ, ನಿನಗಿನ್ನೂ ಅನುಭವ ಸಾಲದು. ಆ ಅಪರಾಧವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಹೊರಿಸಬಹುದಷ್ಟೆ? ನಾನೂ ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೆಡೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಬಿಡಿ, ಬಿಡಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. ಏನು ಮಾತು ನೀವು ಹೇಳುವುದು? ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಕಾಪಟ್ಟಪರಿಚಯ ಬಹುದೂರ! ಸುದ್ದಿ ಜನಜನಿತವಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಜನರ ಮಾತು ನಂಬಿದರೆ ಉಳಿವುಂಟೆ, ರಾಜಕುಮಾರ? ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವನು ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಡು. ರಾಜರಳಿದ ಕಾಲ. ಪರರಾಜರು ಹೊಂಚು ನೋಡುವ ಸಮಯ. ರಾಣಿಯೊಡನೆ ಎಷ್ಟೋ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುವುದು ಸೇನಾಪತಿಗೆ ಸಹಜವಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗುವವರೆಗೆ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೊಡನೆ ರಾಜಕಾರ್ಯ. ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನೆಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತೆಗೆ ತೆಗೆ, ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸಿರಬಾರದು. ಇದೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಏನೆಂದಾರು!

ಬಸವಯ್ಯ - ನಾನು ಇನ್ನಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. ನನ್ನ ನಾನೆ ತಿಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. - ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನನಗೊಂದು ಕನಸುಬಿತ್ತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನು ಕನಸು?

ಬಸವಯ್ಯ - ಕನಸಿನಲಿ ನಮ್ಮಯ್ಯ ತೋರಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳೆ,
ನಾನಾ ಮುಖದ ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟೆ.
ತಂದೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದನಯ್ಯೋ ಎಂದು!
ಕಣ್ಣೀರು ಬಳಬಳನೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.
ನನ್ನೊಡನೆ ಏನೊಂದು ಮಾತನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ತಿಳಿದವನು.
ನಮ್ಮ ಭಯಭ್ರಾಂತಿಗಳೆ ಕನಸಿನಲಿ ಬಹವೆಂದು
ತಿಳಿಯೆಯಾ? ಸ್ವಪ್ನಗಳು ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದ ವಾಣಿ.
ಅದಕೆಲ್ಲ ಬಗೆ ಕೊರಗಬಾರದು, ಮಗೂ. -
ನೋಡಿಲ್ಲ ಚೆಲುವಾಂಬೆ -

ಬಸವಯ್ಯ - (ನೋಡುತ್ತ) ನಿಂಬಯ್ಯನೂ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಿಂಬಯ್ಯನೊಬ್ಬನೆಯೆ? ಸೋಮಯ್ಯನೂ ಇಹನಲ್ಲೆ?

ಸಂಶಯದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಹಳ ಕರುಬು.

[ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ, ಸೋಮಯ್ಯ ಬರುವರು. ಚೆಲುವಾಂಬೆ ರೂಪವತಿ. ನಿಂಬಯ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪವಿದೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಮುಖ ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಲಿನವೂ ಕ್ರೂರವೂ ಆಗಿದೆ. ಸೋಮಯ್ಯ ತರುಣ. ಬಹಳ ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿ. -

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಬಸವಯ್ಯ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಮ್ಮ ಕುಮಾರನ ಕೊರಗು ಹೇಗಿಹುದು?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ದೇವಿ, ತಂದೆಯವರನು ನೆನೆದು ಮರಗುವುದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಹಜವಲ್ಲವೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ರಾಜಕುಮಾರ,

ನೀನಿಂತು ಮರುಗುತ್ತೆ ಕುಳಿತರೆಮಗೇನು ಗತಿ?

ನನ್ನನಾದರು ಕಂಡು ಶಾಂತನಾಗಬಾರದೆ?

ಅವರಳಿವು ನಿನಗಿಂತಲೆನಗೇನು ಕಡಿಮೆಯೇ?

ಆದರೆದೇನೋವನಿತನೂ ತಡೆದು, ನಿನಗಾಗಿ,

ನಿನ್ನಭ್ಯುದಯಕಾಗಿ, ಬಿದನೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೊಡನೆ

ರಾಜಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿಹೆನು. ಹೆಂಗುಸಹ

ನಾನಿಂತು ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರೆ, ನೀನು ಮರುಗುವುದು

ತರವಲ್ಲ

ಬಸವಯ್ಯ - (ದುಃಖದಿಂದ) ತರವಲ್ಲ! ತರವಲ್ಲ, ಓ ತಾಯಿ!

ಬಲ್ಲೆನದನಾದರೂ ಈ ನನ್ನ ಹೇಡಿಯಿದೆ

ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿಹುದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಕಣ್ಣೀರುಮಿಡಿಯುತ್ತ) ನಿಂಬಯ್ಯ, ನೀವಾದರೂ

ಸಂತೈಸಬಾರದೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ಕಣ್ಣೀರು ಮಿಡಿದು) ದೇವಿ, ಏನು ಹೇಳಲಿ ನಾನು?

ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದವರವರು. ಅಲ್ಲದೆಯೆ ನಾಯಕರ

ನೆನೆದನೆಂದರೆ ನನಗೇ ಎದೆಯೊಡೆದು ಹೋಗುವುದು.

ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು

ನಮ್ಮ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ನಾನೆ ಅಳಲುತಿರೆ
ಇನ್ನಾರ ಸಂತೈಸಲಿ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಿಂಬಯ್ಯ,
ಸೇನೆಯಧಿಪತಿ ನೀನೆ ಸಂತವಿಪುದನು ಉಳಿದು
ಇಂತು ಗೋಳಾಡಿದರೆ ಅರಸುಕುವರನಿಗಾರು
ಸಂತೈಕೆ ಹೇಳುವವರು?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ,
ಅಳುವವರ ಬಳಿ ಅಳಲುತಿರೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು ಶೋಕ.
ಬನ್ನಿ ನಾವಿಲ್ಲಿಂದೆ ತೆರಳುವಂ -
ಸೋಮಯ್ಯನಿಲ್ಲಿರಲಿ. - ಸೋಮಯ್ಯ,
ಬಸವಯ್ಯನವರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತೆ
ಅವರ ದುಃಖವ ನೀಗು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಆಜ್ಞೆ!
(ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಕುಳಿತುಕೊ, ಸೋಮಯ್ಯ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ನೀನೂ ಕುಳಿತುಕೊ. (ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಸೋಮಯ್ಯ, ನಮ್ಮಯ್ಯ ಮಡಿವ ವೇಳೆ ನೀನು ಬಳಿಯಿದ್ದೆಯೇನು?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹೌದು, ಅದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಉತ್ತಮಣಕಾಲದಲಿ ಬಹಳ ಯಾತನೆಯಾಯ್ತೆ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಒಂದಿನಿತೂ ಯಾತನೆವಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಶಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ಶಿವೈಕ್ಯರಾದರು. ಅದನು
ನೋಡಿದ ನನಗೆ ಮರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೀತಿ ಕೂಡ ತೊಲಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ನನಗೇನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ?

ಸೋಮಯ್ಯ - “ವ್ಯಸನಪಡುವುದು ಬೇಡ. ಧೀರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಲಿ” ಎಂದರು. ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, “ಲಿಂಗಣ್ಣನವರೇ, ನೀವೂ ನಿಂಬಯ್ಯನೂ ಸೇರಿ ರಾಜ್ಯ ಪರಹಸ್ತಗತವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡುಬನ್ನಿ” ಎಂದರು.

ಬಸವಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನಾ ಪಾಳು ಬೇಂಟೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಲಿ! ಆ ದಿನವೆ ನಿಂಬಯ್ಯನವರ ನುಡಿಗಳೇ ಬೇಂಟೆಗೈದಿ ಎಂತಹ ಮಹಾಪರಾಧ ಮಾಡಿದೆ? - ನಮ್ಮ ಮಲತಾಯಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ ಇದ್ದರೇ ಅಲ್ಲಿ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಬರುವನಿತರೊಳೆ ಹರಣ ಹೋಗಿತ್ತು.

ಬಸವಯ್ಯ - (ಆಕಾಶದ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ಹಾಳು ಬೇಂಟೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಎಷ್ಟು ದಿನವೆಂದು ನೀನಿಂತು ದುಃಖಿಸುವುದು, ಬಸವಯ್ಯ? ನೀನು ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ, ನಾನು ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ವೇದಾಂತ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ “ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ. ಧೀರರು ಮರುಗಬಾರದು” ಎಂದು?

ಬಸವಯ್ಯ - ಅಹುದು, ಸೋಮಯ್ಯ, ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು. ಅದರೆ ಆಗ ತಂದೆಯಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ; ಕಷ್ಟ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಖವಿರಲು ಎಲ್ಲ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಸುಖಪಡಬಹುದು. ದುಃಖಬರಲು ಎಲ್ಲ ಮಾಯೆ ಎಂದು ದುಃಖ ಪಡುವುದು ಕಷ್ಟ! ಸೋಮಯ್ಯ, ನಿನ್ನನೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ - ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಮೋಸ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆ? ನನ್ನಾಣೆ, ಹೇಳು!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಯಾವುದರಲ್ಲಿ? (ಬಸವಯ್ಯ ಸುಮ್ಮನಿರುವನು.) ನೀನು ಹೇಳುವುದು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು, ಸೋಮಯ್ಯ! - ನನಗೀಗ ಒಂಟಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುವಾಸೆ. ನೀನು. . .

ಸೋಮಯ್ಯ - ಆಗಲಿ, ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. (ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಬೇಸರಪಡದಿರು. ನಾಳೆ ಬಾ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಬೇಸರವೇಕೆ? ಬರುತ್ತೇನೆ.
(ಸೋಮಯ್ಯನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಯ್ಯನು ಅವನನೇ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು)

ಬಸವಯ್ಯ - ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೋಸಗಾರರೋ? ಅಥವಾ ನನ್ನೊಳಿಹ ಮೋಸವೇ ಇತರರಲಿ ಮೋಸವನು

ತೋರುತಿಹುದೋ? ಇರಲಿ, ಕಾದು ನೀರ್ಣಯಿಸುವೆನು.

ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಸ್ವಪ್ನಗೋಲದೊಳ್ ಮುಚ್ಚಿರುವ
ಈ ಬರ್ದುಕು ಕವಿಯುವುದು ಸತ್ಯಧವಳತೆಯನ್ನೆ
ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದಿ ಬಿಚ್ಚಿ. ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು;
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಪೆಚ್ಚು. ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆ ಹುಚ್ಚರಿರೆ
ಹುಚ್ಚನಲ್ಲದ ನರನೆ ಹುಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುವನು. -
ಆದರೂ ಅಂತರಾತ್ಮವು ಗೊಣಗುತಿದೆ, ಏನೊ
ಮೋಸ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು -

ಯಾರಲ್ಲಿ? ಹೊನ್ನಯ್ಯ!

[ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಬರುವನು.]

ಬಂದೆಯಾ? ಕುಳಿತುಕೊ! (ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಸರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವನು.) ವಿಶೇಷವೊಂದಿದೆ. ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಬಂದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಇದೇನು? ಬೆಚ್ಚಿದಂತಿವೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬಹಳ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿ. ನಿಮ್ಮ ತೀರಿಹೋದ ತಂದೆ. . .

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನು ಕಂಡೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನೇನು! ಹೇಳು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಉಮ್ಮಳಿಸದಿರು. ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೇಳು. ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕರನು
ಕಂಡೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಆಮ್! ಯಾವಾಗ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಕಳೆದಿರುಳಿನಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - ನಾನೂ ಕಂಡಿದ್ದೆ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದು ಕನಸಿನಲ್ಲಲ್ಲ. ಅರಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ; ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತ ವೇಳೆ;
ಕಾವಲುಗಾರ ಕೆಂಚಣ್ಣನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ ಶಿವನೇ, ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳುಹಯ್ಯ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಮೊನ್ನೆಯಿರುಳು ಕೆಂಚಣ್ಣ ಕಾವಲಿದ್ದಾಗ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಹೊತ್ತು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತಂತೆ. ಅವನು
ಬಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಲು ನಾನು ಸುಳ್ಳೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹೋದೆ ನಿನ್ನೆಯಿರುಳು.

ಬಸವಯ್ಯ - ಆಮೇಲೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಿನ್ನೆಯಿರುಳೂ ಮರಳಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ನೋಡಿದರೆ
ಗತಿಸಿದಾ ಬಸವನಾಯಕರಂತೆ ವೇಷವನು
ತಳೆದಿತ್ತು, ಕೈತವವೋ? ಸತ್ಯವೋ? ನಾನರಿಯೆ.
ಬೆಳ್ಳಿಗಳಾ ಮಬ್ಬು ಮಾಯೆಯಲಿ ಹಿರಿದಾಗಿ
ತೋರಿತು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಭಯದಿಂದ ನಡುನಡುಗಿ
ಸೆಡೆತು ಗೇಣುದ್ಧವಾದನು! ನನ್ನದೆಯೂ
ನಡುಗದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ನುಡಿಸಿದೆಯಾ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹೌದು
ಆದರೇಂ? ಕೋಪದಲಿ ನೋಡುತ್ತೆ ನೋಡುತ್ತೆ
ಮುಗಿಲಿನೊಳು ತೇಲುತ್ತೆ ಮಾಯವಾಯಿತು ಕಡೆಗೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಮೊಗದೊಳಾವ ಕಳೆ ಮರೆದಿತ್ತು?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ದುಗುಡವೆಂದೇ ಹೇಳಲಹುದು.

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನುಡುಗೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಉಡುಗೆಯೇ? ಬಸವನಾಯಕರರಸುವೇಷ!
ಆ ನಡಿಗೆ, ಆ ನೋಟ, ಆ ಹಿರಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ
ಎಲ್ಲವೂ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯನೆ ಹೋಲಿತ್ತು.

ನಿನ್ನೊಡನೆ ಅದು ನುಡಿಯಬಹುದೆಂದು, ನಿನಗೆ
ಹೇಳುವುದುಚಿತವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆನು.

ಬಸವಯ್ಯ - ಒಳ್ಳಿತಾಯ್ತು.
ಇಂದು ಕಾಯುವಿರೇನು?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನೀ ಬರುವುದಾದರೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಇದರೊಳೇನೊ ರಹಸ್ಯವಿರಬೇಕು. ಬರುತ್ತೇನೆ.
ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ.
ನೀನೆ ಮೊದಲನೆಯವನು.

ಬಸವಯ್ಯ - ಯಾರಿಗಿದನರುಹದಿರಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನು ತೆರಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾವಾಗ ಬರುವೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - ನಡುರಾತ್ರಿ! (ಹೊನ್ನಯ್ಯ ತೆರಳುವನು.)
ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರೇತ! ಎಲ್ಲ ಶುಭವಾಗಿಲ್ಲ!
ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಪಾಪ ಬಯಲಹುದು!
(ಎದ್ದು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ತಿರುಗಾಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಒಂದು : ದೃಶ್ಯ ೩

[ಅರಮನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ. ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪ್ರಿಯತಮ, ನಮ್ಮ ವ್ಯೂಹಗಳೆಲ್ಲ ಇದುವರೆಗೆ
ಎಡರರಿಯದಾಗಿಹವು. ಇನ್ನುಳಿದೆಡರುಗಳೂ
ನೇಸರೇಳ್ಳೆಯ ಮುಂದೆ ಪೊತ್ತರೆಯ ಹಿಮದಂತೆ
ಕರಗುವುವು. ಹಿಡಿದ ಕಚ್ಚವನೊಮ್ಮೆ ಅರೆಮುಗಿಸಿ
ಬಿಡುವುದುಚಿತಮಲ್ಲ; ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲೆ ಬೇಕು;

ನಿಂಬಯ್ಯ - ದೇವಿ,
ನಿನ್ನಾಣತಿಯ ನೆರವಿರಲು ನನಗೆ, ನಿನ್ನೊಲೈ
ಉತ್ಸಾಹವೀಯುತಿರೆ ನೀನೇಳಿಸಿದೆಸಕವನು
ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದೆ ಮಾಡಿಯೆ ಮಾಡುವೆನು. ಬೆಸನು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಈ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲಾಗದಂದದಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಯಿಂದಿರುವುದೆಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಅದಕಾನು ಹೊಣೆ.
ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯ ಹೊರತು ಉಳಿದಾರಿಗೂ ಗುಟ್ಟು
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. 'ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲಾಗೆ
ನಿನಗೆ ಮರಣವೆ ಸಿದ್ಧ' ಎಂದಾನು ಹೆದರಿಸಿಹೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಆ ವೈದ್ಯ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಪ್ರೇಯಸಿ, ಆ ವೈದ್ಯನಾರೆಂದೆ?
ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯೆ ಛಿದ್ರವೇಷದಲಿ ಐತಂದು
ಮದ್ದಿನಲಿ ವಿಷವನಡಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವೈದ್ಯ.
(ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಮ್ಮ ಸುಖಕಿನ್ನೆನಿತು ಬಲಿ ಬೇಕೊ ನಾನರಿಯೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಅದಕ್ಕೇನು? ನಾನಿಹೆನು! ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯಿರುವನು! ಅಗೋ ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ!

[ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಬರುವನು]

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ರಾಣಿಯವರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೆ! ರಾಜರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಜಟ್ಟಿ, ಏನು ಸಮಾಚಾರ ಉರಿನಲ್ಲಿ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ದೊರೆಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ವಾದ ವಿವಾದ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು
ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅದಿರಲಿ! ನಮ್ಮ ಮೇಲೇನಾದರೂ ದೂರು ಹುಟ್ಟಿದೆಯೋ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಏನೂ ತಾಯಿ? ನನ್ನ ಕಿವಿಗಿನ್ನೂ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಇಲ್ಲ, ಮಹತಾಯಿ. ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸುಳ್ಳಾದುವುದೇ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ರಹಸ್ಯವನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಿಕೂಡದು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೆ, ತಾಯಿ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಎಲ್ಲ ದೊರಕುವುದು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಇದೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಂದೇಹದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಕೂಡಲೆ ಬಂದು ತಿಳಿಹಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಅಪ್ಪಣೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಸಮಯ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನೂ. . . ತಿಳಿಯಿತೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ತಿಳಿಯಿತು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಇವರ ಆಪ್ತಾನುಚರ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ನಾನದೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ, ದೇವರೂ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಈಗ ನಡೆ; ಬಂದು ಕಾಣುತ್ತಿರು - ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಬಾರಿ.

(ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಹೋಗುವನು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಪ್ರಿಯೆ,
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ;
ಮುದುಕನಾಗಿಹನವನು. ಆದರಾ ಬಸವಯ್ಯ!
ಅವನ ರೀತಿಯೊಳೇನೊ ಪ್ರಮಾದವೇ ತೋರುತ್ತಿದೆ.
ಅವನ ಶೋಕದೊಳೇನೊ ರೋಷವಿರುವಂತಿದೆ.
ಅವನಾ ಮಾತುಗಳೂ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.
ಮೇಲೆ ಮೇಲವನಾಡುವುದಕಿಂತಲೂ ಅವನಿಗೆ
ಮಿಗಿಲಾಗಿ ತಿಳಿದಿಹುದು.

[ದ್ವಾರಪಾಲಕ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ದ್ವಾರಪಾಲಕ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ದಯಾಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಬರಹೇಳು. (ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಹೋದಮೇಲೆ ನಿಂಬಯ್ಯನಿಗೆ) ನೀನಾ ಕೊಟಡಿಯಲಿ ಅಡಗಿರು.
ನೀನಿದ್ದರವನು ಎದೆ ಮುಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವನು. (ನಿಂಬಯ್ಯ ಅಡಗುವನು.)

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ರಾಣಿ ಜಗ್ಗನೆದ್ದು]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಬನ್ನಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. (ಪೀಠವನ್ನು ತೋರಿಸುವಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ದೇವಿ, ನಿನ್ನೊಡನೊಂದು ವಿಶೇಷವನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಲು ಬಂದೆ. (ಸುತ್ತ ನೋಡುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತಾವು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಹುದು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಮಹಾರಾಜರ ಮರಣದಿಂದ ಬಿದನೂರು ರಾಜ್ಯವೆ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾದಂತಿದೆ. ನಾವೀಗ
ಪ್ರಜಾಮತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ತಮ್ಮಂತಹ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರ ನೆರವಿರಲು ಅದಾವ ಮಹಾ ಕಾರ್ಯ ನನಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಆಳುವವರ ಬಲವೂ ಒಲವೂ ಇದ್ದರಲ್ಲವೆ ಮಂತ್ರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಲ್ಲನು?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿಮಗೀಗ ಕಡಿಮೆಯಾದುದೇನು? ನಾನು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಯಂತಿರುವೆನಷ್ಟೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನೀನೇನೊ ಇದ್ದೀಯೆ. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯ. . .

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಆತನೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗುರುಭಾವವನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನಲ್ಲವೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅದೇನೂ ದಿಟವೆ. ಆದರೆ ಆತನಿನ್ನೂ ತರುಣ. ತಂದೆ ತೀರಿಹೋದ ಶೋಕಭಾರದಿಂದ ಬೇರೆ ಮನಸ್ಸು ಕದಡಿಹೋದಂತಿದೆ. ಮೊದಲೇ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸ್ವಪ್ನಜೀವಿ. ಒಬ್ಬನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಏನೇನೂ ಭಾವಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೊರಗುತ್ತಾನೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನೀವೇ ಹೇಳಿ, ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನಾನೂ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಯಾಯಿತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಿನ್ನಿಂದಲೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕು ಅವನ ಸಂದೇಹ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಸಂದೇಹ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ, ಹುಡುಗ ಎಂದು? ನಿರಾಧಾರವಾದ ಸಂಶಯ ಕೀಟವೊಂದು ಆತನ ಮೆದುಳನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಊಹನೆಯಷ್ಟೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅದೇನದು?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅದೇನಾದರಾಗಲಿ! ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡನೆ ನೀನು ಹೆಚ್ಚು ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿರುವುದು ಆತನಿಗೆ ಸರಿಬಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತಿರುಳಿಲ್ಲದ ಮಾತು! ಆದರೂ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವುದೆ ಮೇಲು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೆ ನಾನು ನಿಂಬಯ್ಯನವರೊಡನೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿರುವುದು. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿಲ್ಲವೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೌದು, ನಾನಾತನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವನೂ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಆಗಲಿ, ರಾಜಕುಮಾರನಿಚ್ಚೆ! - ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಿರಾ? ಆಕೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಶಾಂತಿ, ಸಂತೋಷ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅವಳೂ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾತರಳಾಗಿದ್ದಳು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅಗತ್ಯವಾಗಿ. - ನಾನೀಗ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಏಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಣಿಯೂ ಏಳುತ್ತಾಳೆ.) ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸಬಾರದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹೇಳಿದರೇನು? ನಮ್ಮ ಆಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಅಲ್ಲವೆ?

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಂಬಯ್ಯ ಬಂದು.]

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಾನು ಹೇಳಿದುದೇನು! ಬಸವಯ್ಯನದೆಯಲ್ಲಿ
ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹುದುಗಿಹುದು.
ಸ್ವಪ್ನಸ್ಥರಂತಿರುವ ಯುವಕನು ನಾವೆಂದೂ
ನಂಬಬಾರದು; ನಂಬಿದರೆ ಕೇಡು. ಅಂತಹರು
ಹಾವಿರುವ ಹುತ್ತಗಳು. ಅವರ ನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲ
ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿರುವ ಮಾರುವೇಷದ ಸರ್ಪಗಳು.
ಅವರ ಒಂದೊಂದು ಕನಸಿನ ನಡುವೆ ಹುದುಗಿಹವು
ನೂರಾರು ವಿಲಯಕಾಲದ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳು.
ನಾವಿನ್ನು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರದಿದ್ದರೆ
ಗುಟ್ಟೆಲ್ಲ ರಟ್ಟಾಗಿ ನಮಗಶುಭವಾಗಬಹುದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದು?
ಮಾಡಬೇಕಾದುದನು ಮಾಡುವುದು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹಾಗೆಂದರೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನನು ಹಿಡಿದು ಸಂಹರಿಸಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಯನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟು ದರ್ಪದಿಂದಾಳುವುದು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿಂಬಯ್ಯ, ನಾನಿದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲೊಲ್ಲೆ.
ನಿನ್ನ ಸಂಗವ ಪಡೆಯಲೆಂದು ಮಾತ್ರವೆ ನಾನು
ದೊರೆಯ ಕೊಲ್ಲಲು ಮನಸುಮಾಡಿದೆನೆ ಹೊರತು
ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದಲ್ಲ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಪ್ರಿಯೆ, ಎನಿತು ದಿನ
ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಜೀವಿಪೆವು? ಒಂದಲ್ಲವೊಂದುದಿನ
ಬಯಲಾಗದಿರದು ನಮ್ಮಿವರೊಲೈವೇಟಂ!
ಆಗೆಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ಒಂದಲ್ಲವೊಂದುದಿನ

ದೊರೆಯ ಸಾವಿಗೆ ನಿಜದ ಕಾರಣ ಬಯಲಿಗೆ
ಬೀಳುವುದು! ಆಗೆಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ರಾಜ್ಯವಿರೆ,
ಕೈಯಲ್ಲಿ ದರ್ಪವಿರೆ ಆರನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ
ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿರೆ ನಾವೆಲ್ಲಿ?
ಪಾಪಿಗಳು ಇವರೆಂದು ತಳ್ಳುವರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ!
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವರು!
ನಮ ಪ್ರೇಮೋದ್ಯಾನವೇ ಮಸಣವಾದವುದೆಮಗೆ!
ನಮ್ಮ ಅಧರಾಮೃತವೆ ಗರಳವಾಗುವುದೆಮಗೆ!
ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಬಯಕೆ ಬಸವಯ್ಯ
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಾವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ಅದರಿಂದಲೇ ಈಗ ನಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಬಯಕೆ
ಸಿದ್ಧಿಪುದು; ಶಾಶ್ವತದಿ ಬಾಳುವುದು! ಓ ಪ್ರಿಯೆ,
ಇಟ್ಟ ಹಜ್ಜೆಯ ಮರಳಿ ಹಿಂತೆಗೆವುದೇಕೆ?
ಹನಿಯಾದರೇನಂತೆ? ಹೊಳೆಯಾದರೇನಂತೆ?
ರಕ್ತವೆಂದೂ ರಕ್ತ! ನಾನಿಹೆನು; ಹೆದರದಿರು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಸುಯ್ಯ) ಇಂತಾಗುವುದು ಎಂದು ನಾನು ಬಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ.
ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದು ಮುಂದೆ ಯಾರಿಗೆ ಪಟ್ಟ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನೇನು ನಿನ್ನಯ ಮಗನೆ? ಮಲತಾಯಿ
ಎಂದವನು ನಿನ್ನನೆದೆಮುಟ್ಟಿ ಹಳಿಯುತ್ತಿಹುದ
ನಾ ಬಲ್ಲೆ. ನಮ್ಮ ಸೋಮಯ್ಯನನು ದತ್ತಾಗಿ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಕೆಲಸವಾಗುವುದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪ್ರಿಯನೆ,
ನೀನೆಳಸಿದಂತಕ್ಕೆ. ದೋಣಿಯಲಿ ಕುಳಿತಾಯ್ತು.
ದೋಣಿ ತೇಲುತ್ತಿಹುದು. ಅದು ಮುಳುಗದಂದದಲಿ
ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಯೇಂ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥಪರನೆಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅಹುದು. ಸಂಶಯವೇನು?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನೀನರಿಯೆ! ನೀನರಿಯೆ!
ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು
ರಾಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೆಳಸುತ್ತಿಹನು.
ಬಸವಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ಅವಳನೊಲಿದಿರುವಂತೆ
ಸುದ್ದಿಬಂದಿದೆ ನನಗೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಚುಗಳಂತೆ
ನೂರಾರು ಸಂಚುಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿಹವಿಲ್ಲಿ.
ತಪ್ಪಿದರೆ ನಮ್ಮೊಸಗೆಮಂಚವೆ ನಮಗೆ ಸೂಡಹುದು!

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಒಂದು : ದೃಶ್ಯ ೪

[ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನ್ನಸತ್ರದ ಮೂಲೆಯ ಕೋಣೆ. ಅದರ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ರೈತನೊಬ್ಬನು ಕುಳಿತಿರುವನು.
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಂಚಣ್ಣ ಬರುವನು.]

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಓ ಹೋ ಹೋ ಏನಯ್ಯಾ, ರಂಗಣ್ಣ? ಬಹಳ ಅಪರೂಪ ದರ್ಶನ!

ರೈತ - ಬನ್ನಿ ಕೆಂಚಣ್ಣನವರೆ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ. (ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಕೂತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.) ನಾನೋ ಅಪರೂಪ? ನೀವೋ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಿನಗೆ ನಾನು; ನನಗೆ ನೀನು.

ರೈತ - ನೀವು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೌಕರರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರಿ. ನಮ್ಮಂಥವರು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತೇವೆಯೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಒಳ್ಳೆಯ ನೌಕರಿಯಪ್ಪಾ! ಇರುಳೆಲ್ಲ ನಿಡ್ಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾವಲು ಕಾಯುವುದು! ಅದೂ ಒಂದು ನೌಕರಿಯೆ!
ಗ್ರಹಚಾರ!

ರೈತ - ಹಾಗೆಂದರೇನು ಸ್ವಾಮಿ? ಅರಮನೆ ಬಾಗಿಲು ಕಾವಲು ಅದೃಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆಯೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏನದೃಷ್ಟವೊ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ!

ರೈತ - ಯಾಕೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಯಾಕೆಂದು ಹೇಳಲಿ ಹೇಳು, ರಂಗಣ್ಣ! ನನ್ನ ಗ್ರಹಚಾರ! ಹೇಳಬಾರದು; ಹೇಳದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅಗುವುದಿಲ್ಲ
. ಉಭಯ ಸಂಕಟ.

ರೈತ - ನಿಮಗೇನು ಸಂಕಟ, ಸ್ವಾಮಿ? ನಮ್ಮಂತೆ ಗೆಯ್ಯಬೇಕೆ? ಉಳಬೇಕೆ? ಬಿತ್ತಬೇಕೆ? ತಲುಬು ಬರುತ್ತೆ;
ಸಾಮಾನು ಸಿಗುತ್ತೆ! ನಮ್ಮಂತೆಯೋ ನಿಮ್ಮ ಜಲ್ಮು? ಮೂರು ಹೊತ್ತು ಕೊರತೆ! ಈಗ ನೋಡಿ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಅವಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಬರುತ್ತೆ. ಹುಡುಗರಿಗೆಲ್ಲ ಏನೋ ರೇಜಿಗೇ. ನನಗೂ ಸುಖವೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಚೆನ್ನಾಗಿರೋಯಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ!

ರೈತ - ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಲು ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಏನೋ ಕಾಟ ನನಗೆ ಒಳಗೊಳಗೇ! ನಮ್ಮದೊಂದು
ಪಂಜೊಳ್ಳಿದೆವ್ವದಿಂದ ನನಗಂತೂ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನೆ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುತ್ತೆ. ಅದಕ್ಕೆ
ಏನಾದರೂ ವಿಭೂತಿ ತಂದು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತೆ. ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು, ಸರಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ! ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು,
ನನಗೆ! ಅಂತೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಸನ್ನೇಸಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಏನಾದರೂ ಇಭೂತಿ ಇಸಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ ಅಂತ
ಬಂದೆ. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಮಹಾತ್ಮರಂತೆ! ಅವರ ಹೆಸರೇನು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ತೃಣಾನಂದ ಪರಮಹಂಸರು!

ರೈತ - ಹೌದು, ಹೌದು, ಮರೆತಿದ್ದೆ. ಅಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ನನ್ನ ಈ ಹಾಳು ಮೆದುಳಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. -
ಅವರು ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ತಿನ್ನುತ್ತಾರಂತೆ, ಹೌದೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಕೆಲವು ದಿನ ಅದನ್ನೂ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆದರೂ ನೋಡು ಹೇಗಿದ್ದಾರೆ, ಜಟ್ಟಿಗಳಂತೆ!

ರೈತ - ಅದು ಹೇಗೆ ಸ್ವಾಮಿ? ನಾವಿಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ನಮ್ಮದು ಹಂಚಿಕಡ್ಡಿಯ ಬಾಳು!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅದೆಲ್ಲ ಯೋಗಶಕ್ತಿ ಕಾಣಯ್ಯೆ! ಅರಮನೆಯವರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ! ದೊಡ್ಡ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು!

ರೈತ - ಈಗ ನೀವೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಗೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ಮೊದಲೇ, ಹೇಳಬಾರದು ಎಂದು?

ರೈತ - ಅಷ್ಟೇನು ಗುಟ್ಟು, ಸ್ವಾಮಿ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟು! ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ತಲೆ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ!

ರೈತ - ಅಯ್ಯೋ, ಹಾಗಾದರೆ ನಮಗೇಕೆವ್ವಾ ಅದು? - ಹೋಗಲಿ ಎಲೆಯದಿಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ
(ಎಲೆಯದಿಕೆಚೇಲ ಕೊಡುವನು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ)

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏನೋ ಕೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ.

ರೈತ - ತಲೆ ಹೋಗುವ ಕೆಲಸವಾದರೆ ಬೇಡಪ್ಪಾ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೇಳುತ್ತೇನೆ! ಆದರೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. - ನಮ್ಮ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ತೀರಿಕೊಂಡರಷ್ಟೇ?

ರೈತ - ಅಯ್ಯೋ ಎಂಥಾ ಮಹಾನುಭಾವರು! ಅವರು ದೊರೆತನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ಕೂಡ ಕಾಲಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ! ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರು ಸಾಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದೆವು! ಅದು ಹೇಗೆ ಸತ್ತರು, ಸ್ವಾಮಿ? ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದ ಹಾಗೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸಾವಿಗೇನಪ್ಪಾ! ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೇನು?

ರೈತ - ಹಾಗಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ. ಅಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿದ್ದವರು ಹಾಗೆ ಸಾಯುವುದುಂದರೇನು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಮಗೆಲ್ಲ ಅದೇ ಸೋಜಿಗ! ಹೋಗಲಿ ನನ್ನ ಕತೆ ಬೇಡವೇನು, ನಿನಗೆ?

ರೈತ - ಹೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿ. ಸನ್ನೇಸಿಗಳು ಬರುವುದು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಹೊತ್ತೋ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟು.

ರೈತ - ಹೇಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ನಾನು ಯಾರಿಗೆ ಯಾತಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಿ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೊರಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮರೆತೇ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಾನು ಮೊನ್ನೆ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಬಾಳದೇಹೋದ ಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಕಂಡೆ?

ರೈತ - (ಹೆದರಿ) ಏನೇನು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಗಾಬರಿ ಬೇಡ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಂಡೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ನಾನು, ಏನಾದರೂ ವಿಭೂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ ಎಂದು.

ರೈತ - ಓಹೋ ಸನ್ನೇಸಿಗಳು ಬಂದರ!

[ಸನ್ಯಾಸಿ ಬರುವನು. ದಾಂಡಿಗ ದೇಹ. ನೋಡಿದರೆ ಹುಲ್ಲು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಂಚಣ್ಣನೂ ರೈತನೂ ಎದ್ದು ದಂಡಪ್ರಣಾಮಮಾಡುವರು. ಸನ್ಯಾಸಿ ಶಿವ! ಶಿವ! ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಶುಶಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.]

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ರೈತನನ್ನು ನೋಡಿ) ಶಿವ, ನಿನಗೇನು ಬೇಕು?

ರೈತ - ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಏನೋ ರೇಜಿಗೆ, ದೇವರೂ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯಿತು. (ಕರೆಯುವನು) ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ!

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.) ಮಂತ್ರದರ್ಪಣ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.) ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

. (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ದರ್ಪಣವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವನು.) ಶಿವ, ಇಲ್ಲಿ

ಬಾ. (ರೈತನು ಭಯದಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಬರುವನು) ತೆಗೆದುಕೋ. (ರೈತನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲು) ತೆಗೆದುಕೋ? (ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ನೀಡುವನು.)

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಹೆದರಬೇಡ! ತೆಗೆದುಕೋ, ರಂಗಣ್ಣ! (ರೈತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನೋಡು, ಆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ! (ರೈತ ನೋಡುವನು.) ದೈತ್ಯನ ಮುಖ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ರೈತ - ಇಲ್ಲ, ದೇವರೂ, ನನ್ನ ಮುಖ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅದೇ ದೈತ್ಯನ ಮುಖ ಕಾಣಯ್ಯಾ!

ರೈತ - (ಹೆದರಿ) ಆಮ್! ಆಮ್! ಆಮ್! (ಎಂದು ಮುಖವೆತ್ತುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ದೈತ್ಯನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಖದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ಕಷ್ಟವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏನೂ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ದೇವರೂ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇತ್ತಕೊಡು ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು. (ರೈತನು ಕೊಡುವನು) ಆಗಲಿ, ಇವತ್ತು ಹೋಗು. ನಾಳೆ ಒಂದು ಖಂಡುಗ ಬತ್ತ, ದಕ್ಷಿಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ರೈತ - (ಸ್ವಗತ) ಹುಲ್ಲು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವವರಿಗೆ ಖಂಡುಗ ಬತ್ತವೇಕಪ್ಪಾ? (ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ) ಆಗಲಿ, ದೇವರೂ.

ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟರೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. (ಸನ್ಯಾಸಿ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸಮ್ಮತಿಸಲು ಕೆಂಚಣ್ಣನಿಗೆ) ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಒಳ್ಳೆಯದಯ್ಯ, ಹೋಗಿ ಬಾ. (ರೈತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಿನ್ನದೇನು, ಕೆಂಚಣ್ಣ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ಬೇಕಿತ್ತು.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏತಕ್ಕೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಗುಟ್ಟಿನ ವಿಷಯ, ದೇವರೂ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅರಮನೆಯ ಸಹವಾಸ, ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ? ನೀನು ಕಂಡಿದ್ದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರೇತವೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ಸ್ವಾಮಿ, ಗುಟ್ಟಾಗಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನಯ್ಯಾ, ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ? ಆದ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು, ನೀನು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಮೆಲ್ಲಗೆ) ಹೌದು, ಶಿವ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಇದ್ದೆ. ನಿನ್ನ ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಮಾತಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇವತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಈ ಸುದ್ದಿ .(ಸನ್ಯಾಸಿ ಮುಗುಳ್ಳಗುವನು.) ಅದಕ್ಕೇ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ಬೇಕು, ಸ್ವಾಮಿ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಕೂಗಿ) ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ! ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ!

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - (ಒಳಗಿನಿಂದ) ಅಜ್ಜೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ಬಂದೇ! (ಎಂದು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಭಯಬೇಡ, ಕೆಂಚಣ್ಣ. ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೋ, (ವಿಭೂತಿ ಕೊಡುವನು.) ನಿನಗೆ ಯಾವ ಕಾಟವೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ದಯೆಯಿರಲಿ, ದೇವರೂ,

ಬರುತ್ತೇನೆ.(ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ವಿಭೂತಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಶಿವ! ಶಿವ! (ಆಶೀರ್ವದಿಸುವನು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುವನು.) ರಂಗದಾಸ!

ರಂಗದಾಸ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬರುವನು) ನೀನು ಇಂದೇ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ಸಿದ್ಧನಾಗು.ಒಂದು ರಾಜಕಾರ್ಯ ಒದಗಿದೆ. ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲು ಸುಸಮಯ ದೊರಕಿದೆ. ನಾನೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಕುದುರೆಯಲ್ಲಿ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ಆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಬಾ ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ನೀನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭ ದೊರಕಲಾರದು. ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ರಾಮರಾಯರೆ, ದೊರೆ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವನೇ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ನೀನು ನಡೆ. - ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

[ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮಾಡಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಸನ್ನೆಯಂತೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವನು.]

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಗುರುಗಳೆ, ನಿನ್ನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿತು.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆನಲ್ಲವೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಆದರೆ ನಡುವೆ ಯಾರೋ ಬಂದು ಎದೆಯಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ಕತ್ತು ಹಿಸುಗಿದಂತಾಯ್ತು! ನನಗೇಕೋ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಏನಾದರೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ತಾವು ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಮಂತ್ರಕವಚ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಕೊಂಡು.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅದಕ್ಕೇನು? ಕೊಡುತ್ತೇನಯ್ಯ. ನಾವಿರುವುದೇಕೆ? ಪರೋಪಾಕಾರ ಮಾಡಲಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ರೋಗದ ಗುಟ್ಟು ತಿಳಿಯದೆ ಮದ್ದು ಕೊಡುವುದು ತಪ್ಪು. ನಾಳೆ ಬಾ. ನಾನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು. ಏನೂ ಸಂಕೋಚ ಬೇಡ ನಿನಗೆ. ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಹತ್ತಿರ ಗುಟ್ಟೇನು? ವೈದ್ಯನೊಡನೆಯೂ ಗುರುವಿನೊಡನೆಯೂ ಗುಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಲ್ಲ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಆಗಲಿ, ದೇವರೂ. ನೀವು ನನಗೆ ವೈದ್ಯರೂ ಹೌದು, ಗುರುಗಳೂ ಹೌದು. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನು ಗುಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಂದರೇನು? ಅಂತೂ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವ ಶನಿ ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶನಿ ಹಿಡಿದಿದೆ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ. ಈಗತಾನೆ ಆ ಕೆಂಚಣ್ಣನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ವಿಭೂತಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಿದೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಅವನಿಗೆ ಏನಾಗಿದೆಯಂತೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅವನಿಗೂ ಶನಿಯ ಕಾಟ. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ತೀರಿಹೋದ ಮಹಾರಾಜರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - (ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು) ಅ! ಎಲ್ಲಿ? ಏನು? ಅಯ್ಯೋ -

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನನಗದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದು. ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ರಾಜಕುಮಾರನೂ ಕೂಡ ಹೋಗುತ್ತಾನಂತೆ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - (ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು) ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಶಿವನಿದ್ದಾನೆ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ನನಗೆ ನೀವೇ ಶಿವ! ಕಾಪಾಡಬೇಕು!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶಿವವೂಜೆ ಮಾಡು. ಇವತ್ತು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಬೇಡ. ನಾಳೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಒಪ್ಪಣೆ! (ದಂಡಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ ಹೋಗುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇದೀಗ ಸುಸಮಯ ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ! ಈಗಳೆ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

(ಹೋಗುವನು)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಒಂದು : ದೃಶ್ಯ ೫

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯ ಒಂದುಬಾಗ. ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಬಸವಯ್ಯ, ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬರುವರು. ರುದ್ರಾಂಬೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ತರುಣಿ. ಚೆಲುವೆಯಾದರೂ ಆಕೆಯ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲತೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲ. ಕೋಮಲೆಯಾದರೂ ಸಬಲೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ತ್ರೀಸಹಜವಾದ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಬಂದರೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲು ಅನುವಾಗಿರುವ ಪೌರುಷಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ರೌದ್ರವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಹು ದೂರದ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಸುಕೋಮಲ ಮಧುರವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟತನದ ಕುರುಹು ತೋರುವುದು.]

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಕುಳಿತುಕೋ, ಬಸವಯ್ಯ, (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ರುದ್ರಾ, ನಿನ್ನನಿಯನಿಗೆ ಮನಸು ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿದೆ. ನೀನಾತನನು ಸಂತವಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮಮಯ ಸುಂದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸಬಹುದು. (ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ) ರಾಜಕುಮಾರ, ನಾನೀಗಲೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ರುದ್ರಾ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತಿರಲಿ. (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಹೋಗುವನು)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ರಾಜಕುಮಾರ,
ದುಃಖಭಾರದೊಳೆನ್ನ ಮರೆತಂತೆ ತೋರುತಿದೆ.
ನಿನ್ನಳಲಿನೊಳು ನಾನೂ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ನನಗೆ
ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲವೊ ಏನೊ? ತಂದೆಗಳ ಮರಣದಲಿ
ನೀನು ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಖಿನ್ನನಾಗಿಹೆ ಎಂದು
ಕೇಳಿ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇಂದು ನಿನ್ನನು ನೋಡ
ಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ಧನ್ಯಳಾದೆ!
ನಿನ್ನ ದುಗುಡದೊಳಿನಿತನಾದರೂ ನಾಂ ಪೊತ್ತು
ಧನ್ಯಳಾಗುವ ತೆರೆದೆ ಕೃಪೆಮಾಡು.

ಬಸವಯ್ಯ - ರುದ್ರಾಂಬೆ,
ನನ್ನ ದುಗುಡದ ಹೊರೆಯ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಹೇರಿ
ಶರದದ ಮುಗಿಲಿನಂತೆ ಶುಭ್ರವೂ ಹಗುರವೂ
ಆಗಿ ಆಕಾಶದಲಿ ನಲೈಯಿಂ ತೇಲುತಿಹ
ನಿನ್ನೆದೆಯನೇತಕ್ಕೆ ಕಾರಮುಗಿಲನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡಲಿ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಹಾಗೆನ್ನದಿರು, ಇನಿಯ. ಸುಖದಲ್ಲಿ
ಅರೆಪಾಲನೆಳಸುತಿಹ ನಾನು ನಿನ್ನಳಲಿನಲಿ
ಅರೆಪಾಲನಾಂದದಿಂದದೇ ಬಯಸುತಿಹೆನು.
ಲೋಕದಲಿ ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಇರುವುದೇತಕ್ಕೆ?
ನೊಂದೆದೆಯು ಸಂತೈಸಲಲ್ಲವೇ? ಜೀವನದ
ಕೋಟಲೆಯ ಭಾರವನು ಪರಿಹರಿಸಲಲ್ಲವೇ?

ಬಸವಯ್ಯ - ನೀನಾ ಕಾರ್ಯವನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವೆ.
ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ನಿನ್ನ ಮಾಧುರ್ಯವೂ
ನಿನ್ನ ನಲೈಯು ನೆನಪೂ ನನ್ನನಿದುವರೆಗಿಂತು
ಪೊರೆದಿಹವು. ನನಗೆ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಶಾಶ್ವತ
ಧ್ರುವತಾರೆ! ತಿಮಿರ ಪರಿವೃತವಾದ, ಸರ್ವದಾ
ಸಮ್ಮೃದ್ಧಿತವಾದ ಈ ಸಂಸಾರಶರಧಿಯಲಿ
ಮೊರೆಮೊರೆದು ನೊರೆಗರೆವ ಪೆರ್ದೆರೆಗಳಗ್ರದಲಿ
ಬಿದ್ದೆದ್ದು ತೇಲುತಿಹ ಬಾಳ ಕಿರುದೋಣಿಯಲಿ
ಕುಳಿತು ಕಾತರನಾದ ನನಗೆ ನೀನೇ ಒಂದು

ಶಾಶ್ವತ ಧುವತಾರೆ! ನೀನೆನ್ನ ಬಳಿಯಿರಲು
ಬಾಳೆಲ್ಲ ಹಗುರವಾದಂತಾಗಿ ಶಾಂತಿ
ಮೂಡುವುದು ಮನದಲ್ಲೆ. - ನಿಂತಿರುವೆಯೇಕೆ?
ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ! (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೈತೋರುವನು)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತು) ಹಾಗಾದರಾನಿಂದು
ಧನ್ಯಳೆಂದೇ ತಿಳಿದೆ! - ಪ್ರಿಯನೇ, ಇನ್ನೆನಿತು
ದಿನ ಇಂತು ಕೊರಗುವುದು ತಂದೆಗಳ ನಿಧನಕ್ಕೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - (ಸುಯ್ಯು) ಪಿತನ ನಿಧನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಿಂತು ಕೊರಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಮತ್ತೇನು?

ಬಸವಯ್ಯ - (ವ್ಯಸನದಿಂದ) ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ, ರುದ್ರಾಂಬೆ? -
ನಿಂತುಕೊಂಡಿಹುದೇಕೆ? ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೊ. -
(ಆಕೆಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ)
ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ಹೇಳಿ ನಂಬುವರಾರು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಇನಿಯ, ನಾಂ ಬಲ್ಲೆ. ನನ್ನ ಪಿತನರುಹಿದನು.
ಆದರಾ ಸಂಶಯಕೆ ಕಾಲಿಲ್ಲವೆಂದೆನ್ನ
ಭಾವನೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಚೇಳಿಗೆ ಕಾಲೇಕೆ, ರುದ್ರಾ?
ಕೊಂಡಿಯೊಂದೇ ಸಾಕು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಕ್ಷಮಿಸು, ರಾಜಪುತ್ರಾ;
ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೆದೆಯಲ್ಲಿ ಚೇಳುಗಳಿಗೆಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಓ ನಲ್ಲೆ, ನೀನೇನು ಬಲ್ಲೆ? ಚೇಳುಗಳಿರವು
ಕಡಿಸಿಕೊಂಡವಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೆ?
ತಂದೆಯಳಿದಿನ್ನೂ ವಾರಗಳೂ ಕಳೆದಿಲ್ಲ;
ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಿಹಳು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಆಕೆ ಆತ್ತುದನು ನಾನೆ ಕಂಡಿಹೆನು!

ಬಸವಯ್ಯ - ಶಿವಾ ಶಿವಾ!
ಎಲ್ಲ ಹುಸಿಗಂಬನಿಗಳಲ್ಲೆ? ರುದ್ರಾಂಬೆ,
ಕಣ್ಣೀರ್ಗಾಳದಲಿ ನಾಕವಿರಬಹುದು,
ನರಕವಿರಬಹುದು; ಹುರುಷವಿರಬಹುದು,
ಶೋಕವಿರಬಹುದು. ಕೃತವಕೆ ಕಂಬನಿಯೆ
ಮುಸುಗಾಗಬಹುದು. ಚೆಲುವಾಂಬೆಯಶ್ರುಗಳ
ಹೃದಯದಲಿ ಮೊಸಳೆಗಳ ಮಡುವಿಹುದ ನಾಂ ಬಲ್ಲೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಕಾರಣವನರಿಯದೆಯೆ ದೋಷವನು ಹೇಳುವುದೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಇಂದಿನಿರುಳೆಲ್ಲವನು ಮನಗಾಣುವೆನು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅದೆಂತು?

ಬಸವಯ್ಯ - ತಂದೆಯನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡುವೆನು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಬೆಕ್ಕಸದಿಂದ) ಏನು ಏನು?

ಬಸವಯ್ಯ - ತಂದೆಯನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡುವೆನು! ಬೆಚ್ಚಿದಿರು.
ಮೊನ್ನೆ ಕಾವಲುಗಾರ ಕೆಂಚೆಣ್ಣಿನಿರುಳಲ್ಲಿ
ನನ್ನ ತಂದೆಯ ರೂಪವನು ಕಂಡಂತೆ!
ನಿನ್ನೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಅವನ ಜೊತೆಯೊಳೆ ಹೋಗಿ
ಕಂಡೆನೆಂದುಸುರಿದನು. ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲಂತೆ.
ಇಂದು ನಾನೂ ಅವರೊಡಗೊಂಡು ನಡೆದು
ತಂದೆಯಂತೆಯೆ ಕಂಡುಬಂದರದು ನುಡಿಸುವೆನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಇದು ದಿಟವೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೊನ್ನಯ್ಯನೇನು ಸುಳ್ಳಾಡುವನೆ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಇನಿಯ, ನಿನ್ನೂಹೆ ದಿಟಮಷ್ಟ ಪಕ್ಷದಲಿ
ನಿನ್ನ ನಾಹಸವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನದಾಗುವುದು!

ಬಸವಯ್ಯ - ಇದನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳದಿರು. - ಎಲ್ಲಿ?
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನೋಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ.(ಹೋಗುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಓ ಚೆಲುವೆ, ನೀನೆನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರೆ ನನಗೆನಿತು
ಸೊಗವಹುದು! ಬಿದಿಯ ಬಯಕೆಯ ಮೊದಲ ಕಿಡಿ ನೀನು!
ಬಿರಿಯುವಲರಂತೆ, ಸುಳಿಸುಳಿವ ತೆಂಬೆಲರಂತೆ,
ಮಿರುಪ ಹೊಂಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ನಲಿವ ಕೆಂದಳಿರಂತೆ,
ಬಿರಿಮುಗುಳ ಮುಡಿದಿರುವ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೊದರಂತೆ,
ಹೊಸ ಮುಗಿಲಿನಲಿ ನಲಿವ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ,
ನೊರೆಯ ಸೇಸೆಯ ಚೆಲ್ಲಿ ಬಿಂಕಂದಿಂ ಪರಿಯುತಿಹ
ತೊರೆಯಂತೆ, ಮುಂಬೆಳಗಿನ್ನೆಸಿರಿಯ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಂತೆ
ಮೆರೆಯುತಿಹೆ, ಓ ನಲ್ಲೆ ಚೈತ್ರದಾಗಮನದಲಿ
ನಳನಳಿಸಿ ನಲಿವ ಬನಮಾಲೆಯಂತೆ!
ನೀನೆನಗೆ ಚೈತನ್ಯದಾತೆ! ನೀನೆನಗೆ
ಜೀವರಸವಾಹಿನಿ! ಬಾಳ ಮರುಭೂಮಿಯಲಿ
ನೀನೆನಗೆ ಮರುವನ! ರುದ್ರಾಂಬೆ! ರುದ್ರಾಂಬೆ!

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೋದೆಡೆಗೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಕಣ್ಣೆರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಎರಡು : ದೃಶ್ಯ ೧

[ಅರಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ, ನಡುರಾತ್ರಿ - ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.]

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನು ಮೌನ, ಏನು ಶಾಂತಿ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿರಂಗದಲಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಆದರೂ ಭಯಂಕರ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೌದು, ಮಹತ್ತಾದುದೆಲ್ಲ ಭವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಯವೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ.
ನೋಡು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಈ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ಮಾಯೆ ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪೂರದಲ್ಲಿ ನನ್ನೆದೆಯ

ಕೋಟಿಲೆಯೆಲ್ಲ ಹಗುರವಾದಂತಾಗಿ ತೇಲುತ್ತಿದೆ. ನಾವೈತಂದ ಕಜ್ಜವೇ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೆದುತಿದೆ. - ಈಗ ಹೊತ್ತು ಎಷ್ಟಿರಬಹುದು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಡುರಾತ್ರಿ, ಕಳೆದಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ಇನ್ನೇನು ಅದು ಬರುವ ಸಮಯ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ರೀತಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೀಗ ಕೊರತೆಯೇನು?

ಬಸವಯ್ಯ - ನೋಡಿದೋ, ಎಂತಹ ಶಾಂತಿ ಕಡಲಾಡುತ್ತಿದೆ!

ಎಂತಹ ಸೊಬಗು ಸೂರೆಯಾಗಿಹುದು ಈ ನಮ್ಮ
ತಿರೆಯಲ್ಲಿ! ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವೆಮ್ಮನು
ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ.
ಈ ಸೊಬಗನೀಕ್ಷಿಸಲು, ಈ ಶಾಂತಿಯನು ಸವಿಯೆ,
ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಮರವಾಣಿಯ ಕರೆಯನಾಲಿಸಲು,
ದೊರೆತನದ ದೂಳುಸುಕಿದಕ್ಷಿಯಿಂದಾಗದು;
ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂ ರುಚಿಗಟ್ಟ ಎದೆಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಗದು;
ಸಿರಿಬೊಬ್ಬೆ ತುಂಬಿರುವ ಕರ್ಣಗಳಿಗಾ ವಾಣಿ
ಕೇಳಿಸದು! - ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ; ನಮಗೆ ಪುರಸತ್ತಿಲ್ಲ!
ಒಳಸಂಚುಗಳ ಹೂಡಲೆಮಗಿಹುದು ಹೊತ್ತು;
ಪರರ ಛಿದ್ರವನರಸಲೆಮಗಿಹುದು ಬೇಕಾದ
ಪುರಸತ್ತು! ಸೊಬಗನಾಸ್ವಾದಿಸಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ!
ಗಗನದ ಅನಂತತೆಯನೀಕ್ಷಿಸುತೆ ಮೈಮರೆಯೆ
ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಬನದ ಹೂವನು ನೋಡಿ ಬಣ್ಣಿಸಲು
ನಮಗೆ ತೆರಪಿಲ್ಲ! ಹಕ್ಕಿ ಹಾಡಲು ನಿಂತು
ಆಲಿಸಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ! - ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿಹ ಮಧುರ
ಸ್ವರ್ಗ ಬಿಂದುಗಳೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳು?
ಸತ್ತಮೇಲೆಮಗೆ ಸಿಗಬಹುದು ಪುರಸತ್ತು;
ಆದರೀ ಚೆಲ್ಲು ಸಿಗುವುದೆ? ಯಾವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಲ್ಲಿ ನೀಡಿ! ಬರುತ್ತಿದೆ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ!...

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನೋಡಲ್ಲಿ, ಬಸವಯ್ಯ, ನೋಡಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - ನನ್ನ ತಂದೆಯೆ ಹೌದು! ಶಿವಶಿವಾ!
[ಭೂತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಮಾತಾಡಿಸು! ಮಾತಾಡಿಸು!

ಬಸವಯ್ಯ - ಶಿವಶಿವಾ ಕಾಪಾಡು!
ದೆವ್ವವೋ? ದೇವತೆಯೋ? ಯಾರಾದರಾಗಿರು!
ಶುಭವು ನಿನ್ನದ್ದೇಶವೋ? ಅಶುಭವುದ್ದೇಶವೋ?
ನಾನರಿಯೆ! ಆಕಾರದಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಆ
ತಂದೆಯನೆ ಹೋಲುತ್ತಿಹೆ. ಅದರಿಂದೆ ನುಡಿಸುವೆ:
ಬಸವೇಂದ್ರ ಭೂಮಿಪನೆ, ಓ ತಂದೆ, ಓ ದೊರೆಯೆ,
ಬಿದನೂರನಾಳಿದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಬೇಡುವೆನು;
ಪಡಿನುಡಿಯನಿತ್ತೆನ್ನ ಮನದ ಸಂದೇಹವನು
ಪರಿಹರಿಸು. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ನೀನಿಂತೇಕೆ
ದಿಕ್ಕಿರದೆ ಮಡಿದವನ ಆತ್ಮದಂದದಲಿ
ಪ್ರೇತರೂಪದಿ ರಾತ್ರಿಯನು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆ?
ಇದರರ್ಥವೇನರುಹು! ದುಃಖದಿಂದೆನ್ನೆದೆ
ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ನನ್ನ ತಂದೆ, ಮಾತಾಡು!
ನೀನೆನ್ನ ತಂದೆಯೇ ದಿಟವಾದರೆನಗೆ ನುಡಿ!
ಏಕಿಂತು ತೊಳಲುತ್ತಿಹೆ? ಬಯಕೆಯೇನಿಹುದಿಲ್ಲಿ?
ನಿನಗಾವ ರೀತಿಯಲಿ ನಾನು ನೆರವಾಗಬಲ್ಲೇ?
ಹೇಳು! ನುಡಿ! ಮಾತಾಡು!...
[ಭೂತ ಸನ್ನೆಮಾಡುವುದು]

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ಕೈ ಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಆವ ಗುಟ್ಟನೊ ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ಹೋಗಬೇಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು? ಹುಡುಗಾಟವೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲದಕೆ ಸಂಕೋಚವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ಹೋಗುವೆನು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅದಾಗದು, ಬಸವಯ್ಯ! ನಿನಗೇನು ಮರುಳಾಟವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ದಮ್ಮಯ್ಯ! ಖಂಡಿತ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಭಯವೇಕೆ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ? ನನ್ನ ಜೀವನವೊ
ನನಗೆ ತೃಣಕಿಂತ ಕಡೆ! ನನ್ನಾತ್ಮ? ಅದನೇನು
ಮಾಡಬಲ್ಲದು? ಅಮರವಾದುದು! ನೋಡದೋ,
ಮರಳಿ ಕೈ ಬೀಸುತಿದೆ! ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುವೆನು!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೆರೆಗೋ ಬಾವಿಗೋ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ! ಹೋಗ ಬೇಡಿ! ನಿಮ್ಮ
ದಮ್ಮಯ್ಯ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಬಸವಯ್ಯನ ಕೈ ಹಿಡಿದು)
ಸತ್ಯವೋ ಕಪಟವೋ ನೀನರಿಯೆ, ಬಸವಯ್ಯ.
ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಿನ್ನನೆಳದೊಯ್ಯು ಕಿಬ್ಬಿಯಲಿ
ತಳ್ಳಿದರೆ! ಅಥವಾ ರುದ್ರಾಕೃತಿಯನಾಂತು
ನಿನ್ನ ಮೆದುಳನೆ ಕದಡಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿದರೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಕರೆಯುತಿದೆ! ಕೈ ಬಿಡು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನು ಬಿಡೆ! ನೀನು ಹೋಗಕೂಡದು!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತ ವಾಣಿಯಿಂದ) ಬಿಡು ಕೈಯ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ!
(ಕೊಡಹುವನು)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದಾಣೆ! ನೀನು ಹೋಗಲಾರೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ನೆತ್ತರು ಕೇಸರಿಯಂತೆ ಕೆರಳಿದೆ! - ಆ! ಇನ್ನೂ ಸನ್ನೆಮಾಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ! -
ಕೈಬಿಡು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ! (ಹೋರಾಡಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು) ತಡೆದರೆನ್ನನು ನಿಮಗೂ ಅದುವೆ
ಗತಿಯಾದೀತು. (ಭೂತಕ್ಕೆ) ನಡೆ, ಬರುತೇನೆ! (ಭೂತದೊಡನೆ ಹೋಗುವನು)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅವನಿಗೇನೋ ಹುಚ್ಚು ಕೆರಳಿದೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಾವೂ ಹೋಗೋಣ ಅವರ ಹಿಂದೆಯೆ. ಈಗ ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಬಾರದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಆಗಲಿ, ಬಾ. ಏನಾಗುವುದೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೇನೋ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಶಿವಾ, ಅಮಂಗಳವಾಗದಿರಲಿ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಬನ್ನಿ! ಹೊತ್ತಾಯ್ತು! (ಹೋಗುವರು)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಎರಡು : ದೃಶ್ಯ ೨

[ನಿಂಬಯ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೊಠಡಿ. ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಶಿವಯ್ಯ ಸೋಮಯ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿರಿಯವನು. ತೆಳ್ಳಗೆ ಬಲವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಾಹ್ಯದಿಂದ ಆತನ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.]

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೊಂದು ಮಹದುಪಕಾರಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಅದೇನು ನನ್ನಿಂದಾಗುವ ಉಪಾಕಾರ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನೀನು ನೆರವಾಗಲೊಪ್ಪಿದರೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ನಿನಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರಿಗೆ ನಾನು ನೆರವಾಗುವುದು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಈಗೊದಗಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನಿನಗೂ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಬಹುದು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನದು?

ಶಿವಯ್ಯ - ರಾಜ್ಯಲಾಭ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ರಾಜ್ಯ ಲಾಭ! (ಆಲೋಚಿಸಿ) ಹೌದು, ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯನಿದ್ದಾನಲ್ಲವೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಅದನ್ನೇ ನಾನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು! ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ನಡುವೆಯಿರುವ ಅರಣ್ಯವೇ ನನಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಗೂ ನಡುವೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ದಹಿಸದೆ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಲಾರವು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನದು, ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬಾರದೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಮೋಹಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹೌದು, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಆದರೆ ಆಕೆ ನನ್ನನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ಕೂಡ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಅದೇಕೆ? ನಿನಗೇನು ರೂಪವಿಲ್ಲವೆ? ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನಿರುವವರೆಗೆ ಆಕೆ ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಲಭಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. - ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ ಲಭಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹೌದು, ಮಾಡುವುದೇನು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಏನಿದು? ಸೇನಾಪತಿಯ ಪ್ರತ್ರನಾಗಿ "ಮಾಡುವುದೇನು?" ಎನ್ನುತ್ತಿಯಲ್ಲಾ! ರಾಣಿಗೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ ! ಎಷ್ಟು ಸಲಿಗೆ! ಎಷ್ಟು ಪ್ರೇಮ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ, ಅದರಿಂದ ಲಾಭವೇನೇ ಇರಲಿ, ನನಗೇನೋ ಅದು ಹಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಈ ಸ್ವಪ್ನಾದರ್ಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೂಲೆಗಿಡು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ; ವಾದಕ್ಕೆ! ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಲ್ಲ! ನೀನೂ ಬಸವಯ್ಯನಂತೆಯೇ ಅದೆಯೋ ಹೇಗೆ? ಅವನೂ ಕೂಡ ಈಗೀಗ ಕನಸಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನೀನೇಕೋ ಸ್ವಪ್ನಜೀವಿಯಾಗುವಂತಿದೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ, ಅವಳು ಮಹಾಪಾಪಿಣ್ಣೆ!

ಶಿವಯ್ಯ - (ಹುಸಿನಗೆಯಿಂದ) ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮಗೇನು? ಪಾಪವೋ ಪುಣ್ಯವೋ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೆ ಸಾಕು. ನಿನಗೆ ರಾಜತ್ವ ಬೇಡವೇ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಯಾರಾದರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುವರೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹಾಗಾದರೆ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೂಲೆಗಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುವಾಗು. ಅವಳು ಯಾರಾದರೇನಂತೆ?
ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಬೇಕಾದವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೆ ಬಿದನೂರು ಸಿಂಹಾಸನ ನಿನ್ನ ಕೈಸೇರುವುದು.
ನೀನು ಒಂದಡಿ ಮುಂದಿಟ್ಟರೆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹತ್ತಡಿ ಮುಂದಿಟ್ಟು ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಹಾರಿಬರುವಳು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನು ನಿನಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೂ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು. ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ
ದೊರಕುವುದು. ನನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ ಲಭಿಸುವಳು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವಿದ್ದರೆ ಮುಂದುವರಿ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ? ಎದ್ದುನಿಂತರೆ ನಾನು ಹುಲಿ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನ ಕೊಲೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ - (ಬೆಚ್ಚಿದವನಂತೆ) ಏನು? ಏನು!

ಶಿವಯ್ಯ - (ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ) ಬಸವಯ್ಯನ ಕೊಲೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ, ಬಿದನೂರು ದೊರೆತನಕೆ ಕೊಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗೆಳೆಯನ ಕೊಲೆ!

ಶಿವಯ್ಯ - (ವಿಕಟವಾಗಿ ನಕ್ಕು) ನಿನ್ನ ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಿಚ್ಚಿಡಲಿ! ಸೇನಾಪತಿಯ ಮಗನಾದುದಕೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು!
ಹೋಗಲಿ, ನೀನು ಕೊಲೆ ಮಾಡ ಬೇಡವಯ್ಯ; ಮಾಡುವವರು
ಮಾಡುವರು! (ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸದ್ದು) ಯಾರಲ್ಲಿ? (ಸೋಮಯ್ಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯೆ ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಾನೆ) ಏನು ಜಿಟ್ಟಿ,
ನೀನು ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವೇನಾಯಿತು?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನು ಕಾರ್ಯ?

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿ. ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ತಾಯಿತಿ ತರಲು
ಹೇಳಿದ್ದರು. (ತಾಯಿತಿಯನ್ನು ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಕೊಡಲು)

ಸೋಮಯ್ಯ - ಅದೇನದು, ಶಿವಯ್ಯ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸ್ತ್ರೀವಶೀಕರಣ ಯಂತ್ರ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ರುದ್ರಾಂಬೆಗಾಗಿಯೇ? (ಶಿವಯ್ಯ ಮುಗುಳ್ಳಗುವನು.)

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ, ಸ್ವಾಮಿ! ಏನೋ ಕೇಡುಗಾಲ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಏನದು?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಏನದು?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಕೆಂಚಣ್ಣ ಹೇಳಿದನಂತೆ!

ಶಿವಯ್ಯ - (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಅದೇನು ಹೆಳಬಾರದೆ! (ಜಟ್ಟಿ ಬೆದರಲು)

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇದೇಕೆ ಹೀಗೆ ಬೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ತೀರಿಹೋದವರು ಭೂತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ!

ಶಿವಯ್ಯ

ಸೋಮಯ್ಯ } - ಯಾರು? ಯಾರು?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ದೊರೆಗಳು!

ಶಿವಯ್ಯ

ಸೋಮಯ್ಯ } - ಏನು! ಏನು!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಆಚೆಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಕೆಂಚಣ್ಣ ಕಾವಲಿದ್ದಾಗ ಕಂಡನಂತೆ. ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಹೋಗಿ ಕಂಡರಂತೆ. ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಕಾಣಲು ಹೋಗಿದ್ದರಂತೆ

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇದೇನೋ ಕೌತುಕದ ಸುದ್ದಿ.

ಶಿವಯ್ಯ - ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ ಇದು?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಇಲ್ಲ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸು, ಬೇಗ ನಡೆ. (ಜಟ್ಟಿ ತೆರಳುವನು.) ನೋಡಿದೆಯಾ? ನೀನೀಗ ಹಿಂಜರಿದರೆ ನಿನಗೂ ಕೇಡು, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗೂ ಕೇಡು! ಮುಂಬರಿದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಲಾಭ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಭೂತ ಮಾತಾಡಿದ್ದರೆ, ಅನಾಹುತ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ನಿನ್ನಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿ ಕಟ್ಟುವನು. ನಿನಗೂ ಶುಭವಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬೇಗ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೂ ರಾಣಿಗೂ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೊರೆದು, ಅವರಿಬ್ಬರನೂ ಹಿಡಿದು ಮೊದಲು ಸೆರೆಯೊಳಿಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ - ನೋಡೋಣ. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಾನಿದ್ದೇನೆ, ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ; ನನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹಾಗಾದರೆ ಈಗಲೇ ಹೋಗಬೇಕು. ತಡಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಬಹುದು.(ಏಳುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ - (ಏಳುತ್ತ) ನೀನು ಅರಮನೆಗೆ ಓಡು. ನಾನು ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಬೇಗ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಎರಡು : ದೃಶ್ಯ ೩

[ಬಿದನೂರಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.]

ನಿಂಬಯ್ಯ - ದೇವಿ,

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯ ಕಥೆ ದಿಟವೊ ಸಟೆಯೋ ನನಗೆ
ಸಂದೇಹ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಸಂದೇಹವೇತಕ್ಕೆ? ನಮ್ಮೊಡನೆ
ಸುಳ್ಳಾಡುವನೆ ಜಟ್ಟಿ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ?

ಸತ್ತವರು ಮರಳಿ ಭೂಮಿಗೆ ಮರಳುವುದು ನಿಜವೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ತರ್ಕಕ್ಕೆ ತಾವಲ್ಲವೀ ಭೂಮಿ! ಇಲ್ಲಿ
ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ನಡೆಯಬಹುದು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ನಸುನಕ್ಕು) ಹೆಂಗಸರ ನಂಬುಗೆಗೆ
ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ, ಕಾಲಿಲ್ಲ! ಬಾಯಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು!
ಮನ್ನಿಸೆನ್ನನು, ದೇವಿ. ನನಗೇನೂ ಸಂದೇಹ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹಾಗಾದರಾ ಕಥೆಗೆ ನಿನ್ನ ವಿವರಣೆ ಏನು?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ವಿವರಣೆಯೇ? ನೀನು ಉಹಿಸಲಾರೆಯಾ, ಹೇಳು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನನ್ನ ಬಗೆ ಕದಡಿಹುದು. ನಾನು ಉಹಿಸಲರಿಯೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನೂಹೆಯಾತ್ಮಕೆ ದೇಹವನು ನೀಡೆ
ಯಾರೊ ಸೃಜಿಸಿದ ಸಂಚು! ನಮ್ಮನೆಂತಾದರೂ
ಅಪರಾಧಿಗಳು ಎಂದು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಲು ನೆಯ್ಯೆ
ಜಾಲವಿದು. ಬಲೆಯು ನಮ್ಮನು ಸುತ್ತಿ ಬೀಳಿಸುವ
ಮುನ್ನವೇ ನಾವದನು ತುಂಡುಗೈಯಲೆ ಬೇಕು. -
ಏನನಾಲೋಚಿಸುವೆ? ನಿನಗೆ ಭಯವಾಗಿದೆಯೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಭಯವಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ಉಪಾಯವನು ನೆನೆಯುತಿಹೆ.
ಏನನೆಸಗುವುದೋ ನಾನರಿಯೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಾನರಿವೆ!
ನಿನ್ನ ಬೆಂಬಲವಿರಲು ನಾನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವೆನು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅದು ಏನು?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಹಿಂದುಮುಂದನು ನೋಡದೆಯೆ ಈಗ
ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಯೊ
ಳಿಡಬೇಕು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪ್ರಮಾದವಾಗುವುದು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಏಕೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಜನರು ನಮ್ಮದೆ ತಪ್ಪು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ
ದಂಗೆಯೇಳದೆ ಬಿಡರು . ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಇಬ್ಬರೂ ಜನರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು.
ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಕೂಡ ನಮಗೆದುರುಬೀಳುವುದೋ
ಏನೋ ನಾ ಕಣೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಪೊಳ್ಳು ಭಯವಿದು, ದೇವಿ.
ಜನರು? ಜನರು ಕುರಿಗಳು! ನನ್ನ ಮುಂದವರು
ನಿಲ್ಲವರೆ? ಸೈನ್ಯದ ವಿಧೇಯತೆಯೋ? ನನಗಿರಲಿ! -
ಬಾ ಸೋಮಯ್ಯ - (ಸೋಮಯ್ಯನು ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಏನು ಸುದ್ದಿ, ಸೋಮಯ್ಯ? ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ನಿಜವೇ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ನಿಜವೋ? ಸುಳ್ಳೋ? ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಸುದ್ದಿ ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿಹೋಗಿದೆ. ಪುರಜನರು ಗುಂಪು
ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನೆಲ್ಲಿ, ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಿಲಯದಲಿ ಯಾವುದೋ ರಾಜಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ
ಎಂದು ವಾರ್ತೆ. ನಿಜವನರಿಯಲು ಶಿವಯ್ಯ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ದೇವಿ, ಇನ್ನು ಕಾಲವಿಳಂಬಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಶುಭವಲ್ಲ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನಿನ್ನು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ದತ್ತುಕುವರ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವರಂತೆಯೆ ನೀನೂ ನಮಗೆ ಈ
ವಿಷಮ ಸಮಯದಲಿ ಸಹಾಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹಾಗೆಯೆ ಆಗಲಿ, ತಾಯಿ,

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯನೇಕೆ ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನೋ ಅವಸರದ ಸುದ್ದಿಯಿರಬೇಕು! (ಶಿವಯ್ಯ ಬರುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಏನಾಯ್ತು, ಶಿವಯ್ಯ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಾಹಾಕಾರ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಾಗಿಲ್ಲ. ತಡಮಾಡಿದರೆ ಅಮಂಗಳವಾಗಬಹುದೆಂದು ಓಡಿಬಂದೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಸೇನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ರುದ್ರಯ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಬೇಗ ನಡೆ. ನಾನು ಹಿಂದೆಯೆ ಬರುತ್ತೇನೆ.

(ಸೋಮಯ್ಯ ಶಿವಯ್ಯ ಹೋಗುವರು)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪ್ರಿಯನೇ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂಬರಯಬೇಕು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಕೆಚ್ಚು ಇರಬೇಕೇಗ.

ದೇವಿ, ನಿನಗೆ ಭಯಬೇಡ, ನಾನೆಲ್ಲವನು
ಮಾಡುವೆನು. ನಿನ್ನೊಲೈಯೊಂದಿರಲಿ, ಸಾಕದೇ
ನನಗೆ ಬಲೈ! ಅವರಿಬ್ಬರೆಮಗೆರಡು
ಕತ್ತರಿಗಳಾಗಿಹರು. ದುಃಖದಾಧಾರಗಳನು
ಮೊದಲು ಪರಿಹರಿಸುವುದೆ ಸುಖಕೆ ಆಧಾರ!
ನನ್ನೊಡನೆ ನೀನೂ ಬಾ. ನಿನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೇ
ಭಕ್ತಿಯನ್ನುದ್ರೇಕಗೊಳಿಸುವುದು ಸೈನಿಕರಲಿ!

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಎರಡು : ದೃಶ್ಯ ೪

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಬಸವಯ್ಯ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.]

ಬಸವಯ್ಯ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ,

ನನ್ನೊಹೆ ತಪ್ಪೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದುದೆ ತಪ್ಪು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಹನಿಲ್ಲಿ ಅದಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನಾಡುವುದು ದಿಟ; ನಾನೆ ಕಣ್ಣಾರೆ

ಕಂಡಿಹೆನು. ಬಸವಯ್ಯನದರೊಡನೆ ತೆರಳಲೈ

ಯತ್ತಿಸಲು ನಾನೆನಿತು ತಡೆನೆಂಬುದ ಕೇಳಿ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಮಾಯೆಯಲಿ ರಾಜಗಾಂಭೀರ್ಯದಲಿ
ಐತಂದುದಾ ರೂಪು. ನೋಡಿದರೆ ತಂದೆಯನೆ
ಹೋಲಿತ್ತು. ಅದೆ ಉಡುಗೆ! ಅದೆ ತೊಡುಗೆ! ಅದೆ ನಡಿಗೆ!
ಆಮೇಲೆ ಅದು ನುಡಿಯೆ ನನ್ನಯ್ಯನದೆ ವಾಣಿ!
ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆದುದೆನ್ನನು.
ಕೈಹಿಡಿದು ನಿಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು
ಕೊಡಹಿ ಕೈಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ಹೋದೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಆಮೇಲೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೇಳುತ್ತ ಅದು ಕಂಬನಿಯ ಸೂಸುತಿತ್ತು?
ಅಯ್ಯೋ ಆ ನೋವನೇನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಏನೆಂದಿತು?

ಬಸವಯ್ಯ - “ನಾ ನಿನ್ನ ಪಿತನ ಪ್ರೇತಾತ್ಮ;
ಅಕಾಲಮರಣದಿನಿಂತು ಪ್ರೇತವಾಗಿಹೆನು.
ಪ್ರೇತಭೂಮಿಯೆಳೆನ್ನ ಕರ್ಮ ಸಮವನ್ನೆವರಂ
ನನಗೆ ತೊಳಲಿಕೆ ತಪ್ಪದೈ, ಮಗುವೆ. ಬೆದರದಿರು,
ಸತ್ತವರು ಕಾಣಿಸುವುದಪರೂಪವಾದರು
ಬೆದರದಿರೆನಗೆ, ಮಗುವೆ! ನನ್ನ ಲೋಕದ ಕಥೆಯ
ನಿನಗಿನಿತನೊರೆದರೂ ನಿನ್ನ ನೆತ್ತರು ತಣ್ಣ
ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿತು! ಕುದಿದಾವಿಯಾದೀತು!
ಕಣೆಗಳಂದದಿ ನಿನ್ನ ಮೈನವಿರು ನಿಮಿರ್ನಿಂತು
ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಮತೆ ಕೆಟ್ಟಿತು! ಅಲ್ಲದೆಯೆ,
ನನ್ನ ಗುಟ್ಟನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಾಣತಿಯಿಲ್ಲ;
ಮರ್ತ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಅದನರಿಯೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ!”

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಮುಂದಾದುದೇನು? ನನ್ನೆದೆ ಕುದಿಯುತಿದೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - “ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ
ಔಷಧಿಯ ನೆವದಿಂದೆ ನನಗೆ ವಿಷವನು ಕುಡಿಸಿ
ಕೊಂದರು” ಎಂದಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತ

“ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯದು ಸರಳಹೃದಯವು, ಮಗೂ,
 ಆತನರಿಯನು ನಿಜವ” ಎಂದು ರೋದಿಸಿತು!
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಓ ರುದ್ರಾಂಬೆ,
 ನೀವು ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದಿರಿ ಅಲ್ಲಿ.
 ಪಾದರಿ ಎಂದು ಚಲುವಾಂಬೆಯನು ನಿಂದಿಸುತ್ತೆ, ದ್ರೋಹಿ
 ಎಂದು ನಿಂಬಯ್ಯನನು ಶಪಿಸುತ್ತೆ ಇಂತೆಂದಿತು:
 “ನೋಡೀಗಳಾ ಪಾದರಿ ತನ್ನ ವಿಟನೊಡನೆ
 ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪದಲಿ ಸಂತೋಷದಲಿ ಕಾಲ
 ಕಳೆಯುತ್ತಲಿಹಳು. ಬಸವಯ್ಯ, ವಂಶವ ಕೆಡಿಸಿದಾ
 ಕುಲಗೇಡಿಯನು ಅವಳ ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡಗೂಡಿ
 ಜೀವದಿಂ ಸುಡಿಸಲಾರೆಯಾ ಬೆಂಕಿಯಲಿ ಅದ್ದಿ?
 ಆಗಳೇಗೆನ್ನೆದೆಯು ತಣಿಯುವುದು, ಮುಗುವೆ!
 ಕಥೆ ಮುಗಿದುದೆಂದರಿಯಬೇಡ. ನಿನ್ನನು ಕೊಂದು
 ರಾಜ್ಯವನ್ನಪಹರಿಸಲೂ ಯತ್ನಗೈಯುವನು
 ಆ ಪಾಪಿ ನಿಂಬಯ್ಯ! ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರು!
 ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ನಿಜವನೊರೆ! ಬೇಗ! ಇಲ್ಲದರೆ,
 ತಳುವಿದರೆ ಅಳುಕಿದರೆ ಸರ್ವನಾಶ!
 ಬಸವಯ್ಯ, ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನು, ಬದುಕಿ
 ಪಾಳೆಯ್ಯದಿರು; ಸತ್ತು ನಿಂಬಯ್ಯಗೀಯದಿರು!”
 ಇಂತೊರೆಯುತ್ತಿರೆ ಮೂಡುದೆಸೆ ಕೆಂಪಡರ್ದುದನು
 ಕಂಡು ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಿತು!
 ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಸಂದೇಹವೇ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅಯ್ಯೊ ಪಾಪಿಣ್ಣೆ!
 ನರಕವಿಂತುಟು ನಾಕವೇಷದಲಿ ಬಹುದೆಂದು
 ನಾನರಿದುದಿಲ್ಲ, - (ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ)
 ತಂದೆಯೇ, ನಿಮಗಿನ್ನು ಸಂದೇಹವೇಕೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ಎದುರಿಗೆ ಯಾರನ್ನೊ ನೋಡಿದವನಂತೆ)
 ಅಯ್ಯೊ ಮಹಾರಾಜನೆ,
 ನಿನ್ನ ಬಳಿ ನಾನಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯ್ತೆ?
 ನೀನು ಮದ್ದನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೂ ನಾನೆಯೆ
 ಬಲವಂತದಿಂದೆ ಕುಡಿಸಿದೆನಲ್ಲಾ! ಶಿವ ಶಿವಾ!

ಅವರಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲ! ನಾನೆ ಕೊಲೆಪಾತಕನು!
ಇದಕೆ ಮುಯ್ ತೀರಿಸಿಯೆ ತೀರುವೆನು!
ಲಿಂಗಣ್ಣನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವವಿರುವನ್ನೆವರಂ,
ಧಮನಿಯಲಿ ನೆತ್ತರಿರುವನ್ನೆವರಂ
ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ
ಋಣಮುಕ್ತನಾಗುವೆನು! (ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ) -
ರಾಜಕುಮಾರ, ಕ್ಷಮಿಸೆನ್ನ!
ನೀನು ನನಗಿಂತಲೂ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಳ್ಳವನು.
ನನ್ನೀ ಮುದಿ ಮೆದಳ್ಳೆ ಕಪಟವರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ
ತೊಲಗಿಹುದು. ಆದುದಾಯಿತು; ಇನ್ನು -

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಇನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾವೆಚ್ಚಿರುವ ಮುನ್ನ
ಅವರೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಕೆಲಸ ಕೆಡಬಹುದು.
ಹಾವು ಮೊಟ್ಟೆಯನೊಡೆದು ಹೊರಗೆ ಬಹ ಮುನ್ನವೇ
ಮೊಟ್ಟೆಯನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನೀನು ನಡೆ. ರದ್ರಯ್ಯನೇ
ಮೊದಲಾದ ದಳದಳದ ನಾಯಕರಿಗಿದನೊರೆದು
ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಕುಹಕಿಳಿಯದಂತೆ
ಮಾಡು. ನಾವೀಗಳೊಡನೆಯೆ ಬಂದು ಕಾಣುವೆವು.
(ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ, ನಾವೀಗ ಸೇನೆಯನ್ನೂ
ಪುರಜನರನೂ ಕಂಡು ದಿಟವರುಹಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ
ನಿಂಬಯ್ಯರನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಗೊಯ್ಯಲೇ ಬೇಕು.
ಕೈಮಿಂಚಿದರೆ ನಮಗೇ ಅವರ ಗತಿಯಾದೀತು!
(ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ಗದ್ದಲ)

ಬಸವಯ್ಯ - ಗದ್ದಲವೇನದು ಹೊರಗೆ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನೋಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನಾವು ತಡಮಾಡಿದೆವು!

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಓಡಿಬರುವಳು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನದು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಸೋಮಯ್ಯ ರುದ್ರಯ್ಯ ಕೆಲವು ಜನ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏಕೆ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನೋಡಿದೋ ಬಂದರು!

(ಸೋಮಯ್ಯ, ರುದ್ರಯ್ಯರು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬರುವರು.)

ಸೋಮಯ್ಯ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನೀವೂ ಬಸವಯ್ಯನೂ ರಾಜಕೈದಿಗಳು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗುವರು)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನದು, ರುದ್ರಯ್ಯ?

ಸೋಮಯ್ಯ - (ಕೈಯಿಂದ ಎದುರಿರುವವರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ) ಏನಿದು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ?

ರುದ್ರಯ್ಯ - ರಾಣಿಯವರ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಬಸವಯ್ಯನವರನ್ನೂ ಹಿಡಿದುತರುವಂತೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - (ಧೀರವಾಣಿಯಿಂದ) ಗತಿಸಿದ ಬಿದನೂರರಸರ ಪುತ್ರನಾದ ನಾನು ಅಜ್ಜಿಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ರುದ್ರಯ್ಯ, ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗುವುದೆಂದು! ಹಿಂತಿರುಗಿ, ಸೈನಿಕರೇ! (ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವರು.)

ಸೋಮಯ್ಯ - ರುದ್ರಯ್ಯಾದಿ ಸೈನಿಕರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ನೆನೆಯಿರಿ! ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಮಗಿತ್ತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮರೆಯದಿರಿ! ತಡಮಾಡದೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹಿಡಿಯಿರಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಎಲವೊ ಕಪಟಿಯ ಮಗನೆ! ಪಾಪಿಗಳ ಸಹಕಾರಿಯೆ!

(ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವನು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಬಸವಯ್ಯ, ದುಡುಕದಿರು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವಿದೆ. - ರುದ್ರಯ್ಯ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದು. ನಾನೇ ಬಂದು ರಾಣಿಯವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಸೈನಿಕರೇ, ಏನು ನೋಡುವಿರಿ?
(ಸೈನಿಕರು ರುದ್ರಯ್ಯನನ್ನೇ ನೋಡುವರು)

ರುದ್ರಯ್ಯ - ಮಂತ್ರಿಗಳ ರಾಣಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನು ನಾವು ಮೀರಲಾರೆವು. ನಿಮ್ಮನು ಸೆರೆಹಿಡಿದೇ ತರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯಿದೆ, (ಬಸವಯ್ಯನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ) ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ಬಲಪ್ರಯೋಗಮಾಡಲೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ; ಬರುತ್ತೇನೆ ನಡೆಯಿರಿ. (ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ) ನಾವೀಗ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಕೇಡಾಗುವುದು. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು. ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ. (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ಧೈರ್ಯವಾಗಿರು, ತಾಯಿ; ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತೇವೆ.

(ಸೈನಿಕರ ಪಹರೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಬಸವಯ್ಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು. ತಂದೆಯನ್ನೂ ಇನಿಯನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡ್ಡಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ರುದ್ರಾಂಬೆ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಮೂರು : ದೃಶ್ಯ ೧

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಶಿವಯ್ಯ, ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.]

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಶಿವಯ್ಯ, ಪಾಪಿಗಳು ಮೋಸದಿಂದರಸನನು ಕೊಂದಿಗ ದೊರೆಯ ಮಗನನು, ಮಂತ್ರಿಯನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಯಲಿಡಲೆಂದಿ ಹೂಟವನು ಹೂಡಿದರು.

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನದನು ಕೇಳಿಯೇ ನಿನ್ನ ನೋಡಲು ಬಂದೆ.
ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೆನಗೆಲ್ಲವನು ಹೇಳಿದನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಆತನೇಕಿನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನೋ ಏನೋ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಏಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸೆರೆಹಿಡಿದರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯ ಕೇಳಿ ಸಿಡಿಲೆರಗಿ
ದಂತಾಯ್ತು ನನಗೆ! ಸೆರೆಗೊಯ್ದರೆಂದು
ಕೇಳಾಗಳೆನ್ನ ನೆತ್ತರು ಕುದಿದು ಹೋಯಿತು.
ನಿನ್ನ ನೋವನು ನೆನೆದು ಸಂತವಿಡಲೆಂದು. . .

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಏನೆಂದೆ? ಸೆರೆಗೊಯ್ದರೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೌದು; ನಿನಗದು
ತಿಳಿದಿರುವುದೆಂದಿದ್ದೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ದುಃಖ ಧ್ವನಿಯಿಂದ) ಅಯ್ಯೋ ತಂದೆಯೇ,
ಗಂಡಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ ನಾನು!

ಶಿವಯ್ಯ - ರೋದಿಸಿದರೆನಹುದು, ರುದ್ರಾಂಬೆ? ನೀನಿಗ
ಹೆಣ್ಣಾದರೆನಂತೆ? ಕೈಲಾಗದವಳೇನು?
ನಿನಗೆ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲವೇ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನಾನು ಗಂಡಾಗಿದ್ದರೆ
ನನ್ನ ತಂದೆಯನಿಂತು ಸೆರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹಾಗೆನ್ನದಿರು. ನೀನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದರೆ
ನೀನೊಬ್ಬಳೆಯೆ ನಿಂತು ಕಾದಾಡಬೇಕಿತ್ತು.
ಪುರುಷನಿಗೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೆಶಕ್ತಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ
ಪುರುಷರೆಲ್ಲರ ಶಕ್ತಿ. ಸೌಂದರ್ಯದೆದುರಿನಲಿ
ನೂರಾರು ವೀರ ಕರವಾಲಗಳು ಮಣಿಯುವುವು!
ಸೇವೆಮಾಡಲು ಜೀವವನೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯುವುವು!
ಸೌಂದರ್ಯಕನಿಬರೂ ಕಿಂಕರರು! ಕೂರಸಿಗೆ
ಸೊಬಗೆಂಬುದೆಯೆ ಸಾಣೆ! ನೀನಿಗ ಬೆಸೆಸಿದರೆ
ಪುರುಷನಾದವನು ಹಿಂಜರಿದು ನಿಲ್ಲುವನು ಹೇಳು!
ನೀನಳುಕಿದರೆ ಕೇಡು: ಸೆರೆಯಾಳ್ಳನು ಕೊಲಲು
ಯತ್ತಿಸುವರೆಂಬುದನೂ ನಾ ಬಲ್ಲೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಕಾತರತೆಯಿಂದ) ಏನೆಂದೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರೆಂದರೆ
ಮಾನವರು ಎಂದರಿಯಬೇಡ; ಯಮನಾಳುಗಳು! -
ಜನಮಾನ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರಿಗೆ ಮುದಿತನದೊಳಿಂತು
ಕಳ್ಳರಂದದಿ ಸಾವ ಕಾಲವೈತಹುದೆಂದು
ತಿಳಿದಿದ್ದರಾರು? ಹಾ ವಿಧಿ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅಯ್ಯೋ
ತಂದೆಯೇ, ನೀವಿಂತು ದುರ್ಮರಣಕೇಡಾದಿರಾ!
ಅರಸಕುವರಾ, ಇದಕಾಗಿ ನೀನೆನ್ನನೊಲಿದೆಯಾ!
(ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಸೋಲುವಳು. ಶಿವಯ್ಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ)

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಇಂಥ
ದುರವಸ್ಥೆ ಬಂದಿದೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಬೇಡ, ಹಾಗೆನ್ನದಿರು!

ಶಿವಯ್ಯ - ಸಿಡಿಲ ಸದ್ದನು ಕೇಳಲಳುಕಿ, ಮಿಂಚನು ನೋಡ-
ಲಳುಕಿ ತಲೆಯನು ಮಳಲಿನಲಿ ಮುಚ್ಚುವಾ ಒಂಟೆ-
ಹಕ್ಕಿಯೊಲು ನೀನಿಂತು ದಿಟದ ರೌದ್ರತೆಗೆ
ಬೆದರಿ ಸಟೆಯನು ಮುಸುಗುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ,
ರುದ್ರಾಂಬೆ! ಬಸವಯ್ಯನೇ ಇದಕೆ ಕಾರಣನು.
ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರುವಾತನೊಲೈಯೇ ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಯನು ಸೆರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದಿಹುದು. ಆದರೂ
ನಿನ ಕೈಲಿದೆ ಅವನನುಳುಹುವುದು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ನೆಚ್ಚು ಮೂಡಿ) ಏನು?

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನ್ನ ಕೈಲಿದೆ ಅವನನುಳುಹುವುದು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನನ್ನ ಜೀವವನಾದರೂ ತೆತ್ತು ಸಲಹುವೆನು.

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನ್ನ ಜೀವಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಹತ್ತುಮಡಿ
ಪ್ರಿಯವಾದುದನು ತೆತ್ತು ಸಲಹಬಲ್ಲೆಯಾ ಹೇಳು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಏನದು? ಹೇಳು!

ಶಿವಯ್ಯ - ನೀನೊಪ್ಪುವೆಯೊ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಹೇಳು! ಹೇಳು! ಹೇಳು, ಶಿವಯ್ಯ!
ನಾನೊಪ್ಪಿಯೇ ಒಪ್ಪುವೆನು, ಹೇಳು!

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಮುಖವ ತಿರುಗಿಸುವೆಯಾ?

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯನನು ತೊರೆದು ನೀನೆನ್ನನೊಲಿದರೆ
ನನ್ನ ಕೇಡನು ಗಣಿಸದೆಯೆ ಅವರನೆಂತಾದರೂ
ಬಿಡಿಸುವೆನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅಣ್ಣನನು ಒಲಿಯುವಂತೊಲಿದಿಹೆನು.

ನಾ ನಿನ್ನ ತಂಗಿ; ನೀನೆನ್ನ ಸೋದರನು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯನನು ನೀನೆಂತು ಒಲಿದಿರುವೆಯೋ

ಅಂತೆನ್ನನೊಲಿದಿರುವೆಯಾ, ಹೇಳು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಶಿವಯ್ಯ,

ಅದನೊಂದನುಳಿದು ಇನ್ನೇನನಾದರೂ ಕೇಳು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಅದಾಗದು, ರುದ್ರಾಂಬೆ. ನಿನ್ನ ನಾನೆಂತು

ಪ್ರೀತಿಸುವೆನೆಂಬುದನು ನೀನರಿಯೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನಾ ಬಲ್ಲೆ.

ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆಯೊಂದೆಡೆ ಮಂಡಿಸಿದ ಒಲೈ

ಎಂತು ಮತೊಂದೆಡೆಗೆ ನೆಲಸುವುದು?

ಶಿವಯ್ಯ - ರುದ್ರಾಂಬೆ,

ದುಂಬಿ ಹಲವು ಹೂಗಳ ನೋಡಿ ತುದಿಯಲಿ

ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದನು ಒಲಿಯುವುದು. ಅಂತೆಯೆ

ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ

ದೋಷವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. - ಅದಂತಿರಲಿ,

ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಜೀವವುಳಿಯಬೇಕಾದರೆ
ನನ್ನನೊಲಿಯಲು ಒಪ್ಪು, ಇಲ್ಲದರೆ ಇಂದೊ
ನಾಳೆಯೂ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ
ದೊರೆಯದಂತಾಗುವರು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಸ್ವಗತ) ಈ ಪಾಪಿ ಇದಕಾಗಿಯೆ
ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದಿಹನು. ಇವನ ದೌರಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕುದನೆ ಮಾಡುವೆನು. ಬಾಂಧವರ ಜೀವವನು
ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಳ್ಳು ಪಾಪವಾಗದು. ಇರಲಿ. -
(ಬಹಿರಂಗ) ಶಿವಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯನ ಅಕುಟಲ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ
ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದಂತಾಗುವುದು!

ಶಿವಯ್ಯ - ನನ್ನದೂ
ಅಕುಟಲ ಪ್ರೇಮವೇ, ರುದ್ರಾಂಬೆ. ಅಲ್ಲದೆಯೆ
ತನ್ನನೇ ತಾನು ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದಿಹ
ಆತನಿಗೆ ನೀನೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಒಲವೇಕೆ? -
ನೀನವನನೊಲಿದೆಯಾದರೆ ನಿನಗೆ ಆತನೂ
ದೊರಕದೆಯೆ ಮಡಿಯುವನು; ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದೆ
ಮುದುಕನಾಗಿಹ ನಿನ್ನ ಪಿತನ ಶಿರವೂ ಕೊಲೆಗೆ
ಬೀಳುವುದು. ನೀನನ್ನನೊಲಿದೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ
ಅಳ್ಳರೆಯ ತಂದೆಯೂ ಬದುಕುವನು; ಅದರಿಂದೆ
ಆ ಬಡವು ಬಸವಯ್ಯನೂ ಉಳಿಯುವಂತಹುದು.
ನಾ ನಿನ್ನನೊಲಿದಂತೆ ಬಸವಯ್ಯನೊಲಿದಿಲ್ಲ.
ನಿನಗಾಗಿ ಏನು ಸಾಹಸವ ಬೇಕಾದರೂ
ಮಾಡಿ ಬಾಳನೆ ಬೇಳಲಾನೆಂದೂ ಸಿದ್ಧನಿಹೆ.
ನನ್ನೊಲೈಯಲಿ ನಿನಗೆ ಲಾಭವಿದೆ; ಕ್ಷೇಮವಿದೆ;
ಪ್ರೇಮವಿದೆ. ನೆರೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಚಿಂತಿಸುವಳಂತೆ ಮಾಡಿ) ಆಗಲಿ;
ನಿನ್ನಾಸೆಯಂತೆಯೆ ನಡೆಯುವೆನು. ಸೆರೆಯಿಂದೆ
ಎಂತಾದರೂ ಅವರಿನಿಬ್ಬರನು ಹೊರಗೆಡಹು.

ಶಿವಯ್ಯ - (ಹಿಗ್ಗಿ) ಹಾಗಾದರಿದಿನಿರುಳೇ ಅವರನುಳಿಸುವೆನು. -

ನನಗಿಂದು ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಾಯ್ತು!
ಓ ನನ್ನ ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನಿಂದು ಶಿವಯ್ಯನನು
ಅಮರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವೆ. ಇಂದು ನನ್ನದೆಯಲ್ಲಿ
ಎಂದಿಗೂ ತವಿಯದಿಹ ಸಾಹಸವು ಮೂಡಿಹುದು.
ನಿನಗಾಗಿ ನಾನಿಂದು ಯಮನ ಕೆಣಕುತಿಹೆನೆಂದು
ನಾ ಬಲ್ಲೆ. ಆದರೂ, ಈ ಯತ್ನದಲಿ ನಾನು
ಮಡಿದರೂ, ನಿನ್ನನೆಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ
ಪಡೆವೆನೆಂಬುವ ತೃಪ್ತಿಯೇ ನನಗೆ ನೀನಿಂದೆ
ಕೈಗೂಡಿದಂತೆಯೇ ಅಗಿಹುದು. ನಿನ್ನೊಲೈ
ದೊರಕಿದುದೆ ನನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಯ್ತು!
ನೂರಾರು ಜನ್ಮಗಳನೆತ್ತುವೆನು ನಿನಗಾಗಿ;
ನೂರಾರು ನರಕಗಳನಾದರೂ ಈಜುವೆನು
ನಿನಗಾಗಿ. ನಿನ್ನೊಲೈಯೆದುರಿನಲಿ ಈ ನನ್ನ
ಕಾಯಕವೂ ತೃಣಕೆ ಎಣೆ! (ಬಾಗಿಲಲಿ ಸದ್ದು)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಯಾರದು?

(ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಬರಲು)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಸುದ್ದಿಯೇನು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಾ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಏನಾಯ್ತು?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಸರ್ವನಾಶ! ಇಬ್ಬರನೂ ಸೆರೆಗೊಯ್ದರು. ಅವರು ಕೊಲೆಯಾಗುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿದೆ!
ಮುಂದೇನು ಗತಿ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ನೀನು ನನಗೆ ನೆರವಾಗಲೊಪ್ಪಿದರೆ ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಅವರನಲ್ಲಿಂದ
ಸಾಗಿಸಬಹುದು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಗೆ) ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಡು! ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ನೆರವಾಗು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ತಂಗಿ, ಈ ಕಷ್ಟ ನಿನದಲ್ಲ, ನನ್ನದು ನನ್ನ ಜೀವವನೆ ತೆತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.
(ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ) ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. ಉಪಾಯವೇನು. ಹೇಳು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಹೌದು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಆತನಿಗೆ ಅರಮನೆಯ ಸೇವಕರು, ಕಾವಲುಗಾರರು, ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಚಯ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಆದರೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿ. - ಇರಲಿ, ಅದೆಲ್ಲ ನಿನಗೇಕೆ? ನೀನು ನಡುರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಾ. ನಾನಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲವನೂ ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ನಾವು ಅವರನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ ತರುವಾಯ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಕೇಡಾಗಬಹುದು. ಮೈಮರಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರಬೇಕು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನನ್ನ ಕ್ಷೇಮದ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ. ಹೇಗಾದರೂ ಅವರನಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಈಗ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬಾ. ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸನ್ನಾಹಗಳಿವೆ. ತಡಮಾಡಬಾರದು. (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ, ರುದ್ರಾಂಬೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು, ತಂಗಿ. ಈಶ್ವರನ ದಯೆಯಿರಲು ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳವಹುದು. ಈ ದುಃಖಮಾಲೆಗಳು ಸುಖಕೆ ಸೋಪಾನಗಳು. ಜಗದೀಶ್ವರನ ಕೃಪೆಗೆ ನೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಿಹವು; ನೂರು ವೇಷಗಳಿಹವು. ಸುಖವೆಂಬುದಾತನೊಲೈಗೆ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗುವೊಡೆ ದುಃಖವೂ ಅಂತೆಯೇ ಎಂದರಿಯುವುದು ,ತಂಗಿ! ಅದರಿಂದೆ ಕಾರುಣಿಕ ಈಶ್ವರನ ಕಾರ್ಯದಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೆ ತುದಿಯ ಗುರಿ ಎಂಬುದನು ನಂಬಿ ನೆಚ್ಚಿಗಡದಿರು. ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳವಾಗುವುದು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಈಶ್ವರನು ನಮಗೆಲ್ಲ ನೆರವಾಗಲಿ!

(ಶಿವಯ್ಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವರು. ರುದ್ರಾಂಬೆ ಅವರನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಮೂರು : ದೃಶ್ಯ ೨

[ಬಿದನೂರಿನ ಅನ್ನಸತ್ರದಲ್ಲಿ. ಸನ್ಯಾಸಿ ಮೃಗಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವಯ್ಯನು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.]

ಶಿವಯ್ಯ - ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೀಗ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಕೇತವನು?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನೀವು ದೂರದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರಿ. ನಾನು ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ.

ಶಿವಯ್ಯ - ತಮ್ಮಿಂದ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ನಮಸ್ಕಾರ.

(ಶಿವಯ್ಯ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಲು ಸನ್ಯಾಸಿ 'ಶಿವ! ಶಿವ!' ಎಂದು ಹರಸುವನು. ತರುವಾಯ ಶಿವಯ್ಯ ಹೋಗುವನು. ಸನ್ಯಾಸಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ದಿಗಂತವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನು ಸೌಂದರ್ಯವನು ಸೂಸಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿಹನು

ದಿನಮಣಿಯು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಲಿ! ಬನಗಳೇ

ಹಸುರಿನಲಿ ಬೈಗುಗೆಂಪಿನ ಹೊನ್ನು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ!

ಆಹಾ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯೌದಾರ್ಯದದುರಿನಲಿ

ಮಾನವನ ನೀಚ ಕೃಪಣತೆ ಎನಿತು ಹೀನವಾಗಿ

ತೋರುವುದು! ಬೇಹಿನವನಾದರೂ ನಾನು, ಈ

ವೇಷದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಇದರ ಆವೇಶವೂ

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ; ಸಾಧುಗಳಲುದಯಿಸುವ

ಶಾಂತಿ ಎನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುತ್ತಿದೆ. ಆಹಾ!

ಮಹಿಮೆಯನು ನಟಿಸಿದರೂ ಸಾಕಲ್ಲವೇ ನಮ್ಮ

ಹೃದಯದಲಿ ಮೈಮೆ ಮೈದೋರಿಯೇ ತೋರುವುದು.

(ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗಿ ಕೂರುವನು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಬಂದು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಪಿಸು ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವರು.)

ಒಂದನೆ - ಏನು ಯೋಗವಿದು?

ಎರಡನೆ - ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳು! ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ!

ಒಂದನೆ - ನಾವೇ ಧನ್ಯರು! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಯ್ತು!

ಎರಡನೆ - ಬಾ ಹೋಗೋಣ. ಅವರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಂಗವಾದೀತು. ಅರ್ಧಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದರೆ ಲೋಕವೆ ಭಸ್ಮವಾದೀತು!

(ಒಬ್ಬನು ಒಬ್ಬನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ ಅರೆಮರಳು ಹಿಡಿದವನಂತೆ ಬರುವನು. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - (ಸ್ವಗತ) ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರಾಯಿತು, ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಂತೆ! ಮೊದಲು ಕಾಲು ಹೂತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಒದ್ದಾಡಿದರೆ ಸೊಂಟದವರೆಗೂ ಮುಳುಗುವುದು. ಕಡೆಗೆ ಎದೆಯವರೆಗೆ! ಕಡೆಗೆ ಕುತ್ತಿಗೆ; - ನನಗೀಗ ಕುತ್ತಿಗೆಯವರೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಶಿವನೇ, ನನ್ನನು ಹೇಗಾದರೂ ಹೊರಗೆಳೆಯಲಾರೆಯಾ? - ಆಳಿದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ವಿಷಹಾಕಿ ಕೊಂದೆ! ಇನ್ನು - ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತು ಮುರಿಯಬೇಕಂತೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯೇ ಹಾರುವುದಂತೆ! ವಿಷಕೊಟ್ಟು ಕೊಂದೇ ನನಗೆ ಜೀವನವೇ ರೇಚಿಗೆಯಾಗಿದೆ! ಮೈಗೆ ಶನಿ ಬಿದ್ದಂತಿದೆ! ಇನ್ನು ಕತ್ತು ಮುರಿದು ಕೊಂದರೆ ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು? - ಅಯ್ಯೋ ಇದಕಾಗಿಯೇ ಪಡೆದನೇ ಈ ಹಾಳು ಅನೆಯಂತಹ ದೇಹವನ್ನು? ಹಣದಾಸೆಗೆ ಯಾರಾಗಲಿ ಎಷ್ಟೆಂದು ತಾನೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿಯಾರು? ಅದು ಹೋಗಲಿ; ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲವೆ? - ಹಣದಾಸೆ ತೋರಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಾಣಭಯವನ್ನು ಬೇರೆ ತಂದೊಡ್ಡಿದ್ದಾರೆ! ನಾನೇನು ಸಾಯಲಿ!

(ಜಟ್ಟಿ ಏನನ್ನೋ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಸನ್ಯಾಸಿ ಕಣ್ಣು ತರೆದು ಕರೆಯುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - (ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು) ಅಯ್ಯೋ (ಎಂದು ಚೀರುವನು)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನಿದು, ಜಟ್ಟಿ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನು ನೀನು ಹೇಳುವುದು! ಅದೇಕೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಕೂಗಿಕೊಂಡೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಗುರುವೇ, ನನಗೆ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನುಳಿಸಿ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನಾಗಿದೆಯೋ ನಿನಗೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಏನಾಗಿಲ್ಲ ನನಗೆ? ಆಗಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲ ಆಗಿದೆ, ಒಂದುಳಿದಿದೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗೆಂದರೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದೆ! ಬೆಳೆದದ್ದಾಗಿದೆ! ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ! ಮಕ್ಕಳೂ ಆಗಿದೆ! ಕೊಲೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ! ಮರಳೂ ಹಿಡಿದಾಗಿದೆ! ಇನ್ನು ಮಣ್ಣಾಗುವುದೊಂದು ಉಳಿದಿದೆ! (ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು) ಹೇಗಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು!

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಕರುಣೆಯಿಂದ) ಜಟ್ಟಿ, ಹೆದರಬೇಡ; ಏಳು. ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಅಯ್ಯೋ ಸ್ವಾಮೀ, ಕೊಲೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿದೆ? ಕೊಲೆಯಾಗುವುದೋಂದೇ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅಲ್ಲ; ಕೊಲೆಯಾಗುವವರನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಕಾಪಾಡುವುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು, ಸ್ವಾಮಿ? ಮತ್ತಿಬ್ಬರನೂ ಕೊಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನು? ಯಾರನ್ನು?

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ತಾವು ಕೇಳಬಾರದು!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೇಳು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಅರಸು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ! ಮಗುವಿನಂತಹ ಮನಸ್ಸು ಬಸವಯ್ಯನವರದ್ದು!
ಹಸುವಿನಂತಹ ಮನುಷ್ಯರು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು! ಅವರನ್ನು! ನಾನು ಹೇಗೆ ಕೊಲೆಮಾಡಲಿ? - ಶಿವಾ ಶಿವಾ!
ಗುರುಗಳೇ, ನಾನೇನೋ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇಲ್ಲ; ನೀನು ಬದುಕಬಹುದು!

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಏನೋ ಆ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಯಾವತ್ತು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂತೆ?

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿಯೇ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನೀನೊಂದುಪಕಾರಮಾಡಿದರೆ ನೀನೂ ಬದುಕುವೆ!

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಹೇಳಿ. ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೊಲೆಯಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಯಬಲ್ಲೆಯಾ?

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಹೋಗುವರೇನು?

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಹೌದು, ಒಂದು ಗುಂಪೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗದರೆ ನೀನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿನಗೂ ಕೇಡು; ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರಿಗೂ ಕೇಡು!

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಲಿ ನಾನು? ನೀವೇ ಹೇಳಿ! ಅಯ್ಯೋ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೊಣೆಯಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಕೊಲೆಗಾರರನು ತಡಮಾಡಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಆಗಲಿ, ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ! - ಅವರೆಲ್ಲ ಹೊಸಬರು, ಸ್ವಾಮೀ. ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ರಕ್ತದ ರುಚಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದರಾಗದು. ನೀನು ತಪ್ಪಿದರೆ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದರೆ ನೀನೂ ಬದುಕುವೆ; ಅವರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವುದು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಆಗಲಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗ ನೀನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೆಮ್ಮುತ್ತ ಬರಬೇಕು. ಇಗೋ, ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯವರಿಗೆಲ್ಲ ಇದನು ಎಲೆಯಡಕೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೈಗೊಡುವುದು. (ಮದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವನು) ನಾಳೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಕಾಣು. ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಹೇಳಿಕೊಡುವೆ.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ಅಪ್ಪಣೆ! ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಬೇಕು! (ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವನು). ಸನ್ಯಾಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುವನು.) ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನನಗೀಗಾಲೇ ಹೃದಯ ಹಗುರವಾಗುತ್ತಿದೆ! (ಹೋಗುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗಲ್ಲದಿನ್ನೇನು? ಸತ್ಯಧರ ಮಹಿಮೆಯದು!

ಪಾಪಪಥವನು ತ್ಯಜಿಸೆ ಪುಣ್ಯವೆ ದೊರಕಿದಂತೆ
ಸಂತೋಷ ಜನಿಸುವುದು. ಧರ್ಮಪಥಗಮನದಲಿ
ಆಹ್ಲಾದದೇವತಕೋ ಅದನರಿಯೆ ತತ್ತ್ವಗಳು
ಹೆಣಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಅನುಭವದಿಂದೆ
ಮಾನವನ ಹೃದಯವಾ ತತ್ತ್ವವನು ಸವಿದಿಹುದು.
ದಿವ್ಯ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಎನಿತು ಜನ ಮಾನವರು
ಮುಗುಳುನಗೆಯನು ಬೀರಿ ಬೆಂಕಿಯಲಿ ಮುಳುಗಿದರು!
ಮೇಣೆನಿಬರೋ ಶೂಲಕೇರಿದರು! ಧರ್ಮವೇ
ದೇವರೋ? ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಅವನ ನಿಯಮಮಯ
ಚಿತ್ತಸ್ವರೂಪವೋ? ಏನಾದರಾಗಲಿ,

ಧರ್ಮಸುಖವೆಂಬುದೇ ಪರಮೇಶನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

(ಒಂದು ತಾಳೆಯಲೊಲೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನದಲಿಯೇ ಓದಲು ತೊಡಗುವನು)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಮೂರು : ದೃಶ್ಯ ೩

[ರಾತ್ರಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.]

ಸಿಂಗಣ್ಣ - (ಆಕಳಿಸುವನು.) ಒಳಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೊರಗಿರುವುದೇ ದೊಡ್ಡ ಸೆರೆ! ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ನಾನೇ ದೊಡ್ಡ ಕೈದಿ! ಹಗಲು ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಾ ಊಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಇರುಳು ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನೋ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಸಾಯಬೇಕು. ಹಾಳು ಕಾವಲುಗಾರಿಕೆ! ಕಾವಲುಗಾರನಿಗೆ ಇರುವ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೈದಿಗಳಿಗಿಲ್ಲ! (ತಿರುಗಾಡುವನು; ಸೀನುವನು) ಏನು ಮಂದಿಯೋ ಏನೋ! ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಾರೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಾರೆ! ಮಂದೆ ಮಂದೆಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಅಳಿಯಂದಿರು ಬಂದುಹಾಗೆ! ಇದೇನು ಮಾವನ ಮನೆ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯ್ತೆ? ಸತ್ಯ! ಕಳ್ಳರಿಗೆಲ್ಲ ಇದೊಂದು ಸತ್ಯ! ಅದೂ ಸುಳ್ಳೆ! ನಿಜವಾದ ಕಳ್ಳರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆಯೆ! ಕದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬೀಳುವರು ಕಳ್ಳರೇ ಅವರು? ಶುದ್ಧ ಮೈಗಳ್ಳರು! - ರಾಜರ ಅತಿಥಿಗಳು! ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೆರೆಮನೆ! ಸೊಗಸು ನೋಡಿದರೆ ಅರಮನೆಗಿಂತಲೂ ಅರಮನೆ! - ನಾನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಲೇಸು! (ಸೀನುವನು) ಥೂ! ಇದೇನು ಸೀನುಗಳೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ! (ಕೂತುಕೊಂಡು ಎಲೆಯಡಕೆ ಚೀಲವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು) ಈ ಯುಗವೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ ಈ ಹಾಳು ರಾತ್ರಿ! (ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ) ಒಂದಿಷ್ಟು ಒರಗೋಣ ಎಂದರೆ ಅವರು ಬೇರೆ ಬರುತ್ತಾರಂತೆ; - ಅಲ್ಲ! ಆಮ್! ಏನು ಬಂತು ಕಲಿ ಕಾಲ! ನಿನ್ನೆ ಅರಸುಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದವರು ಆ ಬಸವಯ್ಯ ಇವತ್ತು ಕೈದಿ! ಪಾಪ, ಆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೇನು ಬಂತು! ದೇವರಂತಹ ಮುದುಕರು! - ಎಲ್ಲಿಗೋ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರಂತೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ! ಎಲ್ಲಿಗೋ ಈ ರಾತ್ರಿ? - ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಯಮಲೋಕಕ್ಕಿರಬೇಕು. (ಆಕಳಿಸುವನು) ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲೇ ಬರಬಾರದೇ? ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಕಾಯಿಸಿ ಕಾಯಿಸಿ ಗೋಳುಹುಯ್ಯುವರೋ ನಾ ಕಾಣೆ. ಅಲ್ಲ, ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಟೆ ಮೊದಲಾದರೇನು? ಒಂದು ಗಂಟೆ ತಡವಾದರೇನು? - ಒಂದು ಗಂಟೆ ಮೊದಲೇ ಹೋದರೆ ಪುಣ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ! ಅದೇನೊ ನಿಶ್ಚಯ: ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತೇ ಸಾಕು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನರಕ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ! (ಸೀನುವನು) ಥೂ! ಹಾಳು ಸೀನು! ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಎಂಜಲು (ಎದ್ದು ತಿರುಗಾಡುವನು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೋ ಕಂಡಂತೆ ನೋಡಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಯಾರಲ್ಲಿ? ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ! ಇದೇನು ದೆವ್ವವೋ ಮನುಷ್ಯನೋ? ಈ ಹಾಳುರಾಜ್ಯ ದೆವ್ವಗಳಿಗೇ ತಿರುಗುವ ಬಯಲಾಗುವುದೋ ಏನೋ? (ಮತ್ತೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಯಾರಲ್ಲಿ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಾನು, ಸಿಂಗಣ್ಣ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - (ಗುರುತಿಸಿ) ಓಹೋ, ನೀವೇ? ಕೈಮುಗಿದೆ. (ಕೈಮುಗಿದು) ಇದೇನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದಿರಿ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೂ ಯಾವುದು ನಿಶೆಯೋ ಸಂಯಮಿಯಾದ ಯೋಗಿಗೆ ಅದೇ ಹಗಲಲ್ಲವೇ? ರಾತ್ರಿ; ಬೆಳಿಗ್ಗೆ; ನಿರ್ಜನವಾಗಿದೆ; ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದೆ! ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ;

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಎಲ್ಲಿಗೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ, ಸ್ವಾಮೀ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವದು, ಸಿಂಗಣ್ಣ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಇರಲಿ. ಬನ್ನಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ. ನನಗೂ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಬೇಸರಾಗಿತ್ತು. ತಾವು ಬಂದದ್ದು ದೇವರೇ ಬಂದಹಾಗಯ್ಯ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ) ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾಗಿದೆ, ಸಿಂಗಣ್ಣ. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಹೋಗಬಹುದಂತೆ, ಸ್ವಾಮೀ. ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಆಗಲಯ್ಯ ನಿನ್ನಿಷ್ಟ! ಶಿವ! ಶಿವ! (ಎನ್ನುತ್ತ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಿಂಗಣ್ಣನೂ ಎದುರಾಗಿ ಕೂರುವನು)

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ದೇವರೂ, ನಿಮಗೆ ಶಿವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದ್ದಾನಂತೆ, ಹೌದೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅದೆಲ್ಲ ನಿನಗೇಕಪ್ಪಾ? ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೇಳತಕ್ಕಂತಹ ವಿಷಯವಲ್ಲ ಅದು. ಕೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ನನಗೇನು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೇ? ಸೆರೆಮನೆ ಕಾವಲುಗಾರ ನಾನು! ನೋಡಿ ಬೀಗದ ಕೈ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇರಬಹುದಯ್ಯಾ! ಆದರೆ ಇಂಥಾ ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಮದ ಮಾದಿ ಷಟ್‌ಸಂಪತ್ತಿರಬೇಕು. ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿಗಳಿರಬೇಕು. ಗುರೂಪದೇಶ ಬೇಕು. ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆ ಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ನಮ್ಮಂತಹವರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಲ್ಲ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೂ ಲಭಿಸಬಹುದು.
(ಸನ್ಯಾಸಿ ಜೋಳಿಗೆಯಿಂದ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವನು)

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅದೇನು ಗುರುಗಳೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ತೋರಿಸುತ್ತ) ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾಮೃತ ಮಾತ್ರ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದು. ಇದರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ನಾನೂ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇತರರಿಗೂ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ನನಗೂ ಕೃಪೆಮಾಡಬಾರದೇ, ದೇವರೂ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಿನಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶಿವದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿದೆಯೇ?

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ, ಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವನನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗಾದರೆ ಇದನ್ನು ನುಂಗಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು! (ಕೈ ನೀಡಲು)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಆತುರಪಡಬಾರದು. ತಿಂದರೆ ಏನಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. ಮೊದಲು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಮಂಕು ಕವಿದಂತಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲವೂ ಕನಸಿನಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಆಗ ಇದೆಲ್ಲ ಮಾಯಾ ಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ತರುವಾಯ ನಿರ್ದೆ ಬಂದಂತಾಗುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಜ್ಯೋತಿರ್ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ಆ ಜ್ಯೋತಿಯ ನಡುವೆ ಕೈಲಾಸ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಲು ನನ್ನಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯ! ಸಾವಿರ ನಾಲಗೆಯ ಆದಿಶೇಷನಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ! ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೆ ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೋ. ತರುವಾಯ ಆ ರಜತಗಿರಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸುವ ಶೈಲೋಪಮ ಸುನೀಲ ಜಲಧರಗಲ ಮಧ್ಯೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ವಿವಿಧ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಮಯ ರತ್ನಖಚಿತ ಸುವರ್ಣ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ತುಷಾರ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರಕಾಯನಾದ ಪರಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಸಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಬೆಪ್ಪೆಮುಖ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವನು) ಏನಿದು? ನೀನು ಈಗಲೇ ಭಯಪಟ್ಟಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಇಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮೀ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಮತ್ತೇಕೆ ಪೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದೀಯೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ನನಗೇನೂ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅರ್ಥವಾದರೇನು? ಆಗದಿದ್ದರೇನು? ಎಂತಿದ್ದರೂ ನೀನೇ ನೋಡುತ್ತೀಯಲ್ಲವೆ? ಅದು ಬರಿಯ ವರ್ಣನೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ನಾನೂ ಶಿವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಬಹುದೇ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಓಹೋ ಅದಕ್ಕೇನು ಸಂದೇಹ? ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಬಹುದು. ಎಷ್ಟು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಮುನಿದುಕೊಂಡರೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅವನಿರುವುದೇಕಯ್ಯೆ? ವರಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲಲ್ಲವೇ? ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿದೆಯೇ ಅವನಿಗೆ?

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗಾದರೆ ಕೊಡಿ ಸ್ವಾಮಿ; ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹೆದರಬೇಡ ಶಿವನನ್ನು ಕಂಡು. ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮಾತಾಡದೆಯೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇನಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆಮೇಲೆ ದರಿದ್ರ ತಪ್ಪದು!

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗೆಂದರೇನು, ಗುರುಗಳೆ! ಮಹಾರಾಜರ ಹತ್ತಿರವೇ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಶಿವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲಾರನೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹಾಗಾದರೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಹಾಕುವನು) ಕತ್ತಿ ಬೀಗದ ಕೈ ಮೊದಲಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ದೂರವಿಡು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಲು) ಬೆಳ್ಳಿಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನಿರಬಾರದು. (ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವನು.) ಈಗ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನೇ

ನೋಡು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಮೂಗಿನ ಕಡೆ ನೋಡಲು) ನನ್ನ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಮೂಗಿನ

ತುದಿ! (ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವನು) ಅಭ್ಯಾಸವಿದ್ದವರೂ ಕೂಡ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾರರು! ಭಲಾ! ಬಾಯಿ

ತೆರೆ! (ತೆರೆಯಲು ಬಾಯಿಗೆ ಗುಳಿಗೆ ಹಾಕಿ) ನುಂಗು! ನುಂಗು! ಅಗಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ನರಕ ದರ್ಶನವಾದೀತು! ಹಾಗೆ!

ಹಾಗೇ! ಈಗ ಧ್ಯಾನಮಾಡು! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ!

ಶಿವ! (ಕೈಯನ್ನು ಅವನ ಮೊಗದೆದುರು ಆಡಿಸುತ್ತಾ ಚಿಟಿಗೆ ಹಾಕುವನು) ಎಲ್ಲ

ಮಂಕಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? (ಸಿಂಗಣ್ಣನು ಹೌದೆಂದು ತಲೆದೂಗುವನು.) ಈಗ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ

ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? (ಸಿಂಗಣ್ಣ ತಲೆದೂಗುವನು) ಈಗ ನೋಡು, ನಿನ್ನ

ಬಂದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ! (ಸಿಂಗಣ್ಣ ತಲೆ ತೂಗುತ್ತ ಉರುಳುವನು.) ಬಿದ್ದಿರು ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ! (ಸಿಟ್ಟು ಹಾಕುವನು.)

(ಶಿವಯ್ಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ತಡಮಾಡಬೇಡಿ : ಇದೋ ಬೀಗದ ಕೈ! (ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟು) ನಾನಲ್ಲಿಯೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ.
ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಎಚ್ಚರಿಕೆ! ಬೇಗ ಬರಬೇಕು! ಹೊತ್ತಾದರೆ ಅವರೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಾರು!
(ಹೋಗುವನು)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬೀಗ ತೆಗೆ! ಬೇಗ, ಶಿವಯ್ಯ!
(ಬೀಗ ತೆಗೆದು ಇಬ್ಬರೂ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಮೂರು : ದೃಶ್ಯ ೪

[ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಣೆ. ಬಸವಯ್ಯನು ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆ. ಸ್ಥಳವು ಅರ್ಧ ಮಾತ್ರ ಪ್ರದೀಪವಾಗಿದೆ. ಶಿವಯ್ಯನು ಅವಸರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹುಡುಕುನೋಟವನ್ನು ಬೀರಿ ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಳಿಸಾರಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.]

ಶಿವಯ್ಯ - ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಿದ್ದರೂ ಎನಿತು ಶಾಂತಿಯ ತಳೆದು
ನಿದ್ದೆಗೈಯುತ್ತಿಹನು! ಅಕುಟಿಲ ಮನಸ್ಕರಿಗೆ
ಪ್ರಕೃತಿಯೇಯುವ ಸೊಗದ ಕಾಣ್ಕೆಯಿದು. -
ಕತ್ತಲಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಸುಂದರವದನ -
ರಂಗದಲಿ ನಲಿವ ಈ ರಜನೀ ಸುಶೋಭಿತಾ
ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನ ಯೊಲೆ ಈತನೂ ಬಂದಿಯಾಗಿಹನಿಲ್ಲಿ!
ತುಳಿವಿದರೆ ಪ್ರಮಾದ! ಹೊನ್ನಯ್ಯನಾಗಲೆ
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯನು ಕೂಡಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು.
ಆಗಲಿ, ಎಚ್ಚರಿಸುವೆನು. (ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಬಗ್ಗಿ ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು)
ಆದರೆ - (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುವನು.)
ಅಯ್ಯೋ ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ? (ಯೋಚಿಸುವನು.)
ಚಿ: ದುರಾಲೋಚನೆಯೆ, ತೊಲಗು ದೂರ!
ಶಿವಯ್ಯ, ಇದೇನಿದು ನಿನ್ನ ವಿಪರೀತ? (ನಿಲ್ಲುವನು.)
ಇಲ್ಲ. ನನಗಿದುವೆ ಸುಸಮಯ!
ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನುಳಿದರೆನೆಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ.
ನೀನು ಮಹಾನುಭಾವ! ನಾನು ನೀಚ!
ಇರಬಹುದು! ನಾ ಬಲ್ಲೆ! - ಆದರೆ -
ರುದ್ರಾಂಬೆಗೋಸುಗವೆ ನಿನ್ನ ನಾನೀ ರೀತಿ

ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪೆತಂದೆ! - ಆದರೆ
 ನೀನಿಳಿಯೊಳಿರವನ್ನೆವರಮೆನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ
 ದೊರಕಲಾರಳು! ದೊರಕಲಾರಳು!
 ಕಮಲವಿರೆ ಬೊಬ್ಬುಳಿಯನೆಂತೊಲಿಯುವುದು ತುಂಬಿ?
 ಅದರಿಂದ - ಅದರಿಂದ - ಅದರಿಂದ
 (ಹೇಳುತ್ತಾ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಹೊರಗಳೆಯುವನು.)
 ಚಿಃ ಶಿವಯ್ಯ, ಮರೆತುಬಿಡು! ಮರೆತುಬಿಡು!
 (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವನು.)
 ಶಿವಯ್ಯ, ನೋಡಿಲ್ಲಿ!
 ಬೆಳ್ಳಿಗಳನಿತು ಚೆಲುವಾಗಿಹುದು!
 ನೋಡಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು!
 ಬೆಳ್ಳುಗಿಲು ತಿಳಿಬಾನಿನಲಿ ಹೇಗೆ ತೇಲುತ್ತಿದೆ!
 ಎನಿತು ಶಾಂತಿಯೊಳದ್ಧಿ ಪವಡಿಸಿಹುದೀ ರಾತ್ರಿ! -
 ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿಮಗಾಗಿ
 ಕಾಯುತಿಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲಿ, ದೂರ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ
 ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಡನೆ? -
 ಎದೆಯ ಕಿಲುಬನು ಬಿಸುಡು!
 ಗೆಳೆಯ ಬಸವಯ್ಯನನು ಎಚ್ಚರಿಸು! -
 ನಿನ್ನವಳೆ ಆಗಿಲ್ಲವೇ ಈಗ ರುದ್ರಾಂಬೆ?
 ನಿನಗೀತನೆಳೆತನದ ಕೆಳೆಯಲ್ಲವೇ?
 ನೋಡೆನಿತು ಅಕುಟಿಲತೆ ಮೆರೆದಿಹುದು
 ಈತನೀ ಸೌಮ್ಯತಮ ವದನದಲ್ಲಿ! (ಸುಯ್ಯುವನು.)
 ಆದರೆ!! - (ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಕಠಾರಿಯನು ಒರೆಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸೇರಿಸಿ)
 ಇಲ್ಲ! ಇಲ್ಲ! ನನಗಿದೇ ಸುಸಮಯ!
 ಈತನಿರೆ ಹೇಗೆನ್ನನೊಲಿದಾಳು ರುದ್ರಾಂಬೆ?
 ಬಸವಯ್ಯಾ, ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ನಿನಗಿಂದು
 ಸರ್ಪಚುಂಬನದಂತೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿಹುದು!
 ಅದರಿಂದ - ಅದರಿಂದ! -
 (ಕಠಾರಿಯನು ಸರ್ರನೆ ಹೊರಗಳೆದು ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿಯಲು ಹೋಗಿ ಬೆಚ್ಚಿ)
 ನೀನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದೆ, ರುದ್ರಾಂಬೆ? (ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ)
 ಇದೇನಿದು ಮಾಯೆ? -
 ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಕಂಡೆನಲ್ಲವೆ?

(ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಏನನೋ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದವನಂತೆ ಎಚ್ಚತ್ತು)

ಢೂ! ನಿನಗಿದೇನಿದು ಹೀನಬುದ್ಧಿ, ಶಿವಯ್ಯ!

(ಕಠಾರಿಯನು ಬಲವಾಗಿ ಕೆಲಗೆ ಬಿಸಾಡುವನು. ಸದ್ದಾಗಿ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಯಾರದು?

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನು, ಬಸವಯ್ಯ! ಏಳು, ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ಘೆಕ್ಕನೆ ಎದ್ದುನಿಂತು) ಶಿವಯ್ಯ, ಏನಿದು? ಎಲ್ಲಿಗೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೇಳಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೇಗ ಬಾ ನನ್ನೊಡನೆ?

ಬಸವಯ್ಯ (ದೀರ್ಘವಾಗಿ) - ಕಡೆಗೂ ನೀನೆ ಬಂದೆಯೇನು ಕೊಲೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಅಲ್ಲ; ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲೆಂದೈತಂದೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನು ಕರೆದೊಯ್ಯು

ನಮಗಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೊತ್ತು ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಮಾದವಾದೀತು! ಬಾ, ಬೇಗ ಬಾ!

(ಬಸವಯ್ಯನು ವೇಗವಾಗಿ ಶಿವಯ್ಯನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಮೂರು : ದೃಶ್ಯ ೫

[ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಗುಂಪಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಿ ಮೂವರೂ ಕಾಯುತ್ತಿರುವರು.]

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಇದೇನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅವನು ಬಸವಯ್ಯನಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆಯೆ ನಾನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದದ್ದು.

ಅವರು ನಮಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೆ ಬಂದಿರಬಹುದು ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನಾದರೂ ಪ್ರಮಾದ ಸಂಭವಿಸಿತೋ ಏನೋ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇಲ್ಲ; ಅವರಾರೂ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ; ಬಂದರೂ ತಡಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಮೊದಲೇ

ಸಂಚುಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಅವರೂ ಬಂದರೂ ಕೆಮ್ಮು ಕೇಳಿಸುವುದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲೇನು?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅದೇನೂ ಬೇಡ. ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವೀಗ ಒಂದು ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಏನು?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈಗಲೇ ಹೊರಡುವುದು ಲೇಸು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಹಿಂದೆಯೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮುದುಕರು. ಬೇಗ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಲಾರರು. ಎಂತಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನವರು ಸಂಧಿಸುವರು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದರೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನೀವು ಕುಂಸಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿ. ಅವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪದಂತೆ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ - ಹೊತ್ತಾಯ್ತು, ಹೊರಡಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲಿ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೈತೋರಿ) ಅಲ್ಲಿವೆ. ಹತ್ತಿ ಹೊರಡಿ. (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೊರಡುವರು.) ಇದೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಆ ಕೊಂಕು ನಡತೆಯ ಶಿವಯ್ಯನನು ನಂಬುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ! - ಇರಲಿ, ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. (ಸಿಕ್ಕುಹಾಕುವನು. ಕಾಯುವನು.) ಓಹೊ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯ ಬರುವರು)

ಇದೇನು ಶಿವಯ್ಯ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯಿತೇಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ ಬೇಗ ಏಳಲೆ ಇಲ್ಲ. ಸೆರೆಮನೆಯೋ? ಅರಮನೆಯೋ? ಅವನಿಗೇರಡೂ ಒಂದೇ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಗುರುವರ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಈಶ್ವರನ ಆಶೀರ್ವಾದವಿರಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಅವರೆಲ್ಲಿ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಇದುವರೆಗೂ ಕಾದಿದ್ದರು ನಿಮಗಾಗಿ. ನಾನೆ ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.
ತಡಮಾಡಿದರಾಗದು. ನೀವೂ ಹೊರಡಿ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲಿ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೋರುತ್ತ) ಅಲ್ಲಿವೆ. (ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿಯೆ) ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲಿ -

ಶಿವಯ್ಯ - (ನಿಂತು) ಏಕೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಬಸವಯ್ಯನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನದು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. (ಮುಂದೆ ಬರುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಕೊಡುವೀ ಪತ್ರವನ್ನು
ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನೀನೇ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ನಿನಗಾತನು
ನೆರವಾಗುವನು (ಪತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ - (ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ಎಲ್ಲ ಶುಭವಾಗುವುದು, ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿರಲಿ!

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆ! - ತಡಮಾಡಬೇಡಿ, ನಡೆಯಿರಿ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಾ, ಬಸವಯ್ಯ.

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಏಟೂರಿನ ಕಾಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಸಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನೀವೂ ಅದೇ
ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ಹೋಗಿ.

(ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಕೇಳುವುದು)

ಬಸವಯ್ಯ - ಅದೇನು ಸದ್ದು?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ನಡೆಯಿರಿ! ನಡೆಯಿರಿ! - ಅವರೇ ಕೊಲೆಗಾರರು! ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ! - ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು!
(ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯ ಹೋಗುವರು.)

ಎಂತಹ ದಿವ್ಯ ಶೀಲವದು ನಿನ್ನದು, ಓ ವಸವಯ್ಯ. ನಿನಗೆ ನಿಜವಾದ ನೆಲೆ ಎಲೆವನೆ, ಆರಮನೆಯಲ್ಲ. ಕೈತಪ್ಪಿ ಬಿಡಿ
ನಿನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆ. ಬಿದನೂರನೆಲ್ಲ ಅರಸಿದರೂ ನಿನ್ನಂತಹ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಕೃತಾತ್ಮರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ
ಸರಿಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನೆಂದರೆ ಆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೊಬ್ಬನೆ! ಆದರಾತನಲಿ ನಿನ್ನೊಳಿರುವನಿತು
ರಾಜಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿಸಾಹಸಗಳೆಲ್ಲವನೂ ನಿನಗಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೇನೀ

ಕೆಮ್ಮುಗಳು! (ಮುಗುಳು ನಗುವನು. ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಹೆಚ್ಚುವುದು.) ಅವರೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೀಗ ಮರೆಯಾಗುವೆನು.

(ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಸನ್ಯಾಸಿ ಹೋಗುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು : ದೃಶ್ಯ ೧

[ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯ. ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮರದ ನೆಲನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಕೆಲವು ಸಭ್ಯ ವೇಷದವರು: ಕೆಲವರು ಕೆಲಸಗಾರರು; ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು. ಮೂಟೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಹಾಗೆಯೇ ಗುಂಪು ಸೇರುವನು. ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆಯುವನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಆಲೈಸತೊಡಗುವನು. ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾದ ವೀರಶೈವನೊಬ್ಬನು ಕರಡಿಗೈಯನ್ನು ಜ್ಜುತ್ ಗುಂಪುಸೇರಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಹೀಗೆ ಗುಂಪು ಸೇರುವುದು.]

ಒಂದನೆ - ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೋಜಿಗವೇ ಕಾಣಯ್ಯ. ಆ ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣ ಮೈಮರೆತು ಸತ್ತಂತೆ ಬಿದ್ದದ್ದಂತೆ. ಬೀಗಗಳೆಲ್ಲ ಕಳಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವಂತೆ. ಬಾಗಿಲುಗಳೆಲ್ಲ ತೆರೆದಿದ್ದವಂತೆ. ಅರಸುಮಕ್ಕಳೂ ಇಲ್ಲ; ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಇಲ್ಲ; ಅರಸುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಲಿ ಒಂದು ಕರಾರಿ ಬೇರೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತಂತೆ!

ಎರಡನೆ - ಏನಾದರಾಗಲಿ ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರನ್ನು ದೇವರೇ ಕಾಪಾಡಿದಂತಾಯಿತು.

ಮೂರನೆ - (ದೀರ್ಘವಾಗಿ) ದೇವರಲ್ಲವಂತಯ್ಯಾ!

ಎರಡನೆ - ಮತ್ತೇನು ಮನುಷ್ಯರೆ?

ಮೂರನೆ - ಮನುಷ್ಯರೂ ಅಲ್ಲವಂತೆ!

ಒಂದನೆ - ಹಾಗಾದರೆ?

ಮೂರನೆ - ತೀರಿದೋದ ಬಸವ್ವನಾಯಕರಂತೆ!

ಒಂದನೆ - ನಿಜವಾಗಿಯೂ?

ಮೂರನೆ - ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ನಾನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಕೆ?

ಎರಡನೆ - ಅದು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು ನಿನಗೆ?

ಮೂರನೆ - ಹೇಗೆಯೇ? ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಿ! ಸತ್ತುಹೋದ ದೊರೆಗಳು ರಾತ್ರಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಒಂದನೆ - ಓಹೋ ಆದೇನು? ಉರಿಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು! ಕೆಂಚಣ್ಣಿ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಕಂಡಿದ್ದೂ ಬಸವಯ್ಯನವರು ಮಾತಾಡಿದ್ದೂ ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ ಹೋಗಿದೆ ಸುದ್ದಿ.

ಮೂರನೆ - ಬಾಗಿಲೂ ತೆರೆದಿಲ್ಲವಂತೆ, ಬೀಗವೂ ಕಳಚಿಲ್ಲವಂತೆ. ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇತ್ತಂತೆ. ಬಸವನಾಯಕರೇ ಭೂತವಾಗಿ ಬಂದು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರಂತೆ!

ಒಂದನೆ - ಇದೇನೋ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ; ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ! ನಿನಗಾರಯ್ಯಾ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದವರು?

ಮೂರನೆ - ಸಿಂಗಣ್ಣನೇ ಹೇಳಿದಂತೆ! ರಾತ್ರಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚದೆ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಹಾಲು ಹೊಯ್ದಂತೆ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿತ್ತಂತೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಆಕಾಶ ಇಬ್ಬಾಗವಾಯಿತಂತೆ! ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಪುಷ್ಪ ವೃಷ್ಟಿಯ ನಡುವೆ ಬಸವನಾಯಕರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಅವರ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಿವಾರವಿತ್ತಂತೆ ಅವನ ತಂದೆ, ತಾತ, ಮುತ್ತಾತ ಮತ್ತೂ ಮುತ್ತಾತ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಂಡಂತೆ ಆ ಸಿಂಗಣ್ಣ, ದೊರೆಗಳ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ! ಕಂಡು ಕಂಗಾಲಾಗಿ, ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚದೆ, ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ! ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬಿರುಗಾಳಿ ಎದ್ದಿತಂತೆ! ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲ ಧೂಳಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತಂತೆ. ಕೂಡಲೆ ಕತ್ತಲೂ ಕವಿಯಿತಂತೆ. ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚು ಜೋರಾಯಿತಂತೆ. ಅದರ ರಭಸಕ್ಕೆ ಸಿಂಗಣ್ಣ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿದ್ದನಂತೆ!

ಎರಡನೆ - ಹಾಗಾಗಬೇಕು! ಅನ್ಯಾಯವಾದರೂ ಎಷ್ಟು ದಿನವೆಂದು ನಡೆಯುತ್ತದೆ? ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವರೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಒಂದನೆ - ಏನಾದರಾಗಲಿ, ಈ ಮಾರಿಗಳ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೆ ನಾಕು!

ನಾಲ್ಕನೆ - ಸ್ವಲ್ಪ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡಯ್ಯ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸೈನಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರನ್ನು ಬೆದಕಿದರೂ ಗೂಢಚಾರರೆ! ನಿನ್ನ ಮಾತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಗಿಡ್ಡಂಗಿಗೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದನೆ - ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಯ್ಯ, ಈ ಹಾಳು ಜೀವ! ಈ ಅರಗೆಟ್ಟ, ಕುಲಗೆಟ್ಟ, ಬಾಳ್ಗೆಟ್ಟ ಉರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ನರಕದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯಾಗಿರುವುದು ಮೇಲು! ಎಷ್ಟುದಿನ ಅಂತಾ ನಾವು ಸಹಿಸುವುದು ಈ ಚಂಡಾಲರನ್ನು!

ಐದನೆ - ಇನ್ನು ಹಚ್ಚುದಿನ ಬೇಕಿಲ್ಲವಯ್ಯ!

ನಾಲ್ಕನೆ - ಅದೇನು?

ಐದನೆ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಮೇಲೆ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆಯೆ?

ಮೂರನೆ - ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆಲ್ಲವೂ? ಈ ಹಾಳು ಪ್ರಪಂಚ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು, ಅಷ್ಟೇ!

ಐದನೆ - ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ, ಗಿರ್ಗಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೂರನೆ - ಹೌದಯ್ಯಾ, ಬಸವನಾಯಕರೇ ಬಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರಂತೆ.

(ಐದನೆಯವನು ನಗುವನು.)

ಎರಡನೆ - ಹೌದಂತಯ್ಯಾ, ನಗುವುದೇಕೆ?

ಐದನೆ - ಅವನು ಹೇಳಿದ ಗರುಡಪುರಾಣ ನಂಬುತ್ತೀರಲ್ಲ ಎಂದು.

ಮೂರನೆ - ಏನಯ್ಯಾ, ಗರುಡಪುರಾಣ, ಗಿರುಡಪುರಾಣ ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತೀಯೆ!

ಐದನೆ - ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಮತ್ತೇನು? ವೇದವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೇನೋ!

ಮೂರನೆ - (ಸಿಟ್ಟೆದ್ದು) ನಿನಗೆ ತಲೆಗಿಲೆ ಕೆಟ್ಟಿದೆಯೋ?

ಐದನೆ - (ಶಾಂತವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ನಿನಗೆ?

ಮೂರನೆ - ನಿನಗೆ ಗ್ರಹಚಾರ ನೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ, ಶನಿ ವಕ್ರಿಸಿದೆ.

ಐದನೆ - (ನಗುತ್ತ) ನನಗೋ? ನಿನಗೋ?

ಮೂರನೆ - ಏನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀಯಾ?

ಐದನೆ - ನೀನೇನು ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು -

ಮೂರನೆ - ಹಲ್ಲು ಉದುರಿಸಿಬಿಟ್ಟೇನು! ಮಾತಾಡಬೇಡ!

(ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವನು. ಜನರು ತಡೆಯುವರು.)

ಐದನೆ - ಅಲ್ಲಯ್ಯಾ, ನನ್ನ ಹಲ್ಲು ಉದುರಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಿಟ್ಟ ಬುರುಡೆ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ?

ನಾಲ್ಕನೆ - ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಯ್ಯಾ. ಸತ್ಯ ಏನು ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಐದನೆ - ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಕೊಲೆಯಾಗಬೇಕಿತ್ತಂತೆ. ಕೊಲೆಗಾರರೂ ಹೋದರಂತೆ. ಕಾವಲುಗಾರ ಬಿದ್ದಿದ್ದನಂತೆ - ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ. ಸೆರೆಮನೆಯ ಬೀಗ ಬಾಗಿಲು ಎಲ್ಲ ತೆರೆದಿದ್ದವಂತೆ. ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅರಸುಕುಮಾರನನ್ನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಠಾರಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತಂತೆ. ಅದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸತ್ಯ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆ - ಏನದು?

ಐದನೆ - ಆ ಕಠಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿವಯ್ಯನ ಹೆಸರು ಕೆತ್ತಿದೆಯಂತೆ.

ಒಂದನೆ - ನಿಜವೇ?

ಐದನೆ - ನೀವು ನಿಜವೆಂದರೆ ನಿಜ; ಸುಳ್ಳೆಂದರೆ ಸುಳ್ಳು.

ನಾಲ್ಕನೆ - ಹೋಗಲಿ, ಆಮೇಲೆ?

ಐದನೆ - ಸೇನಾಪತಿ ನಿಂಬಯ್ಯನವರೂ ರಾಣಿಯವರೂ ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕಾವಲುಗಾರನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ, ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿದರಂತೆ. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ನೆಲೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆಮೇಲೆ ರಾಜಕುಮಾರರ ಮಿತ್ರ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಇದೆ.

ಒಂದನೆ - ಏನೋ ಎಲ್ಲವೂ ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ! ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ರೀತಿ ಸೈನಿಕರು ತಿರುಗುವುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಐದನೆ - ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇನ್ನೂ ಇದೆ!

ಎರಡನೆ

ನಾಲ್ಕನೆ } - ಏನು? ಏನು? ಏನು?

ಆರನೆ

ಏಳನೆ

ಐದನೆ - ರುದ್ರಾಂಬೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಕೈಗೆ ಬೀಳುವರೆಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ತರಲು ಭಟರು ಹೋದರಂತೆ.

ಮೂರನೆ - ಯಾರು ಆಕೆ?

ಎರಡನೆ - ಅಯ್ಯೋ ಅದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ? ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕುಮಾರ್ತೆ!

ಒಂದನೆ - ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಾರ್ವತಿಯಂತಿದ್ದಾಳೆ.

ನಾಲ್ಕನೆ - ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ! ಆಕೆಗೇನು ಬಂತು ಕಷ್ಟ!

ಐದನೆ - ಆಕೆಯೂ ಪತ್ತೆ ಇಲ್ಲವಂತೆ!

ನಾಲ್ಕನೆ - ಸಾಕಪ್ಪಾ ಸಾಕು! ಹಾಲು ಕುಡಿದಂತಾಯ್ತು!

ಐದನೆ - (ಕೈಯೆತ್ತಿ ಗುಂಪನ್ನು ಸಂಭೋದಿಸಿ) ಸದ್ದೂ! ಸದ್ದೂ!

ಆರನೆ - ಸದ್ದೂ! ಸದ್ದೂ!

ಮೂರನೆ - ಸದ್ದೂ! ಸದ್ದೂ! (ಮತ್ತೆ ಸುಮ್ಮನಾಗುವರು.)

ಐದನೆ - ಈಗ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ನಾನಾ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಭಟರನ್ನು ಅಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಯೋ ಎಂದು ಸೈನಿಕರು ಮನೆಮನೆಗೂ ನುಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆ - ಈ ಗಲಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಶೂಲಕೈರುತ್ತಾರೆಯೋ ಏನೋ?

ಮೂರನೆ - ನೀನೇನಾದರೂ ಸೇರಿದ್ದೀಯೋ ಈ ಪಿತೂರಿಗೆ?

ಎರಡನೆ - (ಕೂಗಿ ರೇಗಿ) ನಿನಗೇನಾದರೂ ಪಿತ್ತವೇರಿದೆಯಾ? ನೀನೆ ಸೇರಿರಬಹುದು ಪಿತೂರಿಗೆ, ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರೆ ಹಲ್ಲು ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹೋದಾವು! ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಡಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಶೂಲಕೈರಿಸಿ ನೋಟ ನೋಡುವ ಜನಗಳು ನೀವು!

ಮೂರನೆ - ನಾನು ಹೋಗಿ ಹೇಳಿಯೇಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ನೀನು ಸಂಚಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು.

ಎರಡನೆ - ನಾನೂ ಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ತಲೆಗೆ

ತರುತ್ತೇನೆ. (ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಲೆಳಸುವರು: ಐದನೆಯವನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ತಡೆದು)

ಐದನೆ - ನಿಮಗೇನು ಭೂಮಿ ಬೇಜಾರಾಗಿದೆಯೆ? ಇಬ್ಬರ ತಲೆಯೂ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ! ನಿಮಗೆ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲವೆ?

ಮೂರನೆ - ನನಗಿದ್ದಾರೆ; ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ!

ಎರಡನೆ - ನನಗೂ ಇದ್ದಾರೆ! ಅವನ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ನೋಡಿ ರೇಗಿತಷ್ಟೇ!

ಐದನೆ - ಸಹೋದರರೇ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಗುಟ್ಟೊಂದಿದೆ.

ಎಲ್ಲರೂ - ಏನು? ಏನು? ಹೇಳು! ಕೇಳುತ್ತೇವೆ!

ಐದನೆ - ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗೂಢಚರರಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಆಣೆ ಇಡಬೇಕು.

ಎಲ್ಲರೂ - ಶಿವನಾಣೆಗೂ ನಾನಲ್ಲ! ಶಿವನಾಣೆಗೂ ನಾನಲ್ಲ!!

ಐದನೆ - ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳಿ. ಸಹೋದರರೇ, ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕೀರ್ತಿ ಮುಸುಳುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡು ಸುಡುಗಾಡಾಗುವ ಸಮಯವೊಂದಿದೆ. ರಮಣೀಯವೂ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಬೀಡು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಪಾಳುಬಿದ್ದು ಗೂಬೆಗಳ ಗೂಡಾಗಿ, ಪಿಶಾಚಿಗಳ ನಾಟ್ಯರಂಗವಾಗುವ ವಿಷಮಕಾಲವೈತಂದಿದೆ. ನಾವೀಗ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಹೇಡಿತನಕ್ಕೆ ಹೆಗ್ಗುರುತು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವಿದೆಯೇ? ಕೆಚ್ಚಿದೆಯೇ? ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿದೆಯೇ?

ಎಲ್ಲರೂ - ಇದೆ! ಇದೆ! ಬಿದನೂರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!

ಐದನೆ - ಬರಿಯ ಕೂಗಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಾಗದು. ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಜಯಲಾಭವಾಗದು. ಬರಿಯ ಬಾಯ್ಕಲಿಗಳಾದರೆ ಸಾಲದು. ಕಯ್ಕಲಿಗಳಾಗಬೇಕು! ಮೈಗಲಿಗಳಾಗಬೇಕು!

ಎಲ್ಲರೂ - ಆಗುತ್ತೇವೆ! ಆಗಿದ್ದೇವೆ!

ಐದನೆ - ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಈಗಿನ ವಿಷಮಾವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಚಯವಾಗಿದೆಯೇ ನಿಮಗೆ?

ಎಲ್ಲರೂ - ಆಗಿದೆ! ಆಗಿದೆ!

ಐದನೆ - ಇಲ್ಲ; ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ನಾನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕಣ್ಣೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದು ರಾಜಬೀದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದು ಈಗ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ರಾಜಭಕ್ತಿಯೇ ಈಗ ರಾಜದ್ರೋಹವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೆರೆಯ ಬಳಿಯಿರುವ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯೇ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಬೇಕು. ಇತರರನ್ನೂ ಕರೆತರಬೇಕು.

ಎಲ್ಲರೂ - ಆಗಲಿ! ಆಗಲಿ!

ಐದನೆ - ಅಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲವನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಹೋಗಬಹುದು.

(ಜನರು ಗದ್ದಲ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ನಾಲ್ಕೈದು ಜನರು ಉಳಿಯುವರು. ಒಳಗಡೆ 'ಹುಚ್ಚೇ! ಹುಚ್ಚೇ!' ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ.)

ಒಂದನೆ - ಅದೇನದು ಕೂಗು?

ನಾಲ್ಕನೆ - ಯಾರೋ ಹುಚ್ಚಿ!

ಮೂರನೆ - ಅಯ್ಯೋ ಎಷ್ಟು ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ!

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹುಚ್ಚಿಯಂತೆ ವಿಕಾರವಾದ ಭದ್ರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬರುವಳು. ಜನರೆಲ್ಲ ಹೆದರಿ ದೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನರಕ! ನರಕ!! ಅಯ್ಯೋ ನರಕ!!!

ನನ್ನೂರು ನರಕ! ನನ್ನೂರು ನರಕ!!

ನಾನು ಯಮನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

ನಾನು ರಕ್ಷಾಕ್ಷಿ!! (ಕಿಲಕಿಲ ನಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ಅಳುವಳು.)

ಬೇಡ, ಬೇಡಲೆ ಹಾಳು ಯಮದೂತ: ಅಯ್ಯೋ

ನನ್ನನ್ನಿಗೆ ತಳ್ಳುವರು! (ಒದೆಯುವಳು. ನಗುವಳು.)

ಹಾಗೆ ಬೀಳಲಿ! ಸಾಯಿ! ಸಾಯಿ!! (ಕೂಗುತ್ತ)

ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಎಲ್ಲರೂ ಬನ್ನಿ!

ನರಕದಲಿ ವಿಘ್ನವ! ನರಕದಲಿ ದಂಗೆ!

ಓ ಪಾಪಿಗಳೆ ಏಳಿ, ಎದ್ದೇಳಿ!

ಯಮದೂತರನು ಸೀಳಿ!

ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! (ಕುಣಿದು ಹಾರುವಳು.)

ಸಿಕ್ಕಿದನು ಯಮ! ಸಿಕ್ಕಿದನು ಯಮ!

ಶೂಲಕೇರಿಸಲು ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಬೇಗ ಬನ್ನಿ!!

(ನಕ್ಕು ಮೌನವಾಗಿ ಸುತ್ತ ದುರುದುರು ನೋಡಿ)

ಏನು ಉರಿದು ಯಮನ ತವರೂರು! -

ಯಾರಲ್ಲಿ? ಆ ಬೆಂಕಿಯ ನಡುವೆ - (ಕೈ ತೋರಿ)

ಬಾ ತಂಗಿ, ಬಾ! - (ಕೈಚಾಚಿ ಹಿಂಜರಿದು)

ಅಯ್ಯೋ ಬಾಲವಿಧವೆ? (ಅಳುತ್ತ)

ಯಾರ ಪಾಪಕೆ ನಿನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆಳೆದರಮ್ಮ? -

ನಾನಾರು ಎಂದೆಯಾ? -

ನರಕದ ದ್ವಾರಪಾಲಕಿ!! (ಹೋ ಎಂದು ಕೂಗಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ)

ಮತ್ತಿದಾರಿದು ಬಾಗಿಲನು ತಟ್ಟುವರು?
(ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)
ಅಯ್ಯೋ ನೀನೂ ಬಂದೆಯಾ? -
ಬಾ, ಮಗೂ ಬಾ, ಹೆದರಬೇಡ! -
(ಕೈನೀಡಿ ಮಗು ಬಂದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)
ಈಗತಾನೆ ಬಂದೆಯಾ ಭೂಮಿಯಿಂದ? (ಮುತ್ತಿಟ್ಟು) -
ಅದೇಕೆ? ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಬಂದೆ?(ಅಲಿಸಿ ತಲೆದೂಗಿ)
ಹೆತ್ತವಳು ಕತ್ತುಹಿಸುಕಿ ಹೊಳೆಗನಿಸಿದಲೆ?
(ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಅಳುವಳು.)
ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ! - ಹೆದರದಿರು ಕಂದಾ!
(ಯಾರನ್ನೋ ತಡೆಯುವಂತೆ ನಟಿಸಿ)
ಇಲ್ಲ; ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ!
ನನ್ನದು ಈ ಮಗು! (ಉಗುಳುವಳು.)
ಢೂ! ನಿಮ್ಮ ಹಾಳಾಗ ! ಹತ್ತಿರ ಬರಬೇಡಿ!
(ಪುನಃ ಮಗುವನ್ನು ಸಂತೈಸುವಳು.)
ಅಳಬೇಡ ಕಂದಾ! ನಾನಿದ್ದೇನೆ! (ಕಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿ)
ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಕಂದನ್ನನ್ನು ಕಸಿದರು!
ಪಾಪಿ! ಪಾಪಿ! ಪಾಪಿ!! ಈ ಈ ಈ!!
(ಬಿದ್ದು ರೋದಿಸಿ ಹೊರಳಿ ಎದ್ದು ರೌದ್ರದಿಂದ)
ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ! ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ!
ಮಗೂ ಹೆದರಬೇಡ! ಬಂದೇ! ಬಂದೇ! (ಓಡುವಳು.)

ಒಂದನೆ - ಇದೇನು ಹುಚ್ಚಿದು?

ಮೂರನೆ - ನನಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿದೆ!

ನಾಲ್ಕನೆ - ಏನೋ ಪಿಶಾಚಿ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು.

ಐದನೆ - ಎನೋ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅದರ ಹೆಸರು. ನರಕದ ಪಿಶಾಚಿಯಿರಬೇಕು.

ಎರಡನೆ - ಅಂತೂ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರನೂ ಒದ್ದೂ ಓಡಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇನು ಉಗ್ರಾಣವೋ ಅಥವಾ ಕಸದ ಬುಟ್ಟಿಯೋ ನನಗೆ ಬೇರೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ!

ಐದನೆ - ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣನನು ಒದ್ದು ಒದ್ದು ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ರಾಜಭಟರು. ನಾವಿಲ್ಲಿರುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆ - ಹೌದು; ಕಳ್ಳರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಆಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಗಳೆದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕಷ್ಟ.
(ಜನರಲ್ಲ ಹೋಗುವರು. ಇಬ್ಬರು ರಾಜಭಟರು ಸಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬರುವರು.)

ಒಂದನೆ - ಇವನಿಗೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಯ್ತು? ಬಾಯಿ ಬಿಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.
(ರಪ್ ರಪ್ ಹೊಡೆಯುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ ಸಾಕಪ್ಪಾ ಕೈಲಾಸ! (ಕೂಗುವನು.)

ಎರಡನೆ - ಹಾಳು ಮುಂಡೆಯದು, ಕೈಲಾಸ, ಶಿವ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ! ಹೇಳೋ! ನಿನ್ನ ತಲೆಗೆ ಒರಲೆ ಹಿಡಿಯಾ! (ಗುದ್ದುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ ಸಾಕಪ್ಪಾ ಸಮಾಧಿ, ಸಾಕಪ್ಪಾ! (ಒರಲುವನು.)

ಒಂದನೆ - ಇವನನ್ನು ಜೀವನಹಿತ ಕುತ್ತಿಗೆವರೆಗೆ ಹೂಳಿ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೋಗುಣಿ ಮಗುಚಿಹಾಕಿ, ಅದರೊಳಗೆ ಮೆಣಸಿನ ಕಾಯಿ ಹೊಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಆಗ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ! ಬಾ! ಬಾ!
(ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆಯುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ವರಗಳು ಸಾಕಪ್ಪಾ!

ಎರಡನೆ - ನಡೆ, ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೇ ಹೋಗುವೆಯಂತೆ!
(ಹೊಡೆದು ಗುದ್ದುತ್ತ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು : ದೃಶ್ಯ ೨

[ಒಂದು ದಟ್ಟಡವಿಯ ನಡುವಣ ಹಾದಿ. ಬಸವಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ, ಬರುವರು.]

ಬಸವಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ,
ಕರುಬರಿದ್ದೂರಿಂದೆ ಕಾಡೊಳ್ಳಿತೆಂಬಂತೆ
ಬಿದನೂರಿಗಿಂತಲೂ ಭವ್ಯ ಭಯಂಕರವಾದ

ಈ ರಮ್ಯ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೆ ಲೇಸಲ್ತೆ?
ನೋಡು, ಈ ತೊರೆಯೆಂತು ಕಲ್ಲುಕೊಡನೆ ಗಳಪುತೆ,
ನೊರೆಗರೆದು, ಸುಳಿಸುತ್ತಿ, ಹಾರುತ್ತೆ, ಜಾರುತ್ತೆ
ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ! ಈ ಮಹಾವೃಕ್ಷಗಳಾದರೋ
ಧೀರ ಸೌಂದರ್ಯವನು ತೋರುತ್ತೆ, ನೆಲದೆಡೆಗೆ
ಬಿಸಿಲು ಬೀಳದ ತೆರದೆ ತಮ್ಮಯ ತಳಿಗೊಡೆಯ
ನೆಳಲಿನಿಂದೀ ಬನಕೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೆತ್ತಿಹವು!
ಈ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ಪವಡಿಸಿಹ ಶಾಂತಿ ನಮ್ಮದೆಗಳಿಗೆ ಬರಬಾರದೆ? -
ಬಾ, ತೊರೆಯ ಬಳಿಯಿಹ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು
ಮಾರ್ಗದಾಯಾಸವನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂ. -
ಕುದುರೆಗಳು ಆ ನೆಳಲಿನಲಿ ನಿಂತು ಮೇಯಲಿ. -
ನೀನೇನನೋ ಕುರಿತು ಚಿಂತೆಗೈವಂತಿದೆ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಏನಾದರೇನಂತೆ? ನನ್ನ ಚಿಂತೆ. . . ನಿನಗೆ
ಹಿತವಲ್ಲ; ಹೇಳುವೆನೆ. . . ನಿನಗೆ ರುಚಿಕರವಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಏನದು? ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯೇಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನ್ನಂತೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿಯು ಕೂಡ ಕಾಡುಗಳ
ಕಂಡೊಡನೆ, ಎಲ್ಲವನು ಮರೆತು, ಸೌಂದರ್ಯವನು
ಇಂತು ಬಣ್ಣಿಸಲೆನಗೆ ಹೃಚ್ಚಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲ. -
ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಮಗೇಕೆ
ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಹೋದಂತಿಲ್ಲ.
ಈ ತೊರೆಯ ಕೆಸರಿನಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಗುರುತಿಲ್ಲ;
ಕಾಲುಹಾದಿಯ ಇಕ್ಕಲದ ಗಿಡಗಳುರುಳಿಲ್ಲ;
ಇನ್ನಾವುದೂ ಸ್ಥೂಲಚಿಹ್ನೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.(ಸುಯ್ಯಲು)

ಬಸವಯ್ಯ - ಏಕಿಂತು ಸುಯ್ಯುತಿಹೆ? ನಿನ್ನ ದನಿ ಏನನೋ
ಮುಚ್ಚು ಮರೆಮಾಡುತಿದೆ! ನಿನ್ನೆದೆಯೊಳಾವುದೋ
ಕಿಚ್ಚಿದ್ಧ ರಾಗವೊಂದುಣ್ಣುವಂತಿಹುದು!

ಶಿವಯ್ಯ - ಅವರೇಕೆ ನಮಗೆ ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು! ನಮಗಿಂತ ಮುನ್ನವೇ
ಬಂದರಲ್ಲವೆ ಅವರು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಈ ಹಾದಿಯಲಿ
ಮುಂದವರು ತೆರಳಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಹಿಂದೆ ಬರುತಿರಬಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಹಿಂದೇಕೆ ಬರುತಿಹರು, ನಮಗಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ
ಹೊರಟವರು?

ಬಸವಯ್ಯ - ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಹಿಡಿದು ಹೋದರೋ
ಏನೋ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನನಗದೇ ಸಂದೇಹ! ಬಸವಯ್ಯ!
ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಹಿಡಿದರೆಂಬುದೇ ಸಂದೇಹ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಹಿಡಿದರೇನಾಯ್ತು? ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯಲ್ಲವರ
ಕಾಣುವೆವು.

ಶಿವಯ್ಯ - ನನಗದೂ ಸಂದೇಹ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಏಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸನ್ಯಾಸಿ ಎಂದುದನು ನೀನು ಕೇಳಿರುವೆ.
ಹಾದಿ ತಪ್ಪಲು ಅವರಿಗವಕಾಶವೆಲ್ಲಿಹದು?
ಬೇರೆ ಹಾದಿಯ ಹಿಡಿದರವರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ
ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಮತ್ತೆತ್ತ ಹೋಗುವರು, ಶಿವಯ್ಯ?

ಶಿವಯ್ಯ - ನನಗೇತಕಾ ವಿಷಯ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಹೇಳು, ಶಿವಯ್ಯ!

ಶಿವಯ್ಯ - ನೀನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ನೀನು ಹೇಳಲೆಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಸುದ್ದಿ ಇಂಪಾಗಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ - ಆದರೂ ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಸಂಶಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಹಿಸುದ್ದಿ ಮೇಲು!

ಶಿವಯ್ಯ - ನೀನೆ ಉಹಿಸಲಾರೆಯಾ? ಹೇಳು?

ಬಸವಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ

ಬರಿದೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನನ್ನ ಬಗೆ ಏನೇನೊ

ಭೀಕರವ ನೆನೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಹಾಗಾದರದೆ ಸ್ವರ್ಗ!

ನಾನೀಗಳೊರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ

ಭೀಕರವ ನೀನೆಂದಿಗೂ ನೆನೆಯಾಲಾರೆ!

ಆಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಹಿತಕಾಗೆಲ್ಲವನು ಹೇಳಿ

ಹಗುರಗೈವೆನು ನನ್ನ ಎದೆಹೊರೆಯನಿಳಿಸಿ.

ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ (ಇಬ್ಬರೂ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೇರುವರು.)

ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಾಲಿಸು:

ಯಾರನೂ ನಂಬದಿರು. ಗೆಳೆಯನಾದರು ಸರಿಯೆ,

ಓಪಳಾದರು ಸರಿಯೆ, ಯಾರನೂ ನಂಬದಿರು.

ಈ ಭೂಮಿ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ಬೀಡೆಂದು ತಿಳಿ. ಬರಿದೆ

ಗಂಧರ್ವಲೋಕದಲಿ ತೊಳಲಿದರೆ ನೀನೆಂದೂ

ಈ ಪಾಪಮಯ ಲೋಕದಲಿ

ಬಾಳಲಾರೆ.

ನನಗಿಂತಲೂ ನೀನು

ತಿಳಿದವನು; ಮೇಧಾವಿ;
ಭಾವುಕ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸರಳತೆ ನಿನಗೆ
ಕುರುಡಿನಂತಿದೆ. ಎಲ್ಲರಿನಿವಾತನೂ ನಂಬಿ
ಮೋಸಹೋಗಿರುವೆ - ಇಂತೇಕೆ ನಾನು
ನೀತಿಬೋಧೆಯ ಮಾಡುತಿಹೆನೆಂದು ಸೋಜಿಗವೆ?
ನಿನಗೆ ನಚ್ಚಿನ ಗೆಳೆಯನಾಗಿದ್ದ ಹೊನ್ನಯ್ಯ
ನಿನಗೇನನಿಸಿಹನೊ ಬಲ್ಲೆಯೇನದನು?

ಬಸವಯ್ಯ - ನೀನೆ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೇ, ಅವನ ಸಾಹಸವೆ
ನಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು. ನಾನೆಂದೂ
ಆತನಿಗೆ ಚಿರಋಣಿ. ಆತನಿಂದೇ ನನಗೆ
ನಿಜದ ನೆಲೆ ತೋರಿಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ - (ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ನಕ್ಕು) ರುದ್ರಾಂಬೆ ಇಲ್ಲದಿರೆ
ಅವನನಗೆ ಕಾರ್ಯದಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದನೇ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಓ ಚೆಲುವೆ, ನಿನಗೆ ನಾನಾವಗಂ ಚಿರಋಣಿ.
ನಿನ್ನೊಲೈಯೇ ನನಗೆ ಈ ವಿಷಮ ಸಮಯದಲಿ
ಜೀವಾತುವಾಗಿಹುದು!

ಶಿವಯ್ಯ - (ನಕ್ಕು) ಅಯ್ಯೋ ಮರುಳ್ತನವೆ!
ಓ ಮಾನವಾ, ನೀನು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದೆಂತೆಂತು
ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ? ಓ ಪ್ರೇಮವೇ, ನಿನ್ನ
ಲೀಲೆಯೇ ಲೀಲೆ! ಮಾಟಗಾರನ ಮುಂದೆ
ಕುಣಿವ ಮಾಯೆಯ ಗೊಂಬೆಗಳ ತೆರದಿ ಮಾನವರು
ನಿನ್ನ ಕಾಪಟ್ಟದಲಿ ಕುರುಡಾಗಿ ಕುಣಿಯುವರು! -
ಬಸವಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ಸವಿಗನಸದನು ನಾನೇಕೆ
ಒಡೆಯಲಿ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ, ನೀನೆನ್ನನಣಕಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನಲ್ಲ! ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯರೆಂಬುವರೆ
ನಿನ್ನನಣಕಿಸುತ್ತಿಹರು.

ಬಸವಯ್ಯ - (ಮುನಿದು) ಏನದು? ಒದರಿಬಿಡು!

ಶಿವಯ್ಯ - ನನ್ನ ಮೇಲೇಕಯ್ಯ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ?
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ಇನಿಯನೆಂದೊಲಿದು
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯನು ಬಿಡಿಸಿದಳು! ನಾನು
ಸ್ನೇಹಿತನು ಎಂದು ನಿನ್ನನು ಬಿಡಿಸಿದುದೆ ತಪ್ಪೆ?

ಬಸವಯ್ಯ - (ರಭಸದಿಂದ) ಏನು? ಏನು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನು ಕಲಿತವನು;
ಲೋಕವೆಂಬುದು ಮಾಯೆ ಎಂದರಿತ ಸುಜ್ಞಾನಿ.
ಪ್ರೇಮದೀ ಚಂಚಲತೆಯನು ಕಾವ್ಯಗಳಲೋದಿ
ತಿಳಿದವನು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜವಾದುದನೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ
ಮಾಡಿದಳು; ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಅಂತೆ ಎಂದರಿ. -
ರಾಜ್ಯಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿರುವ
ನೀನಿಂತು ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಪಟಕಳಲೇಕೆ?
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಎಂಬೊಬ್ಬಳಿದ್ದುದನೆ ಮರೆತುಬಿಡು!

ಬಸವಯ್ಯ - ಮರೆಯುವುದೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ, ಶಿವಯ್ಯ.
ರುದ್ರಾಂಬೆ ನನಗಿಂತು ದ್ರೋಹಗೈದುದನು
ನಾನವಳ ಬಾಯಿಂದೆ ಕೇಳಿದಲ್ಲದೆ ನಂಬೆ.
ಹೊನ್ನಯ್ಯನಾವುದೊ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೇ
ರುದ್ರಾಂಬೆಯನ್ನೊಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು.
ಹೈದರಾಲಿಯ ಸಹಾಯವನು ಪಡೆದಾನು
ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರನು ಹಿಡಿದು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ,
ತರುವಾಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದು,
ಶಿಕ್ಷಿಸುವೆ. - ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ನನಗಿಂತು
ದ್ರೋಹಮಾಡುವನೆಂದು ನಾ ನಂಬಲಾರೆ. -
ಏನೋ ಅಚಾತುರ್ಯವಿರಬೇಕು ಇದರಲ್ಲಿ!
ದುಡುಕಿದರೆ ದುಗುಡಪಡಬೇಕಾಗುವುದು ಕಡೆಗೆ. -
ಎಷ್ಟು ತೊಡಕಿರುವುದೀ ಲೋಕದಲಿ, ಶಿವಯ್ಯ!
(ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ - (ಸ್ವಗತ) ಓಹೋ, ಈ ಕಪಟವಿವನಲ್ಲಿ ಸಾಗಲಾರದು.

ಎಂತಾದರೂ ಇವನು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಬಿಡನು. -

ಇರಲಿ; ಇವನನು ಕೊಂದೆ ಕೆಲಸ ಕೈಗೂಡಿಸುವೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ) ಶಿವಯ್ಯ, ಈ ಪ್ರಪಾತದಾಳಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಭೀರತರ ಜೀವನದಾಳ!
ಅಲ್ಲವೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - (ನೋಡಿ) ಹೌದು; ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ! ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ
ಗಿಡಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ನೋಡು, ಆ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳು!

ಬಸವಯ್ಯ - ಎಷ್ಟು ಗುಂಡಾಗಿವೆ! ಸಣ್ಣ ಹರಳುಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ದೂರದಾ ಕಂದರವೊ ಚಿತ್ರಾರ್ಪಿತ ದೃಶ್ಯದಂತೆ
ರಮಣೀಯ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಆದರೂ ರುದ್ರ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಪಾಪ, ಅರಿಯದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಎಲುಬೆಲ್ಲ ನುಚ್ಚುನೂರೆ!

ಶಿವಯ್ಯ - (ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತ) ಓಹೋ ಒಂದು ಜಿಂಕೆ! (ಬಾಗಿ ನೋಡುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ - ಎಲ್ಲಿ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಗಿ ನೋಡು. ಆ ಹೆಮ್ಮಾವಿನ ಮರದ ಪಕ್ಕದ ಕಿರು ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ತಲೆಯುಡೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಬಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ) ಎಲ್ಲಿ? ನನಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ! -

(ಶಿವಯ್ಯನು ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಫಕ್ಕನೆ ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಅಯ್ಯೋ -

ಶಿವಯ್ಯ - ನಿನಗಿದೇ ಮೋಕ್ಷ. ನಾನಿನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಗೆ, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ

ಸಾಧನೆಗೆ. (ದೋದನ ಕೇಳಿಸುವುದು.) ಇನ್ನೂ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದಾನೆಯೆ? ಆಶ್ಚರ್ಯ! (ಬಾಗಿ ನೋಡುವನು.) ಇನ್ನೇನು

ಸಾಯುವನು! (ಪಕ್ಕದ ಕಲ್ಲು ಗುಂಡೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ) ಇದನ್ನು

ಎತ್ತಿಹಾಕಿದರಾಯ್ತು! (ಎತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ಆಲಿಸುವನು.)

ಇದೇನಿದು ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿ? ಯಾರೋ ರಾಹುತರು! ಇರಲಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ. . . .

(ಒಂದು ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿಶುಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನನಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು, ಚೆನ್ನಾಗಿ. 'ಅಯ್ಯೋ' ಎಂದು ಒರಲಿದಂತಾಯ್ತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನನ್ನ ಕಿವಿಯೂ ಮಂದ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಜೀರ್ವಂಶಿಗಳ ಕೀರುಲಿ ಬೇರೆ!
(ದೋದನ ಧ್ವನಿ)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅದೋ! ಪುನಃ! ಅದೇ ಕೂಗು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಎತ್ತಣಿಂದ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಇತ್ತಕಡೆಯಿಂದ. (ಹೋಗಿ ಪ್ರಪಾತವನ್ನು ನೋಡಿ) ಏನು ಭಯಾನಕವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಪಾತ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ನೋಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು) ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ಮುದಿತಲೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ! ನಾ ನೋಡಲಾರೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಆಲಿಸಿ) ಪುನಃ! ಅಯ್ಯೋ ಪುನಃ ಅದೇ ಕೂಗು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ! ಯಾರೋ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು ಇಲ್ಲಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಎರಡು ಕುದುರೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯರು ಏರಿಬಂದವು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗಾದರೆ ಏನೋ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿದೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನನ್ನದೆಯೇಕೋ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದೆ! (ನೋಡಿ) ಅಯ್ಯೋ ಬಸವಯ್ಯನ ತಲೆಯುಡುಗೆಯಿದು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ನೋಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು) ಹೌದು! ಶಿವ ಶಿವಾ! ಕಾಪಾಡು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಆಲಿಸಿ) ಪುನಃ ಅದೇ ಧ್ವನಿ! ಬನ್ನಿ, ಹೋಗಿ ನೋಡೋಣ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಆ ಕಡೆ ಇಳಿಯಬಹುದು ಬನ್ನಿ; ಬನ್ನಿ!
(ಇಬ್ಬರೂ ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವರು. ಶಿವಯ್ಯ ಹೊರಗೆ ಬರುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ - ನಾನಿನ್ನು ತಳುವಿದರೆ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು! - ಇವರು ಹೋದರೇನಂತೆ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಬಸವಯ್ಯನ ಮಾತೂ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. (ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವನು.)
(ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರು ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವರು.)

ಬಸವಯ್ಯ - (ಮಲಗಿ ನರಳುತ್ತ)

ನಾನುಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಗಳೇ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲವೂ
ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಭಾರವಾಗಿದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಶೋಕದಿಂದ)

ಬಸವಯ್ಯ,
ನನ್ನೊಬ್ಬನೇ ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಹೋಗುವೆಯೆಲ್ಲಿ?

ಬಸವಯ್ಯ - ಮರುಗದಿರು, ಮಿತ್ರನೇ; ಈ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲಿ
ಧೈರ್ಯಗಡಬೇಡ. ಮೋಸಗಾರರು ನೀವು
ಎಂದಿಬ್ಬರನೂ ಹಳಿದು, ನನ್ನನೀ ಗತಿಗಳೆದ
ಆ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲನಿಗೆ ತಕ್ಕುದನೆ ಮಾಡು!
ನಿನಗಿದೇ ನಾನೀವ ಕಟ್ಟಕಡೆ ಸಂದೇಶ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿ! ಶಿವಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಸನ್ಯಾಸಿಯಿತ್ತುದಿದು;
ಈ ಪತ್ರವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೈದರನಡೆಗೆ
ಹೋಗಿ, ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಪಾಳ್ಗೆಗೆ
ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವೆಂದಿಗೂ ದೊರೆಯದಂತೆ
ಮಾಡುವಿರಾ! ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೊಂಡ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ
ತಗುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನೆ ಮಾಡುವಿರಾ? ಹೇಳಿ!
ಮಾತುಕೊಡಿ (ಶಾಗದವನ್ನು ನೀಡುವನು)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ದುಃಖದಿಂದ)

ಬಸವಯ್ಯ, ನಾನು ಇನ್ನಾಗೆಂದು
ಈ ಕಾರ್ಯವನು ಮಾಡಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಲಿ?

ಬಸವಯ್ಯ - ನನಗಾಗಿ! ನನಗಾಗಿ ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ!

ನನ್ನ ತಂದೆಯ ನೆನೆದು ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ!
ನನ್ನೆದೆ ತಣಿಯಲೆಂದು ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ! -
ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಬಿಡಬೇಡಿ.

ಮಾತುಕೊಟ್ಟರೆ ನೀವು, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ
ಮಡಿಯುವೆನು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ, ಇದೊ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಞೆಯಿದು:
ಬಾಳನೇ ಬಲಿದೆತ್ತು ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯ ಸಲಿಸಿ
ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದುವೆನು!

ಬಸವಯ್ಯ - (ನರಳುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ ನೋವು!
(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಉಪಚರಿಸಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ, ಆ ತಂಗಿ ರುದ್ರಾಂಬೆಗೇನೆಂದು
ಹೇಳಲಿ! ಈ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳಿ ಅವಳೆಂತು
ಜೀವದಿಂದಿರುವಳು? ಓ ತಂಗಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ,
(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕಣ್ಣೆರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)
ನಿನ್ನಿನಿಯನನು ಸೆರೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ
ಕಾಡಿನಲಿ ಕೊಲಲೆಂದೆ ನನ್ನನಟ್ಟಿದೆಯಾ?

ಬಸವಯ್ಯ - (ಕನವರಿಸಿ)
ಯಾರದು? ತಂದೆಯೇ? ಬಾ, ತಂದೆ, ಬಾ.
ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯನು ನಾನು ನಡೆಸಲಾರದೆ ಹೋದೆ.
ಮುನಿಯದಿರು. ಅದಕೆ ಇವರಿಬ್ಬರನು ನೇಮಿಸಿಹೆ.
ಅದಾರದು? ತಾಯಿಯೇ? ಬಾರಮ್ಮಾ, ಬಾ.
(ಮಗುವಿನಂತೆ ತೊದಲಾಡುತ್ತ ಕೈ ನೀಡುತ್ತ)
ನನ್ನನೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ! ನನಗೆ ಹಸಿವಾಗಿದೆ! -
ಅಮ್ಮಾ, ಆ ಕೆರೆಯ ಬಳಿಯಲಿ ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ಹಿಡಿದು
ರುದ್ರಾಂಬೆಗಿತ್ತೆನಮ್ಮಾ. ಏನು ಚೆಲುವೆ ಆ ಹುಡುಗಿ!
- ನನ್ನ ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆಯಿದು, ಶಿವಯ್ಯಾ!
ಮುಟ್ಟದಿರು! - ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನವನ ಬಳಿಗೇಕೆ
ಹೋಗುವುದು? ಇತ್ತ ಬಾ. ನೋಡಿಲ್ಲಿ! ನೋಡಿಲ್ಲಿ,
ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಎಷ್ಟು ಚೆಲುವಾದ ಹೂವುಗಳು!
(ಹುಡುಗರಂತೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ನಡುಗುವನು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಉತ್ಕಮಣ ಚಿಹ್ನೆಯಿದು. ಕಾಲವೇ
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವುದು ಮರಣವೈತರುವಾಗ.
ಅವನೀಗ ಬಾಲ್ಯದುದ್ಯಾನದಲಿ ತಿರುಗುತಿಹನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಕರೆಯುವನು) ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ - (ಮೊದಲಿನಂತೆ) ಬಂದೇ! ಬಂದೇ! ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಿಲ್ಲು!
ನೋಡಲ್ಲಿ, ಹಸರು ಬಯಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲೆನಿತು
ಮುದ್ದಾಗಿ ಮಲಗಿಹುದು! - ಅಯ್ಯೋ, ರುದ್ರಾಂಬೆ
ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಳು ಅಲ್ಲಿ! ಬೇಗೆತ್ತು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತ) ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ - ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನೆನ್ನನೇ ಮದುವೆಯಾಗುವೆಯಾ?
ಕೇಳಲ್ಲಿ, ಕೂಗುತಿದೆ ಕೋಗಿಲೆ 'ಕುಹೂ' ಎಂದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ)
ಬಸವಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯ, ರುದ್ರಾಂಬೆಗಾಗಿ-
ಯಾದರೂ ಬದುಕಲಾರೆಯಾ?

ಬಸವಯ್ಯ - (ರೇಗಿದಂತೆ) ಓ ರುದ್ರಾಂಬೆ,
ಮುಡಿಗೆದರಿ ನಿಂತಿರುವೆ ಏಕಿಂತು? ಏನಿದು?
ಹುಚ್ಚಿಯಂತಿಹೆಯಲ್ಲ! ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವೆ?
ಹಾಗಾದರಿನ್ನು ನೀ ರುದ್ರಾಂಬೆಯಲ್ಲವೇ?
ಮಾತಾಡು! ಮಾತಾಡು, ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ! -
ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೋ! - (ಬೇರಿ)
ಅವನಲ್ಲ! ಅವನಲ್ಲ! ಅವನು ಹೊನ್ನಯ್ಯ!
ಅಯ್ಯೋ ಅವನನೇತಕೆ ತಿವಿದು ಕೊಂದೆ? (ಅಳುತ್ತಾನೆ)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಏನಿದು ಮಂತ್ರಿಗಳೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಸುಯ್ಯು) ಏನಿಲ್ಲ! ಎಲ್ಲ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ!

ಬಸವಯ್ಯ - ಆಹಾ! - ಏನಿದು ಶಾಂತಿ! - ಯಾರಿವನು! -

ನಿಲ್ಲಿ! ನಿಲ್ಲಿ! ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ! -

ಕವಿವರ್ಯರಿಹರಲ್ಲಿ! ಇನಿತು ದಿನ ನಿಮ್ಮನೇ

ನಾನರಸುತಿಡ್ಡೆ! ಜ್ಯೋ - ತಿ ಜ್ಯೋ - !

(ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಎಲ್ಲ ಮುಗಿದುದು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ಮುಂದೇನು ಗತಿ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ದೂರ ನೋಡಿ) ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲಿ, ನಾವಾಗ ನೋಡಿದಾಗ?

ಈಗ ಒಂದೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೌದು; ಆ ಪಾಪಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ನಾವು ಬಂದಾಗ. ನಾವು ಕೆಳಗಿಳಿದ ವೇಳೆ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಬೆಚ್ಚಿ ಆಲಿಸಿ) ಅದೇನು? ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಆಲಿಸಿ) ಬಿದನೂರ ಕಡೆಯಿಂದ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ) ಹೌದು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಮ್ಮನಾಕ್ರಮಿಸಲು ಬರುವರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಗೇನು ಮಾಡುವುದು? ಕಳೆಬರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಯದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಚಿಂತೆ ಬೇಡ, ನಾನೊಂದುಪಾಯ ಹೂಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಗೆ ಬೇಗ ಹೋಗಿ ಮುಂದಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನಾಳಿಸಿ. ತಡಮಾಡಿದರೆ ಶಿವಯ್ಯನಿಂದ ಏನಾಗುವದೋ ನಾನರಿಯೆ! ಅವನು ನಿಂಬಯ್ಯನ ಗೂಢಚರನಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು! ಬೇಗ! ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವರೇ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನಾನೇ ಬಸವಯ್ಯನನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆತನ ದೇಹವನು ಬಿದನೂರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು! ನೀವೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು. - ನಡೆಯಿರಿ! ಬೇಗ ನಡೆಯಿರಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ! (ಹೋಗುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ದೂರ ನೋಡುತ್ತ) ಬಿದನೂರಿನಿಂದ ಐತರುವ ರಾಜಭಟರಿರಬೇಕು! ಬರಲಿ! ನಾನೆಯೆ ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದೆನೆಂದೂ ಅವರನಾಕ್ರಮಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿಯಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರು ಖುರ ಪುಟ ಧ್ವನಿಗಳನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ದೌಡಾಯಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳುವೆನು. ನಂಬಿದರೆ ಒಳಿತಾಯ್ತು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೆಳೆಯನಿಗೆ ಚರಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನಾದರೂ ನಡೆಸುವನು. - ನಂಬದಿರೆ, - ನಂಬದಿರೆ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ! - ವೀರನಂದದಿ ಅರಿಗಳನಿರಿದು (ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ) ಓ ಮಿತ್ರಾ, ನಿನ್ನೆಡೆಯೆ ಶವವಾಗಿ ಬೀಳುವೆನು. (ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನು ಹೊರಗಳೆದು) ಬಸವಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಈ ಕೆಲಸವನು ನಿನಗಿಂದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ! (ಬಸವಯ್ಯನಡೆಗೆ ತಿವಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕೆಂಪಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ) ನಾಕು, ಇದರಿಂದ ಅವರು ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಾರೆ. (ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್ಣೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು : ದೃಶ್ಯ ೩

[ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹೈದರನ ಸೇನೆಯ ಶಿಬಿರ. ಪಹರಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಮುಸಲ್ಮಾನ. ಅವನು ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಸೇದುತ್ತಿರುವನು.]

ಒಂದನೆ - ಸಾಹೇಬರೆ, ಈ ನಾಡು ಎಷ್ಟು ಚೆಲುವಾಗಿದೆ, ನೋಡಿ, ಮಾಲೆ ಮಾಲೆಗಳಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಆ ಹಸುರು ಮಲೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬವು ಹೇಗೆ ತಳತಳಿಸಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದೆ! ಅದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಹೊಂಬೆಳಕಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯ ನೀರಿಗೇ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಂತಿದೆ!

ಎರಡನೆ - (ಹೊಗೆ ಬತ್ತಿ ಸೇದಿ) ಹೌದು, ರಾಯರೆ, ನಾಡೇನೊ ಚೆಲುವಾದುದೆ! ಆದರೆ ಈ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದೂ ಬಹು ಕಷ್ಟ. ನೋಡಿ, ಮೊನ್ನೆ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳೆಯಗಾರನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಕೂಡ ನಮ್ಮಿಂದಾಗದೆ ಹೋಯಿತು. ನಾಳೆ ಬಿದನೂರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸವೋ ಏನೋ? (ಹೊಗೆ ಬತ್ತಿ ಸೇದುವನು.)

ಒಂದನೆ - ಬಿದನೂರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದು.

ಎರಡನೆ - ಅದೂ ಮಲೆನಾಡಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ - ಆದರೇನು? ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿವೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜಕುಮಾರರು ಎಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವರು ಜನಗಳಿಗೂ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡರಾಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ

ಗೂಢಚಾರರಾಗಿರುವ ರಾಮರಾಯರಿಲ್ಲವೇ? ರಂಗದಾಸರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದವರೂ ಅವರೇ, ಆ ಕಾಗದವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದು.

ಎರಡನೆ - ಇಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಎರಡು ದಿನಗಳಾದುವು. ಇನ್ನು ಎಷ್ಟುದಿನ ಹೀಗೆಯೇ ಕುಳಿತಿರುವುದು?

ಒಂದನೆ - ಆ ಚಿಂತೆ ಬೇಡ. ನಾಳೆಯೇ ಹೊರಡಬಹುದು. ಇವತ್ತು ಬಿದನೂರಿನ ರಾಜಪುತ್ರರೇ ಬಂದಿದ್ದಾರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ.

ಎರಡನೆ - ಯಾವಾಗ ಬಂದರು?

ಒಂದನೆ - ಆಗಲೇ ಬಂದರಂತೆ. ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆ - ರಾಯರೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನಮಗೆ ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೇಟೆ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು! ಅಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ - ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆ - ಹಾಗೆಂದರೇನು? ನಾವು ಗೆಲ್ಲಲಾರೆವೇ?

ಒಂದನೆ - ಗೆಲ್ಲುತ್ತೇವೆ! ಆದರೆ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗಾಗಿ ನಾವು ರಾಜ್ಯಗೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಊಟಿಗೀಟಿಗವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆ - ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಯೋಜನ?

ಒಂದನೆ - ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರು ಬರುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆ - ಇದೊಳ್ಳೆಯ ಮಾತು! ಹೆಸರಿಂದೇನು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುತ್ತದೆಯೇ?

ಒಂದನೆ - ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ ಕಪ್ಪ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ಎರಡನೆ - ನಮಗೆ?

ಒಂದನೆ - ನಮಗೂ ಬಹುಮಾನಗಳು ದೊರಕಬಹುದು.

ಎರಡನೆ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಅದೇನು ಸದ್ದು?

ಒಂದನೆ - (ಆಲಿಸಿ) ಗೂರಸಿನ ಸದ್ದು! ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಎರಡನೆ - (ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಬಿಸುಟು) ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿ!
(ಇಬ್ಬರೂ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿರಿದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.)

ಒಂದನೆ - (ನೋಡಿ) ಒಬ್ಬನೆ ಸವಾರ! ಎಷ್ಟು ಜೋರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ!

ಎರಡನೆ - (ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿ) ಮುದುಕನಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ - ಹೌದು, ಯಾರೋ ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಯಿರಬೇಕು.
(ಇಬ್ಬರೂ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು)

ಒಂದನೆ

ಎರಡನೆ} - ನಿಲ್! ನಿಲ್!

(ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಪ್ರವೇಶ)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!

(ಪಹರೆಗಳು ಕತ್ತಿ ಇಳಿಸಿ)

ಒಂದನೆ - ಯಾರು ನೀವು?

ಎರಡನೆ - ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಾವು ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಿಗಳು. ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಪತ್ರವೊಂದಿದೆ.
ತಡಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರಮಾದವಾಗಬಹುದು. ನಾನು ಮಹಾರಾಜರನ್ನೀಗಲೆ ನೋಡಬೇಕು!

ಒಂದನೆ - ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರರು ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ನೋಡಲು
ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನು? ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರರೆ?

ಒಂದನೆ - ಹೌದು, ನಿಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಇದೇನೋ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ! ದಯಮಾಡಿ ಒಳಗೆ ಬಿಡಿ; ಹಿರಿಯ ಕಾರ್ಯವೊಂದಿದೆ.

ಎರಡನೆ - ಯಾರನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಏನು ಹೇಳುವರೋ ನೋಡಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ಬಹುಮಾನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ!

ಒಂದನೆ

ಎರಡನೆ} - ಇತ್ತ ಕೊಡಿ! ಇತ್ತ ಕೊಡಿ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಕೈನೀಡುವರು. ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಪಹರಿ ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಯೆ?

ಒಂದನೆ - ಹೌದು ಸ್ವಾಮಿ, ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಸ್ವಗತ) ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿ ಶಿವಯ್ಯ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಘೋರ ಕೃತ್ಯವನೆಸಗಿದೆಯಾ? ಇರಲಿ! ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಂದ ಪಾರಾಗಬಲ್ಲೆಯಾ!

ಒಂದನೆ - ಉತ್ತರ ಬರುವ ತನಕ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಬಹಳ ದಣಿದಿರುವಂತಿದೆ.

(ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುವನು. ಪಹರಿಯು ವಿ ಸ್ಮಯದಿಂದಲೂ ಗೌರವದಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು : ದೃಶ್ಯ ೪

[ತುಂಗಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯ ಸ್ವಂತ ಬೀಡು. ಶಿವಯ್ಯ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿಯೂ ಆತನ ಸೇನಾಪತಿ ಮ ಹಮ್ಮದಾಲಿಯೂ ಕುಳಿತು ಶಿವಯ್ಯನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕರಣಿಕನೊಬ್ಬನು ಹೈದರನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.]

ಹೈದರಾಲಿ - ಇರಲಿ; ಆ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಹಿಂದೆಯೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಮುಂದಾದುದೇನು?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸೇನಾಪತಿ ನಿಂಬಯ್ಯನೂ ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೂ ಸೇರಿ ಮೋತ್ರಿಯಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣನೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೆರಮನೆಗೊಯ್ದರು. ಶಿವಯ್ಯನೆಂಬ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಬಹಳ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಗೂಢಚರರೆಂದು ತಾವು ಹೇಳಿದ ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಬುದ್ಧಿವಾದದಂತೆ ನಾನೂ ಶಿವಯ್ಯನೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ

ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರ ಶಿವಯ್ಯ
ಗಾಯಗೊಂಡು ಕೆಳಗುರುಳಿದನು. ನಾನು ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಲು ಬಂದೆ. ನನ್ನನ್ನು
ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ರಾಜ್ಯ ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗದಂತೆ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು.

(ಕೈಮುಗಿಯುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಬಸವಯ್ಯನವರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಣಿ ನಿಂಬಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಇವರ ಭಯದಿಂದ
ಅಂಜಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಹಾಯ ದೊರೆತರೆ ಎಲ್ಲವೂ ನೇರವಾಗುವುದು.

ಹೈದರಾಲಿ - ನಾವು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಲು ಒಪ್ಪುವಿರೋ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಈ ದಾಳಿಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀವೆ ವಹಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಸಂತೋಷದಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಕಪ್ಪ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ - ಅಪ್ಪಣೆ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯವರೇ, ಬಸವಯ್ಯನವರಿಂದ ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಕರಾರು ಬರೆಯಿಸಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಆಜ್ಞೆ! (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ) ರಾಜಕುಮಾರರೇ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ಮಾಡುವಿರಷ್ಟೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ - ನಿಮ್ಮ ಕೋಟೆ ಬಹಳ ದುರ್ಗಮವಾದುದೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೌದು, ಸಾರ್ವಭೌಮರೇ; ಆದರೆ ಗುಪ್ತದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಖ್ಯೆ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಎಂಟು ಸಾವಿರ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ನನ್ನ ಕಡೆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ ನಮಗೇ ಸಹಾಯವಾಗುವರು.

ಹೈದರಾಲಿ - (ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೆ) ಇಲ್ಲಿಂದ ನಾವೆಂದು ಹೊರಡಬಹುದು?

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ನಾಳೆಯೇ ಹೊರಡಬೇಕು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಹೌದು, ತಡಮಾಡಿದರೆ ಶತ್ರು ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

(ಪಹರಿ ಕಾಗದದೊಡನೆ ಬಂದು ಸಲಾಂ ಮಾಡುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಏನು ಸಮಾಚಾರ, ಸಯ್ಯದ್?

ಪಹರಿ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ರಾಹುತನೊಬ್ಬನು ಬಿದನೂರಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ದೊರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎನಲು ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ತಮಗೆ ನಿವೇದಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕೊಟ್ಟನು.

(ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೈದರಾಲಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕರಣಿಕನು ಅದನ್ನು ಹೈದರನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರಲು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಬೆಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ - ಸಾರ್ವಭೌಮರೆ, ಮತ್ತೆ ಇದೇನೋ ಪಿತೂರಿ ಇರಬೇಕು!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಇರಲಿ, ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ನೀವು ಭಯಪಡಬೇಡಿ. ಇಂತಹ ನೂರಾರು ತಳ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ನಮ್ಮ ದೊರೆ.

ಹೈದರಾಲಿ - (ಪತ್ರವನ್ನು ಕರಣಿಕನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೆ) ಇದೇನೊ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಪತ್ರ ಯಾರಿಂದ ಬಂದುದು?

ಹೈದರಾಲಿ - ನಮ್ಮ ರಾಮರಾಯರಿಂದ. ನೀವೂ

ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. (ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಓದುತ್ತಿರೆ) ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಆ ಸನ್ಯಾಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೇನಾದರೂ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೇ?

ಶಿವಯ್ಯ - (ಬೆದರಿದಂತೆ) ಹೌದು, ಪ್ರಭೂ. ಅದು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಶಿವಯ್ಯನ ಕೈಲಿತ್ತು. ಆತನನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಹಿಡಿದಾಗ ನಾನು ತ್ವರೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಪತ್ರ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಪ್ರಭೂ, ಬಸವಯ್ಯನವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶತ್ರು ಈ ಪತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಂದವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನೇ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ಹೈದರಾಲಿ - ಇರಲಿ; ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ. ಆ ರಾಹುತನನ್ನು ಬರಹೇಳಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಪಹರಿಗೆ) ಹೋಗು, ಆ ಸವಾರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.
(ಪಹರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ - ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆ, ಏನು ಭಯಂಕರವಾದ ಪಿತೂರಿ ಹೂಡುವರೊ ನಾನರಿಯೆ. ರಾಜತಂತ್ರ ವಿಶಾರದರು ತಾವು. ನನ್ನನ್ನು ಪೊರೆಯಬೇಕು. ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳಟ್ಟಿದ ಮೊಲದ ಮರಿಯಂತೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ಕಾಪಾಡಬೇಕು, ನನ್ನ ಭಾಗದ ದೇವರಾಗಿ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಇರಲಿ; ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ಭಯಪಡಬೇಡಿ. ನಾವು ಸತ್ಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋಲಿಲ್ಲ.
(ಪಹರಿಯೊಡನೆ ಲಿಂಗಣ್ಣಮಂತ್ರಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಯ್ಯ ದಿಗಿಲು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣಮಂತ್ರಿ ಹೈದರಾಲಿ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗಳಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರತಿಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಆಗಂತುಕನನ್ನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ರೋಧಮಿಶ್ರವಾದ ತಿರಸ್ಕಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಶಿವಯ್ಯನ ಕಡೆ ದುರುದುರುನೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅದುವರೆಗೂ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನೇ ಬೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಯ್ಯ ಆಗ ತಲೆ ಬಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಇದಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸಿ)

ಹೈದರಾಲಿ - ನೀವು ಬಿದನೂರಿನಿಂದ ಬಂದವರೋ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಧೀರವಾಣಿಯಿಂದ) ಹೌದು, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳೆ!

ಹೈದರಾಲಿ - ಬನ್ನಿ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅಪ್ಪಣೆ. (ವಂದನೆಯನ್ನು ತಲೆಬಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ - ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಇವರಾರು? (ಲಿಂಗಣ್ಣ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ - ಇವರೇ ಆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಓಹೋ, ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಲು ತಲೆಯೇ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಇವನು ಬಸವಯ್ಯನಲ್ಲ. ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನನು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲೆಮಾಡಿ ಬಂದಿರುವ ಶಿವಯ್ಯನವನು!

ಶಿವಯ್ಯ - (ನಗುವನ್ನು ನಟಿಸಿ) ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ನೋಡಿ; ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜವಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ) ಏನು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಅಂತೂ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರೇನು? ಅಯ್ಯೋ, ಶಿವಯ್ಯ, ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಮಡಿದೆಯಾ? (ಶೋಕಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ - ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಿಮಗೆ ಈ ಪತ್ರವೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಧರ್ಮಾವತಾರ, ನನ್ನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಿ. ಶಿವಯ್ಯನಿಂದ ಬಸವನಾಯಕರಿಗೂ ಅವರ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೂ ಆಪ್ತ.

ಶಿವಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಇವರು ಆಪ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಒಬ್ಬರು. ನನಗೂ ಇವರು ಆಪ್ತರಲ್ಲ. ಏನೋ ಕಪಟ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ) ಶಿವಯ್ಯ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿ ಒಡನೆಬಂದ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಈಗ ನಾನೇ ರಾಜಕುಮಾರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ?

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ) ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರಿ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಹೇಳಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಸ್ವಾಮಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರು ನನ್ನನ್ನೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನನೂ ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದರು. ಈ ಶಿವಯ್ಯನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೆಂಬೊಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನ ಮಿತ್ರನೂ ಸೇರಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದರು. ನಾನಿದ್ದ ಸೆರೆಗೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ತೃಣಾನಂದ ಪರಮಹಂಸರೆಂಬ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ತೇಜಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ನಮಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯರಿಗಾಗಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಾದೆವು. ಅವರು ತೋರದಿರಲು ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಕುದುರುಗಳನ್ನೇರಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟೆವು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕಾಡಿನ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಾಣದೆ ವಕ್ರಪಥದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದೆವು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಈ ಶಿವಯ್ಯನೂ ಅವನಿಂದ ಕೊಲೆಯಾದ ಬಸವಯ್ಯನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುಂಚೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಬನಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಸರಿದಾರಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಬರುತ್ತಿರಲು ಕುಂಸಿಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ರೋದನ ಕೇಳಿಸಿತು. ಬೇಗಬೇಗನೆ ತೇಜಿಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ದೌಡಾಯಿಸಿ ಬಂದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳು ನಿಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದೆವು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಪಾತದಿಂದ ರೋದನ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂಡೆಯನ್ನೇರಿ ಪ್ರಪಾತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಸವಯ್ಯನ ತಲೆಯುಡೆ ಆ ಅರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಏನೋ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಪಾತದೊಳಗೆ ಇಳಿದೆವು. ಅಯ್ಯೋ, ಏನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ! ಬಸವಯ್ಯನು ಜಜ್ಜರಿತ ದೇಹವಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಶಿವಯ್ಯ ಅವನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತಳ್ಳಿ. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅವಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದು, ನಾವು

ಕಂದರದೊಳಗಿಳಿಯಲು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕುದುರೆಯೊಂದನ್ನೇರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪುನಃ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕುದುರೆಯಿತ್ತು. ಬಸವಯ್ಯನು ಸಾಯುವಾಗ ನನಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರನ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಖುರಪುಟಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ನಿಂಬಯ್ಯನು ಅಟ್ಟಿದ ಆಳುಗಳೆಂದು ಊಹಿಸಿದೆವು. ಮಿತ್ರನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನ ದೇಹಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮನಸಿಟ್ಟು, ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಓಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಏನೋ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತನು. ಅವನ ಗತಿ ಏನಾಯಿತೋ ನಾನರಿಯೆ! ನೀವು ಈ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು 'ಬಸವಯ್ಯ' 'ರಾಜಕುಮಾರ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೋಸಗೋಳಿಸಿ ತಾನೇ ಬಸವಯ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳೆ, ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮೆದುರು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ, ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬೇಕು.

ಹೈದರಾಲಿ - ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯವರೆ, ಕಥೆಯೇನೂ ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಇವರು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು. ಕೈಸರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದೇ ಈ ಕಾಗದ ತಂದಿದ್ದಾರೆ, ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಲೆಂದು! ನಿಜವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ತಮ್ಮೆಲ್ಲಾಗಲೆ ಅರುಹಿದ್ದೇನೆ. ಇವರ ಒಳಸಂಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತೀರಿಹೋದ ಬಸವನಾಯಕರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನಾದ ಬಸವಯ್ಯ ನಾನೆ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆದೋರಬೇಕು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಎಲವೋ ಶಿವಯ್ಯ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದೆಯಾ?

ಶಿವಯ್ಯ - ಸುಳ್ಳಾದಬೇಡಿ. (ಹೈದರನಿಗೆ) ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಇವರು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದೆ ಸುಳ್ಳು!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾಗಿಯೂ ನೀವಿಂತಹ ಘೋರಕೃತ್ಯ ಈಗ ಪಿತೂರಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೀರಾ? ನಿಮಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಬೇಕು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ವೀರರು ಸಾಯಲಂಜುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯುವುದೆ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ. - ಇವನು ಬಸವಯ್ಯನಲ್ಲ! ಆತನ ಕೊಲೆಗಾರನಾದ ಶಿವಯ್ಯನಿವನು! ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ನನ್ನದು ಸುಳ್ಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನೇ ವಿಧಿಸಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ತೋರಿಸಿ) ನಿಮ್ಮ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಇವರೇ ಸಾಕ್ಷಿ!

ಹೈದರಾಲಿ - ಇರಲಿ, ನಾನೀಗ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ರಂಗದಾಸನನ್ನು ಬರಮಾಡಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಪಹರಗೆ) ಹೋಗು, ರಂಗದಾಸರನ್ನು ಕರೆದುತಾ.
(ಶಿವಯ್ಯನು ಬೆಚ್ಚಿ ನಡುಗುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ - ಬೆದರಬೇಡಿ, ಬಸವಯ್ಯನವರೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಿಥ್ಯೆ ಈಗಲೆ ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ.
(ಪಹರಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವೇಷದ ರಂಗದಾಸನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ರಂಗದಾಸನು ಹೈದರಾಲಿಗೂ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೂ ನ
ಮಿಸಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ)

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ನಮಸ್ಕಾರ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ) ಶಿವಯ್ಯನವರೆ, ನಮಸ್ಕಾರ!

ಶಿವಯ್ಯ - (ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು) ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತಂತಿದೆ. ನಾನು ಶಿವಯ್ಯನಲ್ಲ; ಬಸವಯ್ಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - (ಹಸಿತವದನನಾಗಿ) ಎಂದಿನಿಂದ, ಸ್ವಾಮಿ?

ಹೈದರಾಲಿ - ರಂಗದಾಸರೆ, ನಿಮಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ, ಮಹಾಪ್ರಭೂ! (ಲಿಂಗಣ್ಣನನು ತೋರಿಸಿ) ಇವರೇ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಗಳು! (ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ) ಇವರ ಹೆಸರು ಶಿವಯ್ಯ!

ಶಿವಯ್ಯ - ಸ್ವಾಮಿ, ಇವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯ ಮರೆತುಹೋಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರೂ ಪಿತೂರಿಗೆ
ಸೇರಿರಬೇಕು. ಕಾಪಾಡಬೇಕು, ಮಹಾಪ್ರಭೂ!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಈ ರಂಗದಾಸರ ಪರಿಚಯವಿದೆಯೆ ನಿಮಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಇವರು ರಂಗದಾಸರೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ತೃಣಾನಂದ ಪರಮಹಂಸರ ಶಿಷ್ಯರೆಂದು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲೆ.

ಹೈದರಾಲಿ - (ಕೋಪದಿಂದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ) ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಮಣ್ಣೆರಚಲೆಂದು
ಬಗ್ಗೆಯೋ? (ರಂಗದಾಸಗೆ) ಇವನು ಶಿವಯ್ಯನೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತೆ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ - ಹೌದು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆ!

ಹೈದರಾಲಿ - ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಇನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಸಾಕು. ಇವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ. ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಶೂಲಕ್ಯೇರಿಸಬೇಕು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಸೈಯದ್, ಈ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಬಂಧಿಸು. (ಪಹರಿ ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಕೋಳ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ - (ಮೊಳಕಾಲುರಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ) ಮಹಾವ್ರಭೂ, ಮರೆಹೊಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ತಪ್ಪಾಯ್ತು; ಕಾಪಾಡಬೇಕು! - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ರಕ್ಷಿಸಿ!

ಹೈದರಾಲಿ - ಕೊಲೆಪಾತಕಾ, ನಿನಗೆ ಮರಣವೆ ಶರಣು! . . . ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು, ಸಯ್ಯದ್. (ಪಹರಿ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಅವನನ್ನು ಇಂದೇ ಶೂಲಕ್ಯೇರಿಸುವುದು ಬೇಡ. ಬಿದನೂರಿನ ಅಪರಾಧಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬೀಳುವರು.

ಹೈದರಾಲಿ - ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಂತೆಯೆ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. (ರಂಗದಾಸಗೆ) ರಂಗದಾಸರೆ, ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸೆರೆಗಾಹಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ. (ರಂಗದಾಸರು ಕೈಮುಗಿದು ಹೋಗುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಾನು ತಿಳಿಯದೆ ಆಡಿದ ಕಠಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀವು ನಮ್ಮಾಪ್ತರು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ತಾವು ಹಾಗೆ ಬೇಡುವುದುಂಟೆ? ಇಂತಹ ಸಮಯದಲಿ ಎಂತಹರೂ ತಪ್ಪುವರು! ತಿಳಿದವರು ಅದನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೈದರಾಲಿ - (ಮುಗುಳ್ಳಗುತ್ತ) ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ನಾನು ದುಡುಕಲಿಲ್ಲ. (ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ನಾಚಿ ತಲೆಬಾಗುವನು.) ಅದುದಾಯಿತು. ನಾವು ನಾಳೆಯೆ ಬಿದನೂರಿಗೆ ಹೊರಡುವೆವು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ದುಃಖದಿಂದ) ಬಸವಯ್ಯನ ಸಾವಿನಿಂದ ನನ್ನ ಕೈ ಮುರಿದು ಹೋದಂತಿದೆ. ಏನಾದರೇನು? ನಮ್ಮ ರಾಜವಂಶ ಹಾಳಾಯಿತು.

ಹೈದರಾಲಿ - ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೂ ಬೇಡವೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅದೊಂದೇ ಇನ್ನು ನನಗುಳಿದಿರುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ.

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು : ದೃಶ್ಯ ೫

[ಬಿದನೂರಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬಯ್ಯ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ಸೋಮಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಬಸವಯ್ಯನನು ಹೊನ್ನಯ್ಯನೇ ಸಂಹರಿಸಿದನೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವೇ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇದರೊಳೇನೋ ರಹಸ್ಯವಿರಬೇಕು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ನಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ; ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿದುಕೊಂಡು ರಕ್ತಮಯವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಭಯಾನಕವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ದೃಶ್ಯವನು ನೆನೆದನೆಂದರೆ ನನಗಿನ್ನೂ ಮೈನವಿರೆದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಅದುವರೆಗೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಬಲ್ಲನೆಂದು ನಾನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹಾಗಾದರೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಅವರೊಡನೆ ಓಡಿಹೋದವನಲ್ಲ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇಲ್ಲ, ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿವಯ್ಯನೇ ಕಾರಣ ಅವರಿಬ್ಬರನೂ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಕಡ್ಡಾಯ್ಯಲು. ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷಿ. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಬಿದನೂರು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪರರಾಜರ ಕೈವಶವಾಗುವುದಲ್ಲ ಎಂದು, ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ದೇಶಭಕ್ತಿ ನಿರುಪಮ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನೇ ಬಲಿದಾನಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರೆಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿದರು?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಏನೋ? ಅದು ತಿಳಿಯದಿದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹೊನ್ನಯ್ಯನಲ್ಲಿ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ರುದ್ರಯ್ಯನು ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಿತ್ರಹತ್ಯೆ ಆತನನ್ನು ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿಂಬಯ್ಯ, ಮುಂದೇನು ಕೇಡಹುದೋ ನಾನರಿಯೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸುಮ್ಮನೆಯೆ ಬಿಡುವರೇ? ಯಾವ ದೊರೆಯನು ಕೂಡಿ ದಂಡತ್ತಿ ಬರಲೆಂದು ಹೋಗಿರುವರೋ? ಆತನ ದ್ವೇಷ ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪದ ದ್ವೇಷದಂತೆ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡದು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಅಹುದು; ಮುದುಕನೊಂದು ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ. ಆದರೂ ನಿನಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಬೇಡ. ಅಸುವಿರುವವರೆಗೆ ನಿನಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವೆನು.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಹೊರಗಿನ ರಾಜರು ದಂಡತ್ತಿಬರುವ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ಜನರೇ ದಂಗೆಯೇಳುವ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ರಾಜಪುತ್ರನನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕಾಡುಕಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಜನರು ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಕೋಲಾಹಲ ಮೊಳೆದೋರುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ಉದಾಸೀನಮಾಡಿದರೆ ಸನ್ನಿವೇಶ ದುರ್ದಮ್ಯವಾಗಬಹುದು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಜನರ ಭಯವಂತಿರಲಿ, ಸೋಮಯ್ಯ; ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಸಮಸ್ಯೆ ನನಗೆ ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾಗಿದೆ! ಆತನ ಮೇಲೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಾವಲಿಡಬೇಕು. ಅಂತಹ ಆದರ್ಶವಾದಿಗಳ ಸೌಮ್ಯತೆ ಸಿಡಿಲನಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಮುಗಿಲಿನ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಂತೆ ಅಪಾಯಕರ.

ಸೋಮಯ್ಯ - ಅವರೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ರುದ್ರಯ್ಯನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅವನ ಹಿಂದೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ದುಃಖಭಾರದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದಗಡೆ ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಇರುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಬಾ ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ನಿನ್ನಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ- (ದುಃಖದಿಂದ) ದೇವಿ, ರಾಜ್ಯದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಗೆಳೆಯನನು ಕೊಂದೆ. ಬಹುಜನರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನೆದೆಗೆ ನಾನೆ ಇರಿದುಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ ಮಿತ್ರಹತ್ಯಾಯಾತನೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಾನೆಸಗಿದುದು ಬಹು ಘೋರಕರ್ಮ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವಾವುದೂ ದುಷ್ಟತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗದು. ನಿನಗಾವ ಪದವಿ ಬೇಕಾದರೂ ಅದನಿತ್ತು ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವೆವು.

ರುದ್ರಯ್ಯ - ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರ ಪರವಾಗಿ ನನ್ನದೊಂದು ಬಿನ್ನಹವಿದೆ. ಅವರು ನಾಡಿನ ಮೇಲೆಗಾಗಿ ಗೆಳೆಯನನ್ನೇನೊ ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯನವರು ಸಾಯುವಾಗ ತಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದರಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರರ ಮೃತ ದೇಹವನ್ನು ಅವರಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಿನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯಬಹುದು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಆದರೆ ಕಳೆಬರಕ್ಕೆ ಬಹಿರಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಯಲಾಗದು. ಜನರು ಉದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ- ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ, ನೀನೂ ನೆರವಾಗು ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಗೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಅಪ್ಪಣೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ- ದೇವಿ, ನಾನೀಗ ಹೊರಡುವೆನು. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕದಡಿಹೋಗಿದೆ. ನಾಳೆ ಬಂದು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡು. ನಿನಗಾರ ಭಯವೂ ಬೇಡ. ನಿನ್ನನು ಪೊರೆಯುವ ಭಾರ
ನಮ್ಮದು.(ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವನು)

ರುದ್ರಯ್ಯ - ಏನಿದು ಗೂಢಚರರಿಬ್ಬರೂ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವರು!
(ಗೂಢಚರರಿಬ್ಬರೂ ಬರುವರು. ನಿಂಬಯ್ಯನು ಗಾಬರಿಯಿಂದ)

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಏನು ಬಂದಿರಿ? ಏನು ಸುದ್ದಿ?

ಒಂದನೆ - ಸ್ವಾಮಿ, ಹೈದರಾಲಿಯವರ ಸೇನೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದಿದೆ. ನಾಳೆಯ ಬಿದನೂರಿಗೆ
ದಾಳಿಯಿಡುವಂತೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದಾರಂತೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಏನೈ ನೀನಾಡುವುದು? ಬಸವಯ್ಯ ಮೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೆ - ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನರಿಯೆವು. ಹೈದರಾಲಿಯವರ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ರುದ್ರಯ್ಯ - ಆತನೇ ಶಿವಯ್ಯನಿರಬೇಕು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಾನಾಡಿದುದು ನಿಜವಾಯಿತು. ನಾವಿನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ರುದ್ರಯ್ಯ, ಸೇನೆಗಳನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು. ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮಾನಗಳನು ಹಂಚಿ
ಹುರಿದುಂಬಿಸು. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬೀದಿಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಭಟರನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಜನರು ದಂಗೆಯೇಳದಂತೆ
ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (ರುದ್ರಯ್ಯ ನಮಿಸಿ ತೆರಳುವನು) ಗೂಢಚರರೆ, ನೀವೂ ನಡೆಯಿರಿ. ವಿಶೇಷ
ವರ್ತಮಾನಗಳೇನಿದ್ದರೂ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

ಒಂದನೆ

ಎರಡನೆ} - ಅಪ್ಪಣೆ (ಬಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಹೋಗುವರು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ಸೋಮಯ್ಯನಿಗೆ) ನೀನೂ ನಡೆ. ಸೈನ್ಯಕಾರ್ಯದಲಿ ರುದ್ರಯ್ಯನಿಗೆ ನೆರವಾಗು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆಯೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸು. (ಸೋಮಯ್ಯ ಹೊರಡುವನು.) ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಿನ್ನ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅನಾಹುತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆಯೋ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲೇ ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಇರಲಿ, ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಈಗ ಸಮಯವಿಲ್ಲ. ಶವಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವಾಗುವ ನೆವದಿಂದ ನೀನು ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕಾವಲಿದ್ದು ರಹಸ್ಯಗಳೇನಾದರೂ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೆ ಬಂದು ತಿಳುಹಬೇಕು. ತಿಳಿಯಿತೇ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಅಪ್ಪಣೆ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನೀನೀಗ ಹೊರಡಬಹುದು. (ಜಟ್ಟಿ ಹೋಗುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪ್ರಿಯತಮ, ಹೈದರಾಲಿಯಂತಹ ಬಲಶಾಲಿಯನು ನಾವು ಗೆಲ್ಲುವೆವೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಹೋರಾಡಿ ಗೆಲುವುದಾಗದಿದ್ದರೆ ಹಣದಿಂದ ಗೆದ್ದರಾಯಿತು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹಣದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಆಗಲಿ, ಪ್ರಿಯೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಾಳೆಯ ದೂತನನ್ನು ಅಟ್ಟುತ್ತೇನೆ. - ನಿನಗಾ ಚಿಂತೆ ಬೇಡ; ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊ. ನಾನೀಗ ಹೋಗಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. (ನಿಂಬಯ್ಯನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗುವನು. ರಾಣಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ತೆರಳುವಳು.) ಸಮ ಸೈಯ ಮೇಲೆ ಸಮಸೈ! ಎಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ! ಬಸವಯ್ಯನನು ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಕೊಂದನಂತೆ! ಹೈದರನು ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿರುವನಂತೆ! ಶಿವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರು ಅವನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಬಿದನೂರಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಡುವರಂತೆ! ರುದ್ರಾಂಬೆ ಮಂಗಳ ಮಾಯವಾದಳಂತೆ! ಸಮಸೈಯ ಮೇಲೆ ಸಮಸೈ! ಇರಲಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ ಚೆಲ್ವಿಯಾಗಿ ಬಿದನೂರಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾದರೂ ನಾಶವಾಗಲಿ! ನನ್ನ ಜೀವವಾದರೂ ಬಲಿಯಾಗಲಿ!

ತುದಿಯವರೆಗೆ ಧರ್ಮವೋ ಅಧರ್ಮವೋ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನು! ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಅಗಾಧತೆಗೆ ನನ್ನ ಸಾಹಸವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವೆನು! ಮುಂದೆ ಏನಾದರಾಗಲಿ, ವಿಧಿಲಿಖಿತವಿದ್ದಂತೆ!

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಐದು : ದೃಶ್ಯ ೧

[ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯ. ತಿಂಗಳಬೆಳಕು ನಸುಮಬ್ಬಾಗಿದೆ. ಬಿದನೂರಿನ ಹೊರ ಬೀದಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಚಿಂದಿಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಟ್ಟು ತಲೆಕೂದಲು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ವಿಕಾರವೇಷದಿಂದ ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಕ್ರೋಧ ವಿಸ್ಫಾರಿತ ನೇತ್ರಗಳು ರಕ್ತಾಕ್ಷವಾಗಿ ರಕ್ತ ತೃಷ್ಣಾಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಭೀಷಣವಾಗಿವೆ. ಆಕೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧ ದುಃಖಗಳ ಖಡ್ಗಾಖಡ್ಗಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಡುನಡುವೆ ನೀಳವಾಗಿ ಬಿಳಲುಬಿದ್ದ ರೂಕ್ಷ ಕೇಶಪಾಶಗಳನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಒಮ್ಮೆಯೊಮ್ಮೆ ತಲೆಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ತಲೆ ಮೈಗಳ ಮೇಲೆ ದೂಳು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.]

ರುದ್ರಾಂಬೆ -

(ಅನಿಮಿಷನಯನೆಯಾಗಿ ಗಗನದೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಬದ್ಧ ಭುಕುಟಿಯಾಗಿ ದೀರ್ಘಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ)

ಇನ್ನೂ ಮಿಣುಕುತಿವೆ! ಇನ್ನೂ ಮಿಣುಕುತಿವೆ

ಈ ಹಾಳು ನಿಷ್ಕರುಣ ತಾರೆಗಳು! ಹಾಳಾಗಲಿ!

ನಿಮ್ಮ ಕಾಂತಿಯ ಕಣ್ಣು ಸಿಡಿದೊಡೆದು ಹೋಗಲಿ,

ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ನೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟಿಳಿದುಹೋದಂತೆ!

(ತಲೆಕೂದಲು ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ಗಗನ ಶ್ಮಶಾನದಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಪ ಚಿತೆಯೇ,

ಓ ಚಂದ್ರ,

ನಿನ್ನ ಪ್ರೇತಜ್ಯೋತಿಯನ್ನೇಕೆ ಬೀರುತಿಹೆ?

ಸಾಕು, ಸಾಕೀ ನಿನ್ನ ರುದ್ರ ಪರಿಹಾಸಂ! (ಔಡುಗಚ್ಚಿ)

ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲೆಗೈಯಲಾರಿಲ್ಲವೇ

ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಬಾನಿನ ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ?

ಓ ತಾರೆಯೇ, ನುಗ್ಗು, ನಡೆ, ಹೋಗು;

ಚಂದ್ರನಿಗೆ ತಾಗು;

ನೀವಿಬರೂ ಒಡೆದು ಚೂರಾಗಿ ಬೀಳುವಿರಿ!

ಅದ ನೋಡಿ ತಣಿಯುವೆನು! -

ಓ ಶೂನ್ಯವೇ,

ನನ್ನೆದೆಯನಾವರಿಸಿದಂತೆ ವಿಶ್ವವನೇಕೆ

ನುಂಗಿ ನುಣ್ಣನೆ ನೊಣೆದು ತೇಗದಿಹೆ? -

(ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣೆರಚಿಕೊಂಡು ಎದೆಬಡಿದು ತಲೆಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಓ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೇ ಬನ್ನಿ,

ಓ ಗಗನ ಸಾಗರಗಳೇ ಬನ್ನಿ,

ಓ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳೇ ಬನ್ನಿ!

ಓ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಬಾ,

ಓ ಕಾಲ ದೇಶಗಳೇ ಬನ್ನಿ

ನನ್ನೆದೆಯ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಿ, ಬನ್ನಿ! -

ಇಲ್ಲ, ಆ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಲಾರಿರಿ ನೀವು!

ಆ ಶೂನ್ಯದಲಿ ವಿಲಯವಿದೆ!

ನೀವಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣವಾಗುವಿರಿ!

ನೀವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲವಾಗುವಿರಿ!

(ಸಂಪೂರ್ಣ ಹತಾಶಳಾಗಿ ಕೆಳಗುರುಳಿ ಮತ್ತೆ ಮೊಳಕಾಲುರಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)

ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರನೇ, ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರನೇ,

ಶೂನ್ಯವನು ಪೂರ್ಣಗೈಯುವ ಶೂನ್ಯತಮ ಶೂನ್ಯವೇ,

ನೀನೆನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ! ನೀನೆನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿನಿಯನನು ಕೊಲೆಗೈದುದಕೆ - ಅಯ್ಯೋ -

ನೀನೆನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

ಓ ರಾತ್ರಿ! ಓ ಕಾಳರಾತ್ರಿ!

ನೀನೂ ನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ! -

ನಾನು ಅನಾಥೆ! ನಾನು ದುಃಖಿತೆ!

ಓ ಆಕಾಶ! ಓ ನಕ್ಷತ್ರ!

ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ! (ದುಃಖಭರದಿಂದ)

ಅಯ್ಯೋ - (ರೋದಿಸಿ ಗೋಳಾಡಿ)

ನನ್ನೆದೆಯನಿರಿದುದಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಾಕ್ಷಿ!

(ಮುಖ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಹಲ್ಲು ಕಚ್ಚುತ್ತ)

ಎಲವೋ ಪಾಪಿ! (ಫಲಿತಸ್ಥರದಿಂದ)

ಪಿಚಾಚಿ! ಘಾತುಕಾ! ಪಾತಕಿ! ನೀಚ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ! (ಚೀರುವಳು.)

ನಿನಗೆ ಕೈಬಂದುದೇ, ನಿನಗೆ ಮನಬಂದುದೇ

ನನ್ನ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ನನ್ನಿನಿಯನನ್ನಿರಿಯೆ? -

ಅದಕಿದೋ - ಅದಕಿದೋ!

(ಸೊಂಟದಿಂದ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು)

ಅದಕಿದೇ ನಿನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ! (ವಿಕಟವಾಗಿ ನಕ್ಕು)-

(ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಶರೀರದ ಕಾರಿನ್ಯ ಕೋಮಲವಾಗಿ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ ತತ್ತರಿಸಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೂತು ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ.)

ಓ ಇನಿಯ, - ಓ ದೊರೆಯೇ, -

ಓ ನನ್ನ ಬಸವಯ್ಯ,

ನಿನ್ನ ಗತಿಯಿಂತಾಯ್ತು?

ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನನೊಲಿದುದಕೆ! (ಕಡಿದುಬಿದ್ದು ರೋದಿಸಿ)

(ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆದ್ದು ದೃಢತೆಯಿಂದ)

ಮೃತ್ಯು! ಓ ಮೃತ್ಯು! (ಎದೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತ)

ಈ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಲಾರೆಯಾ ನೀನು?

ಹಾಗಾದರಿದೋ! ಬಾ! ತುಂಬು!

(ಕಠಾರಿಯನ್ನತ್ತಿ ಯಾರನ್ನೋ ತಿವಿಯುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ತಂದೆಯೇ, ನನ್ನಿನಿಯನ್ನಗಲಿ ನೀನೂ

ಓಡಿದೆಯಾ? (ಅಳುವಳು.)- ಓ ಶಿವಯ್ಯ,

ಹೆಂಬೇಡಿಯೇ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿ,

ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ತಿವಿದು ಕೆಡಹಿ ಕೊಲಲಾರದೇ

ತಲೆಮರಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿದೆಯಾ? -

ಇರಲಿ! ಇರಲಿ! -

ಅದನಿಂದು ಪೂರೈಸುವೆನು ನಾನು!

ನಾನು!

ರುದ್ರಾಂಬೆಯಲ್ಲದಿಹ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ನಾನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಕೊಂದು, ಹೆಣವನು ತಂದು, ಮಸಣದಲಿ

ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿಹೆಯಾ?

ಆ ಮಸಣದಿಂದ ನೀ ಮರಳಲಾರೆ! -

ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಅಹುದಾದರೆ

ನೀ ಮರಳಲಾರೆ! -

ನಿನ್ನ ರಕ್ತವ ಚೆಲ್ಲಿ

ತಣಿಸುವೆನು ನನ್ನಿನಿಯನಾತ್ಮವನು! -

ಓ ಕಾಳರಾತ್ರಿ,

ಬಾ ನನ್ನೊಡನೆ!

ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿಯ ಕೊಲೆಗೆ -

ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಕೊಲೆಗೆ -

ನರಬಲಿಗೆ! - ಶೃಶಾನ ಬಲಿಗೆ! -

(ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕರಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಐದು : ದೃಶ್ಯ ೨

[ನಡುರಾತ್ರಿ ಮೀರಿದೆ. ಬಿದನೂರಿನ ಹೊರಬಯಲು ಮಸಣದಲ್ಲಿ ಬಸವಯ್ಯನ ಸಮಾಧಿ. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಪಂಜು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ ಗುದ್ದಲಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಿಗೆ ಮಣ್ಣು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಶೋಕ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಓ ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನವೇ, ಸಿಡಿದೊಡೆದು ಹೋದೆಯಾ?

ಮೂಡಣದ ಬಾನ ಕರೆಯಲಿ ಉಷೆಯ ತಣ್ಣೆಳಕು

ಮುಗುಳು ನಗೆಯನು ಬೀರಿಬಹ ಮೊದಲೆ, ಬನಗಳಲಿ

ಉದಯಕಾಲದ ಮೌನವಾರಿಧಿ ವಿಹಂಗಗಳ

ಮಧುರ ಕೂಜನ ತರಂಗಾಳಿಯಿಂದಲ್ಲೋಲ

ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಎಚ್ಚರುವ ಮುನ್ನವೆ, ನಟ್ಟ

ನಡುರಾತ್ರಿಯೊಳೆ ಬಟ್ಟಬಯಲಾಗಿ ಹೋದೆಯಾ?

ಓ ರತ್ನಹಾರವೇ, ಸುಂದರಿಯ ಕಂಠದಲಿ

ನಲಿದಾಡಲೆಂದು ಬಂದಾ ನೀನು ಕಾಡಿನಲಿ

ಸೂಕರನ ಪದಹತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಚೂರಾದೆಯಾ?

ಅರಮನೆಯ ಉದ್ಯಾನದಲಿ ಬೆಳೆದ ಶ್ರೀತರುವೆ,

ಚೈತ್ರದಾಗಮನದೊಳೆ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳೆಗುರುಳಿ

ಹಾಳೊರಲೆಗುಣಿಸಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದೆಯಾ?

ಓ ಮಿತ್ರ, ಓ ನನ್ನ ಬಸವಯ್ಯ, ರಾಜನಿಗೆ

ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಪರದೇಶಿಯಂದದಲಿ

ಮಣ್ಣಾದುದೇ ನಿನ್ನ ಸಿರಿಬಾಳು! - ಎಲೆ ಬದುಕೆ,

ತುತ್ತತುದಿಯಲಿ ನೀನು ಬರಿದೊಂದು ಹಿಡಿಮಣ್ಣು! -

ನಿನ್ನನುಳುಹಲು ನಾನು ಕೈಗೊಂಡ ಸಾಹಸವೆ

ನಿನಗೆ ಮಸಣದ ಮಾರ್ಗವಾದುದೈ, ಬಸವಯ್ಯ!

ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನಾರೊಡನೆ ನನ್ನೆದೆಯ ವೇಧೆಯನು

ಹೇಳುವೆನು? ಆರೊಡನೆ ಕಲೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲಿ,
 ತತ್ತ ದುದ್ಯಾನದಲಿ, ಚರಿಸಿ ಭಾವಮಂಜರಿಯ
 ತಿರಿದು ನಲಿಯುವೆನು? ಮತ್ತಾರೊಡನೆ ರವಿಯುದಯ
 ಶಶಿಯುದಯಗಳನು ಮೈಗುಡಿಗಟ್ಟಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಿ?
 ಸೋದರನೆ, ನೀನೆನಗೆ ಎದೆಯ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದೆ;
 ಬಾಳಿಸುಸಿರಾಗಿದ್ದೆ! ನಿನ್ನನುಳಿದೆನಗಿಂದು
 ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ; ಎದೆಯಿಲ್ಲ; ಉಸಿರಿಲ್ಲ! ನಾನಿಂದು
 ಹುಟ್ಟುಗುರುಡನು; ಬಾಳು ನನಗಿನ್ನು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ!
 ನಿನ್ನನೊಳಕೊಂಡಿರುವ ಮರಣಾಂಧಕಾರವೇ
 ನನಗೆ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪುಂಜವಾಗಿಹುದಿಂದು! -
 ನಿಷ್ಕರುಣ ಲೋಕವೇ,
 ನಿನಗೆ ದಯೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೊಂದಿಲ್ಲ!
 ಆರಳಿದರೇನಂತೆ ನೀನುರುಳುತಿರುವೆ!
 ನಾನಳಿದರೇನಂತೆ? ನೀನಳಿದರೇನಂತೆ?
 ಇರುಳು ಕಳವುದು! ನೇಸರೆಂದಿನಂತೆಯೆ ಮೂಡಿ
 ಹೊನ್ನೀರಿನಿಂದಿಳೆಯ ಮೀಯಿಸುತೆ ಬೆಳಗುವನು!
 ಗಾಳಿ ಬೀಸುವುದೆಂದಿನಂತೆ! ಹರಿಯುವುದು ಹೊಳೆ
 ಹಿಂದೆ ಹರಿದಂದದೊಳೆ! ಮಾಯೆಯಿಕ್ಕುವ ಕರದ
 ತಾಳಲಯಕೆಂದಿನಂತೆಯೆ ಕಾಲದೇಶಗಳು
 ನರ್ತಿಸುತೆ ಸಾಗುವುವು! - ಅಯ್ಯೋ, ಮಾನವನ
 ಎದೆಯೊಲೈಯಿಂದುದಿಪ ಬಗೆಯ ನೆನಹಿಲ್ಲದಿರೆ
 ತೀರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಶೂನ್ಯಕಾಪೋಶನಂ! - (ಚಿಂತಿಸುವನು)
 ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಬಾಳುತಿಹುದಿದಿನ ನೆನಹಿನಲ್ಲಿ;
 ಮುಂದೆಲ್ಲ ಬದುಕಿರುವುದಿದಿನಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಲಿ!
 (ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ ಕೆಂಚಣ್ಣರು ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿ ನಿಂತು)

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಸ್ವಾಮಿ, ನಡುರಾತ್ರಿ ಮೀರಿಹೋಯಿತು.

ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ - ನಾವಿನ್ನು ತಡಮಾಡಿದರೆ ಕೇಡಾಗಬಹುದು. ನಿಂಬಯ್ಯ ಸಂಶಯದ ಪಿಶಾಚಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿ) ರುದ್ರಾಂಬೆ! -
 ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನೆಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದೆಯೇ, ತಂಗಿ? -
 ಕೆಂಚಣ್ಣ, ರುದ್ರಾಂಬೆಯಿಹ ನೆಲೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ನಾನರಿಯೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ತಾಯಿಗಿದು ತಿಳಿಯದಿರುವುದೆ ಲೇಸು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ನೀವೂ ಶಿವಯ್ಯನೂ ರಾತ್ರಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಮರುದಿನವೆ ತಾಯಿ ವೇಷ ಮರಸಿಕೊಂಡು ಅದೃಶ್ಯವಾದರಂತೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಏನುಗತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ತಿಳಿಯದು. ನಿಂಬಯ್ಯ ಕೋಪದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಜಟ್ಟಿ, ನಾನೀಗ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವೀ ಸುದ್ದಿ ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿದರೆ, ನಾನೆ ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಹುಸಿಯನು ನಂಬಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯವ ಮಾಡಿಕೊಂಬಳೂ ಏನೋ? ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯನು ಹುಡುಕಿ ದಿಟವನು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದೆನು ಎಂದು ನೀವೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅವರೆಂದಿಗೂ ನಂಬರು. ಕಿವಿಮೂಗಿಲ್ಲದ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳಿ ನಂಬುತ್ತಾರೆಯೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ನಿನ್ನೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ ಮೊದಲೊಂದು ನಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಹೇಳುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲೆಗಾರನೆನ್ನುವರೇ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ನೀವರಿಯಲಾರಿರಿ! ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಎಂಥದವರಿಗಾದರೂ ಬಗೆ ಕಡಡುವುದು ಸಹಜ. ಗಾಯಗೊಂಡ ಜೀವಿಗೆ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಲಲ್ಲವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - (ನೋಡಿ ಅಂಜಿ) ಅಯ್ಯೋ ಮಸಣದ ಮಾರಿ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ - ಏಳಿ! ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಏಳಿ! ಓಡಿಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ!
(ಪಂಜಿನೊಡನೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ.)

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ - ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! - ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ!
(ಗುಡ್ಡಲಿಯನು ಬಿಸುಟು ಓಡುತ್ತಾನೆ)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ನಿಧಾನವಾಗಿ ಎದ್ದು ನೋಡಿ) ಏನದು

ವಿಕಾರಾಕೃತಿ! (ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಭಯ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರಾಂಬೆ ಭರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ನೀನಾ

ರು ಇಲ್ಲಿಗೇತಕೆ ಬಂದೆ? (ರುದ್ರಾಂಬೆ ವಿಕಟ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ನಗುತ್ತಾಳೆ.) ನಗುವೆ

ಏಕಿಂತು? (ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂಜರಿಯೆ)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ತಾರಸ್ವರದಿಂದ) ನಿಲ್ಲು! ಹಿಂಜರಿದು ಓಡದಿರು! ಓ ಹೇಡಿ! - ನಾನಾರು ಎಂಬೆಯೋ? - ನಾನು

ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ! ಇಲ್ಲಿಗೇತಕೆ ಬಂದೆ ಎಂಬೆಯೋ? - ಇದಕೆ! -

(ಸೊಂಟದಿಂದ ತೆಕ್ಕನೆ ಕಠಾರಿಯನ್ನೆಳೆದು ಹಾರಿಹೋಗಿ ಇರಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯ "ಹಾ" ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆ ಬೀಳು ತ್ತಾನೆ.)

ಪಾಪಿಣಿ, ನಿನಗಿದೇ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ! -

ತಣಿ, ತಣಿ ಓ ಎನ್ನಿನಿಯ!

ನಿನ್ನನಿರಿದವನ ಬಿಸುನೆತ್ತರಲಿ ನಾದಿಹೆನು

ನಿನ್ನೀ ಸಮಾಧಿಯನು!

(ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು. ಅವನು ಮೂರ್ಛೆ ತಿಳಿದು ನರಳಿ ಕನಸಿನಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ! ಅಯ್ಯೋ,

ನೀನು ಸಾಯುವ ವೇಳೆ ನನಗಿತ್ತ ಆಜ್ಞೆಯನು

ಕೈಗೂಡಿಸದೆ ಸಾಯುವಂತಾಯ್ತೆ? - ಆ ಪಾಪಿ

ನಿನ್ನನನ್ಯಾಯದಿಂದಳಿಪಿದಾ ಪಾಪಿ

ಶಿವಯ್ಯನನು ಕೊಲ್ಲದೆಯೆ ಸಾಯುವಂತಾಯ್ತೆ? -

ಅಯ್ಯೋ ರುದ್ರಾಂಬೆ, (ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬೆಚ್ಚಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)

ನಿನಗೆ ನನ್ನಿಯನೊರೆವ

ಮುನ್ನಮೆಯೆ - ಕಂಡು ನಿನ್ನನು ನುಡಿವ ಮುನ್ನಮೇ, -

ನಿನ್ನಿನಿಯನಾಡಿದಾ ಸಂದೇಶವನು ಒರೆವ

ಮುನ್ನವೇ, - ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಕುಹಕ

ಅಟ್ಟಿರುವ ಕೊಲೆಗಾರನಿಂದಳಿಯುವಂತಾಯ್ತೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ! ಚೆಲುವಾಂಬೆ! ಓ ಪಾಪಿಗಳಿರಾ - (ನರಳುತ್ತಾನೆ.)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಮೆಲ್ಲಗೆ) ಏನಿದು? ಈ ಮಾತುಗಳೆದೆಯಿರಿಯುವಂತಿವೆ! - (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ನೀನು ಬಸವಯ್ಯನನು

ಕೊಲಲಿಲ್ಲವೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಕೆಲಸಾರು, ಕೊಲೆಗಾರ ಹೊಲೆಯ! - (ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಓ ತಂಗಿ,
ರುದ್ರಾಂಬೆ,

ನಿನಗಾದರೂ ದಿಟವನರುಹಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೆ!
ನೀನು ಕಣ್ಮರೆಯಾದೆಯಾ? -

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ) ಹೇಳು ನನ್ನೊಡನೆ!
ನಾನು ರುದ್ರಾಂಬೆಗೊರೆಯುವೆನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಮೃತಿಳಿದು) ಇದಾರ ವಾಣಿ? (ನೋಡಿ)
ನೀನು ಕೊಲೆಗೈದರೂ ನನಗೆ ಹಿತನಂತಿರುವೆ?
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಎಲ್ಲಿಹಳು? -
ಹೇಳು; ಕೊಂದರೂ ಬದುಕಿಸುವೆ ನೀನೆನ್ನ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಹಳು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಅಯ್ಯೋ ಬೇಗ!
ನಾನಳಿವ ಮುನ್ನವೇ ಕರೆದು ತಾ ತಂಗಿಯನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲ! ನಾನೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - (ಚೀರಿ) ಓ ತಂಗಿ, ಓ ತಂಗಿ,
ಏನನಿಸಿದೆ? ಏನನಿಸಿದೆ! ನಾನಲ್ಲ;
ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದವನು ಶಿವಯ್ಯ! -
ಬಿಟ್ಟೋಡಿದರೆ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತನ ಶವಕೆ
ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿಸರು ಎಂದರಿತು -
ಹಗೆ ಹೊಲಬುಗೆಡುವಂತೆ ಹುಸಿಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿದೆ!
ನಿನ್ನರಸಿದರೆ ನೀ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ;
ಅದರಿಂದ ನಾನೆ ಹೆಣವನು ತಂದು ಹೊಳಿದೆನು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕವಿದುಬಿದ್ದು)
ಅಯ್ಯೋ ತಪ್ಪಿದೆನು! ತಪ್ಪಿದೆನು!
ಅಣ್ಣಾ, ಮೋಸವಾಯಿತು! ಮೋಸವಾಯಿತು!
ವಿಧಿಯೇ, ನಿನ್ನಣಕವಿದು ಸಾಕು! ಸಾಕು!

ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆ! ನನ್ನನೂ ಕರೆದುಕೋ!
(ತಲೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ಬೇಡ! ಬೇಡ! ಈಗಳೆಯ ಬೇಡ!
ನನ್ನ ಹೊರೆ ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನಿನ ಬೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ; -
ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸದೆ ನೀನಳಿಯಲಾಗದು.
ಬಸವಯ್ಯನಭಿಲಾಷೆ, ಅದನು ಮಾಡಲೆ ಬೇಕು!
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೈದರಾಲಿಯ ಕೂಡಿ
ಈ ನಗರವನು ಮುತ್ತುವರು ನಾಳೆ. ನಿಂಬಯ್ಯ
ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರು ತಪ್ಪಿಹೋಗದವೊಲೆಸಗು.
ನಿನ್ನಿನಿಯನನು ಕೊಂದಾ ಶಿವಯ್ಯನನು ಸಂಹರಿಸು!
ಬಸವಯ್ಯನಾಜ್ಞೆಯದು! ಮಾಡಿ ಮಡಿ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಅಣ್ಣಾ, ನಾನೆಂತಹ ಘೋರಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟೆ!
(ಬಾಯಿ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ತಲೆ ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ - ದುಃಖಪಡದಿರು, ತಂಗಿ. ನಾನು ಸಂತೋಷದಲಿ
ಸಾಯುವೆನು. ನಿನ್ನ ಕಾಣದೆ ಮಡಿವೆನಲ್ಲಾ
ಎಂದು ಶೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ! - ತುದಿಗಲ್ಲ ಸೊಗವಹುದು!
ತುದಿಗಲ್ಲ ಸೊಗವಹುದು! ನನ್ನ ನುಡಿಯನು ನಂಬು!
ನೂರು ಜನ್ಮದ ಬೇವು ನೂರು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬೆಲ್ಲ!
ನೂರು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಒಂದು ನಗೆ
ಹೊಮ್ಮುವುದು! - ನೆಚ್ಚಿರಲಿ! - ನೆಚ್ಚಿರಲಿ! - ನೆಚ್ಚಿರಲಿ! -
(ಸಾಯುವನು)

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಎದ್ದು ಮೊಳಕಾಲುರಿ)
ಕಾಳಕೂಟವ ಕುಡಿದ ಶಿವನೇ,
ಬಾ ನನ್ನೆದೆಯ ಹಾಲಹಲವನೀಂಟು!
ಮನ್ಮಥನ ಸುಟ್ಟ ಮುಕ್ಕಣ್ಣನೇ,
ಬಾ ನನ್ನೆದೆಯ ಕೋಮಲತೆಯನು ದಹಿಸು!
ಕಾಲದಂತ್ಯದಲಿ ಪ್ರಲಯಗೈವ ಮಹಾಭೈರವನೇ,
ಬಾ ನನ್ನೆದೆಯೊಳಿಂದು ಆವಿರ್ಭವಿಸು!
ಈ ಹೂವಿನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಮಿಂಚನು ಹೊಯ್ದು

ಬರಸಿಡಿಲನೂಡು! (ಎದ್ದು ನಿಂತು)

ನನ್ನಿನಿಯನಾಸೆಯನು ಕೈಗೂಡಿಸಲು ನನಗೆ

ಬಲೈಯನು ನೀಡು! ಕೃಪೆಮಾಡು! -

ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರದಿ ಬಸವಯ್ಯನೇ ನನಗೆ

ಇನಿಯನಾಗುವ ನಿನ್ನ ಸಿರಿಹರಕೆಯಿರಲಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯನಣ್ಣನಾಗೈತರುವ ಹರಕೆಯಿರಲಿ!

ನನ್ನೊಡಲು ಸುಟ್ಟರೂ, ನಾನು ಕೆಟ್ಟರೂ

ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಲಿ ನನಗೆ ನೆಚ್ಚುಗೆಡದಿರಲಿ!

(ಹಾಗೆ ಕಂಬನಿಸೂಸಿ ನಿಂತು ನಿಡುಸುಯ್ಯು ತೆಕ್ಕನೆ ಏನನೊ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದವಳಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಗುದ್ದಲಿಯನು ತುಡುಕಿ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಸಮಾಧಿಯ ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಗೆದು ತೆಗೆಯತೊಡಗುವಳು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಐದು : ದೃಶ್ಯ ೩

[ಬಿದನೂರಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ, ಸೋಮಯ್ಯರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಸೋಮಯ್ಯ, ಖಿನ್ನನಾಗಿಹೆ ಏಕೆ? ಬೇಗ ನುಡಿ.

ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲವೆ ಹೈದರಾಲಿ?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಇಲ್ಲವಂತೆ.

ನಾವಟ್ಟಿದಾ ದೂತನನೆ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದರಂತೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಗಳಾತನಿಗೆ ಸಾಲದೆಯೆ ಹೋಯ್ತು?

ಸೋಮಯ್ಯ - ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯ, ಬಿದನೂರು

ಸಂಸ್ಥಾನವನು ಹಾಳುಮಾಡಲೆಂದೇ ಅವನು

ಹುಟ್ಟಿದನು.

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಇರಲಿ, ನೀನು ನಡೆ. ಸೇನೆಯನು

ಸಿದ್ದಗೊಳಿಸಲು ಹೇಳು ರುದ್ರಯ್ಯಗೆ.

ಹಗೆಯು ಕೋಟೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದೊಡನೆಯೇ ಅರಮನೆಗೆ

ಬೆಂಕಿಯಿಡುವಂತಾಳುಗಳಿಗಾಣತಿಯ ನೀಡು.

ರಾಣಿಯನು ನಾನೀಗಳೇ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗದಲಿ
ಹೊರಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವೆನು. ಈ ಪುರದೊಲೆಮ್ಮರಿಗೆ
ಬೂದಿಯೊಂದಲ್ಲದಿನ್ನೇನೂ ದೊರೆಯಬಾರದು!
(ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು ವೇಗದಿಂದ ಬರುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಏನು ಬಂದೆ? ಏನಾಯ್ತು!

ಸೈನಿಕ - ಶತ್ರುಗಳು ನಗರವನು ಮುತ್ತಿದರು! ನಗರದವರನೇಕರು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮತ್ರಿಗಳಿಗಾಗಲೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಇರಲಿ ನಡೆ; ನಾವೀಗಲೆ ಬರುತ್ತೇವೆ (ಸೈನಿಕ ಹೋಗುವನು.) ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನೂ
ಹೋಗು! (ಸೋಮಯ್ಯ ತೆರಳುವನು.) ಪ್ರಿಯೆ, ನಿನಗೆ ಭಯವಾಗಿದೆಯೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಸುಯ್ಯು) ಹೌದು, ನನಗೆ ಭಯವಾಗಿದೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಭಯವೇಕೆ? ಹೈದರನಿಗೇದುರಾಗಿ ಮಾರಾಂತು
ನಮ್ಮವರು ಗೆಲಲರಿಯರೆಂದೇ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅದಕಲ್ಲ! (ಚಿಂತಿಸುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಹೆದರದಿರು, ನಾನಿಹೆನು. ನಿನ್ನನೆಂತಾದರೂ
ದುರ್ಗದಿಂದಾಚೆಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗೊಯ್ಯು
ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಬೀಳದ ತೆರದೊಳಿಟ್ಟು
ಮರುಳುವೆನು ನಾ ರಣಾಂಗಣಕೆ. - ನಾವೀಗ
ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ತೆರಳಲೆ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿರೆ
ನಮ್ಮಾಳುಗಳು ಕೋಟೆಗಿಡುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ನಾವೆ
ಆಹುತಿಗಳಾಗುವೆವು. (ಗಂಡುಗಳ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸುವುದು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಗುಂಡುಗಳ ಸದ್ದು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ತಳುವಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಬೇಗ ಹೊರಡೋಣ.
ನಿನ್ನ ವೇಷವ ಮರೆಸಿಕೋ. ಇಲ್ಲದಿರೆ ನಮಗೆ
ನಮ್ಮವರೆ ವಿಷವಾಗಿಬಿಡಬಹುದು. ನಾನೂ
ವೇಷ ಬದಲಾಯಿಸುವೆ. (ವೇಷ ಬದಲಾಯಿಸಿ)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಇದೇನಿದು ಗದ್ದಲ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಶತ್ರುಗಳು ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ! ಬಾ, ಬೇಗ
ಬಾ, (ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತೆರೆಯಲೆಳಸಿ ಆಗದೆ) ಇದೇನು? ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಾಳ ಹಾಕಿದಂತಿದೆ!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಬಲವಾಗಿ ಎಳೆದುನೋಡು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ಎಳೆಯುತ್ತ) ಬೀಗ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಯಾರಲ್ಲಿ? ಹೊರಗೆ ನಗುತ್ತಾರೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ನೋಡಿ) ಆ ಹುಚ್ಚಿ! ನಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ!!
(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಗವಾಕ್ಷಿದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಹುಚ್ಚೀ, ಬಾಗಿಲ ತೆರೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಕದೋರ ಶಾಂತಿಯಿಂದ) ನಾನು ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ; ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ. ಕೋಟೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬೀಳುವುದು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಬೀಳಲಿ! ಸಂತೋಷ!!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ನಾವೆಲ್ಲ ಸಾಯುವೆವು!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ದೀರ್ಘ ವಾಣಿಯಿಂದ) ಸಾಯಲಿ! ಸಂತೋಷ!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಪಿಶಾಚಿ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ಓ ಪರಮ ಪತಿವ್ರತೆ, ನಿನಗಿಂದು ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ. (ನಿಂಬಯ್ಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒದೆಯುವನು) ನಿಂಬಯ್ಯ,
ನೀನೇಷ್ಟು ಒದೆದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಈ ಬಾಗಿಲು
ಬಲವಾಗಿದೆ! (ಹಲ್ಲು ಕಡಿದು ಮೇಘಗಂಭೀರ ವಾಣಿಯಿಂದ) ಪುಣ್ಯಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪಾಪ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ಈ
ಬಾಗಿಲು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬಲವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಇದೇನಿದು? ವ್ಯಂಗ್ಯಪರಿಹಾಸ್ಯ! ನಿಂಬಯ್ಯ, ನನ್ನೆದೆ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ! - ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ನಿನಗೆ
ಬೇಕಾದುದನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ಧೀರವಾಗಿ) ನನಗೆ ಬೇಕಾದುದು ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಸಾವು!

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಪಾಪೀ ನಿನಗೇನು ಲಾಭ ನಮ್ಮನು ಕೊಂದು?

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನೀನಾವ ಲಾಭವ ನೋಡಿ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರ ಕೊಂದೆ? ಯಾವ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ನಿಂಬಯ್ಯ, ಇವಳು ನಿಜವಾದ ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - (ವಿಕಟ ಹಾಸದಿಂದ) ನಾನು ಹುಸಿ ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ! ಹಸಿ ಹುಚ್ಚಿ, ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ! - ನಾನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪುತ್ರಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹತನಾದ ಬಸವಯ್ಯನ ಪ್ರೇಯಸಿ! - ಹೋದಿರುಳಿನಲಿ ಮಸಣದಲಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ತಿವಿದು ಸಂಹರಿಸಿದ ಡಾಕಿನಿ! - ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನೂ ಇಂದು ಈ ಅರಮನೆಯ ಬೆಂಕಿಯಲಿ ಬೇಳಲೈತಂದಿರುವ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತೆ! - ಏಕಿಂತು ಬೆರಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರುವಿರಿ? ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಪ್ರಣಯಕಾರ್ಯ! - ಇನ್ನು ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ - ಅದೋ, ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ - ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವಿಲಯಾಗ್ನಿ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲಾಜಿಹ್ಮಗಳಿಂದ ಅರಮನೆಯನು ನುಣ್ಣಗೆ ನುಂಗಿ ನೋಣೆಯುತ್ತಿದೆ! ನಾನು ಹೊರಡಲೆ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಅಳುತ್ತಾ) ರುದ್ರಾಂಬೆ! ಓ ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನಿಲ್ಲ! ನಿಲ್ಲ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ - ನಿಲ್ಲಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲ. - ಬಹಳ ಕೆಲಸವಿದೆ ನನಗಿನ್ನೂ. ಶಿವಯ್ಯನೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ!
(ಹೋಗುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ - ಹೊರಟೇ ಹೋದಳು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನೇನು ಗತಿ! (ಎವಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ) ನಮಗಿನ್ನು ಸಾವೆ ಶರಣು! - ಏನಿದು ಚೆಲುವಾಂಬೆ? ಏನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ? ಏಕೆ ಕಣ್ಣರಳಿ ನಿಂತಿರುವೆ? ಮಾತಾಡು! ಮಾತಾಡು! ಅದನಾದರೂ ಕೇಳುವೆನು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ - (ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೋಡುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ ಮನ್ನಿಸಿ! ಮನ್ನಿಸಿ! ನಾನು ಮಹಾಪಾಪಿ! (ಮತ್ತೆ ಯಾರನ್ನೋ ನೋಡಿ) ಕಂದಾ, ಬಸವಯ್ಯ, ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಮಾಡು! - ಇನ್ನಾರನ್ನೋ ನೋಡಿದಂತೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದೆ! ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸು! ಬಿಡಿಸು! - (ಎಟು ಬಿದ್ದವಳಂತೆ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತ) - ಅಯ್ಯೋ!!

ನಿಂಬಯ್ಯ - (ಬಾಗಿ) ಚೆಲುವಾಂಬೆ! ಚೆಲುವಾಂಬೆ! - (ಓಡಿ ಬಾಗಿಲು ಒದೆದು ಹತಾಶನಾಗಿ ನಿಂತು)
 ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಮಡಿವೆನು ಎಂದು
 ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ! ಆ ಬಯಕೆ ಬಯಲಾಯ್ತು! -
 ಆದರೆ ಇದೂ ಲೇಸೆ! - (ಚೆಲುವಾಂಬೆಯನು ನೋಡಿ)
 ಓ ಪ್ರಿಯೆ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ನನಗೆ ಸಹಗಮನವಿದು.
 ಎಳೆಯತನದಲಿ ನಿನ್ನನಾನೊಲಿದು ಬಯಸಿದ್ದೆ;
 ನೀನೆನ್ನನೊಲಿದಿದ್ದೆ. ಆದರರಸನ ಕರುಬು
 ನಮ್ಮನಗಲಿಸಿತು. - ನಮ್ಮೊಲೈಯನ್ನಾದರೋ
 ಕಾಲನೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರನ್! (ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ)
 ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ, ಓ ರುದ್ರ ಜ್ವಾಲೆಗಳೆ,
 ನೀವಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಪ್ರತೀಕಗಳೆ!
 (ಮರಳಿ ಬಂದು ಚೆಲುವಾಂಬೆಯ ಬಳಿ ನಿಂತು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೊರಗೆಳೆಯುತ್ತಿರುವನು.)

[ಪರದ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಐದು : ದೃಶ್ಯ ೪

[ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರನ ಬೀಡು. ಹೈದರಾಲಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ, ಸನ್ಯಾಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಖಿನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಜಲನಯನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.]

ಹೈದರಾಲಿ - (ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ) ರಾಮರಾಯರೆ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣೆಯೇನೋ ಕೈಗೂಡಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಶಿಷ್ಟ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಸವಯ್ಯನವರು ಕಾಲವಾದರು. ಅವರ ಮಿತ್ರನಾದ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಶತ್ರುಗಳ ಕೃತ್ರಿಮಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಲೆಯಾದರಂತೆ! ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಖಿನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕುಮಾರ್ತೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದೇನಾದರೂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆಯೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನನಗದು ನಿಳಿಯದು. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಸೆರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಮರುಹಗಲೆ ಅವರು ವೇಷಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೆಂದು ವಂದಂತಿಯಿತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ) ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ. ತಮ್ಮ ಕುಮಾರ್ತೆ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನು ಹುಡುಕಿಸುತ್ತೇನೆ. - ಮೊದಲು ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವಕಾರ್ಯವಾಗಲಿ.

ಹೈದರಾಲಿ - ಲಿಂಗಣ್ಣನವರೆ, ನಮ್ಮ ಬೇಹಿನವರಾದ ರಾಮರಾಯರು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲಿಸಿರುವಿರಿ.
ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯಭಾಗ ನಿಮ್ಮದಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಯಿಸಲೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ದುಃಖದಿಂದ) ನನಗಾವುದೂ ಬೇಡವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಮಂಕು ಕವಿದಂತಿದೆ. ಕಡೆಗೂ ನನ್ನ
ಸಂಕಲ್ಪವೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮಿಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. (ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ) ಬಸವಯ್ಯನನು ಬಿದನೂರು
ಗದ್ದುಗೆಗೆರಿಸಿ ಆ ವೈಭವವನು ನೋಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ. ಆ ಹೊಂಗನಸು ಹುಡಿಯಾಯ್ತು. ಅದರೊಡನೆ ನನ್ನೊಬ್ಬಳೇ
ಮುದ್ದುಗುವರಿಯ ಸಕಲ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಕರಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯ್ತು! (ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ) ನನಗೆ
ಯಾರನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಚಲವಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ನನಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿರಲಿ! - ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ
ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನನ್ನ ಮುದ್ದುಗುವರಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನನ್ನ ಮಗಳನೊಂದು ಬಾರಿ ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವೊದಗಿದರೆ ಸಾಕು!
ಸಾಕು, ಈ ಬಾಳಿನೆಂದಲೆ ಸಾಕು! ತಣ್ಣಗೆ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ನನ್ನ ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸೊಗವಿರಲಿ ಎಂದು ಎದೆಮುಟ್ಟಿ
ಹರಕೆಗೈದು ಇಲ್ಲಿಂದ ಜಾರುವನು! ನಾನಿನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬಲ್ಲೆನೇ ಹೊರತು ಶಪಿಸಲಿರಿಯೆ! ಶಪಿಸಲಿರಿಯೆ!
(ಹೊರಗಡೆ ಬೊಬ್ಬೆಯಾಗುವುದು)

ಸನ್ಯಾಸಿ - ಏನು ಬೊಬ್ಬೆಯದು! (ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು ನುಗ್ಗುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - ಏನದು ಗಲಭೆ!

ಸೈನಿಕ - (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ) ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟ ಬೀಡಿಗೆ ಯಾರೋ ಹುಚ್ಚಿಯೊಬ್ಬಳು ನುಗ್ಗಿ
ಅವನನ್ನು, ಅವನನ್ನು, ಕೊಲೆ, ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ -

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಏನು! ಏನು!

ಸೈನಿಕ - ಅವನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿ ತನ್ನನು ತಾನೆ ಕಠಾರಿಯಿಂದ
ತಿದಿದುಕೊಂಡಳು! (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮರವಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವನು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಎದ್ದು) ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಾಳೆಯೆ?

ಸೈನಿಕ - ಹೌದು; ಏನೇನೂ ಹಲವರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಹತಾಶವಾಣಿಯಿಂದ) ಬದುಕಿದ್ದಾಳೆಯೆ?

ಸೈನಿಕ - ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ - ಅಯ್ಯೋ! (ತತ್ತರಿಸುವನು. ಹೈದರಾಲಿಯೂ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯೂ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವರು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ - (ಓಡಿಹೋಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು) ತಾಳ್ಮೆ! ತಾಳ್ಮೆ!

ಸೈನಿಕ - ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ರುದ್ರಾಂಬೆಯಂತೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ - (ಅತಿದಾರುಣ ವಾಣಿಯಿಂದ) ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ!! ಮಗಳೇ, ಕಡೆಗೂ

ಏನಾಗಿಹೋದೆ! (ಸೈನಿಕನಿಗೆ) ಅಣ್ಣಾ, ಬಾ ಬೇಗ, ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ

ತೋರಿಸು. (ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸೈನಿಕನೊಡನೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಸಕರುಣ ಮುಖ ಭಂಗಿಯಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ - (ಅನುಸರಿಸುತ್ತ) ಮುಪ್ಪು ಈ ಪೆಟ್ಟನೆಂತು ಸಹಿಸುವುದೋ ನಾ ಕಾಣೆ!(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ಐದು : ದೃಶ್ಯ ೫

[ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸೆರೆಬೀಡು. ಬೈಗುಗಪ್ಪು ಹಬ್ಬಿ ಮಸುಗುಮಸುಗಾಗಿದೆ. ಭಯಂಕರವಾದ ಮೌನ ಪ್ರಮಾದಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಪಹರಿಗಳಿಬ್ಬರು ನಿಂತು ಬೆಪ್ಪು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಮಿಳ್ಳಿಗಳ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೆಡೆ ನೆತ್ತರುಗೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾದು ಶಿವಯ್ಯ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿವೆ. ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ ನರಳುತ್ತಾ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಮುಡಿ ಕೆದರಿಹೋಗಿ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾಗಿ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮೊಗಮೈಯೆಲ್ಲ ನೆತ್ತರು. ಎದೆಗೆ ಚುಚ್ಚಿದ ಕಠಾರಿಯ ಹಿಡಿಯನ್ನು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎಡಗೈಮೇಲೆ ಅರೆ ಎದ್ದು ತಂದೆಯ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಡವಾಗಿವೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವರ್ಣನೀಯವಾದ ನಿವಿಣ್ಣ ಭಾವದಿಂದ ಹತಾಶನಾಗಿ ಜೀವಶವದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ತನ್ನ ಮುದ್ದುಮಗಳ ರುದ್ರಾಂಬೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಯುಗ್ಗನೆ ನಿಂತು ಹುಚ್ಚಾಗುತ್ತಾನೆ; ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಕೈಕೊಡಹಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ತಲೆಗೂದಲು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಲೆಯುಡುಗೆ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರೆ ಮಗಳನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ ಅತಿಶೋಚನೀಯವಾದ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರದಿಂದ "ಅಯ್ಯೋ!" ಎಂದು ಕರುಳು ಬೇಯುವಂತೆ ಚೀರಿ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಕವಿದು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರಾಂಬೆ ತಂದೆ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ಕೂರಲೆಳಸಿ ಆಗದೆ "ಬಂದೆಯಾ ತಂದೆ!" ಎಂದು ಕೂಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಪಹರಿಗಳು ಕರ್ತವ್ಯತಾಮೂಢರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಸನ್ಯಾಸಿ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗಳೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕರಾಳ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಂತ್ರ ಮುಗ್ಧರಾದವರಂತೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಬಾಗಿ ನಿಂತ ಸನ್ಯಾಸಿ ಹತಾಶನಾಗಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯು ಮೇಲೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮಂಕು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಒಬ್ಬರ ಮೊಗವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.]

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]